

לקוטי מוהר"ן

עם ביאורים

תורה י

ואלה המשפטים

יו"ל ע"י

מכון תפארת התהלה

לתגובות והערות ולהצטרפות לרשימת התפוצה

025080b@gmail.com

מהעניינים המתבארים במאמר:

- א. המתקת הדינים מעל ישראל ע"י ריקודין והמחאת כף (אות א).
- ב. גדולת השי"ת דווקא ע"י שהרחוקים מתקרבים אליו (אות ב).
- ג. עלית התפילה מבחינת הר ושדה לבחינת בית (אות ג).
- ד. עלית התפילה היא רק על ידי צדיקי הדור (אות ד).
- ה. עיקר התפילה - יודעים רק צדיקי הדור (שם).
- ו. יש בעלי גאווה הרוצים למלוך ואומרים שאינם צריכים לילך לצדיקים כדי להתפלל אליהם (שם).
- ז. תיקון בעלי הגאווה שהיא כע"ז - הוא על ידי הצדיקים (אות ה).
- ח. בריקודין והמחאת כף מתקנים ומטהרים מאחיזת הכפירות והע"ז, על ידי הרוח הקדושה שנמצאת בלב שהיא בחי' הצדיק (אות ו).
- ט. התורה היא גם בחי' הידים והרגלים שמנשב בה הרוח הקדושה (אות ז).
- י. המן הוא הע"ז, ומרדכי ואסתר הם בחי' הידים והרגלים, שמנשבת בהם רוחו של משה שמבטלת את הע"ז (אות ח).
- יא. עומר שעורים הוא בחי' קדושת הידים והרגלים, שעל ידו נצחו את המן (שם).

י - וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים*

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לְפָנֶיךָ וְכוּ' (שמות כא)

— ציונים והערות —

שיחזקו עצמן לשמח בימי שמחה, כגון פורים וחנכה וימים טובים או חתנה וכיוצא בזה כל מיני שמחה של מצוות, שיחזקו עצמן בשמחה גדולה, עד שיזכו להתעורר לרקודין והמחאת כף, ועל-ידי-זה ימתיקו הדינים.

כי כל דברי התורה, 'לא בשמים הוא לאמר' שאין מי שיכול לזכות לזה להמתיק הדינים על-ידי המחאת כף ורקודין - כי אם גדולים בני עליה, רק כל אחד מישראל יש לו כח הזה כשיקיים הדברים כפשוטן באמת ובתמימות. וכן בכל הדברים הנאמרים שם בהתורה הקדושה הנ"ל, וכן כל מה שנאמר בכל תורה ותורה, כי 'לא המדרש הוא העקר אלא המעשה' (אבות א).

ושים עינך היטב היטב ותסתכל יפה בכל תורה ותורה. ותשים לבך להבין בכל מקום, העבדות והעצות והמוסר וההתעוררות היוצאים משם על-פי פשוטן של דברים. ותבקש מהשם

א. אמירת התורה. מאמר משפטים סימן י נאמר קודם פורים תקס"ג, ובעת שכתבתי לפניו ז"ל זה המאמר, אמר לי, כך אמרתי, שעכשיו נשמעים גזירות חס ושלום על ישראל, והנה הולכים וממשמשים לבוא ימי הפורים האלה, ויהיו ישראל מרקדים וימחאו כף וימתיקו הדינים. וחזרו וכפל דבריו ואמר בפה מלא, כך אמרתי.

וכוונתו היתה להעיר לבבינו שנדע ונבין שכל דברי תורתו הקדושה, אף על פי שיש בה עמקות גדול ונורא מאוד מאוד, ורזין עילאין וסודי סודות עמוקות ורחבים מני ים בכל דיבור ודיבור, אף על פי כן עיקר כוונתו שנשמע ונקבל דבריו הקדושים בפשיטות לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תורתו בפשיטות ובתמימות.

וכבר מבואר ענין זה בשלימות כמו למשל התורה הקדושה הזאת, שנאמר שם שעל-ידי המחאת כף ורקודין נמתקין הדינים, היתה כוונתו כפשוטו,

א. כְּשֵׁי שֶׁ חָס וְשָׁלוֹם דִּינִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי רִקְוֹדִים
וְהַמְחָאָת כַּף אֶל כַּף נַעֲשֶׂה הַמְתַּקֵּת הַדִּינִין.

ובעת יבאר את שרש הרברים כיצר על ידי הריקודין
והמחאת כף, על ידי זה נעשה המתקת הדינים.

ב. פִּי עֶקֶר גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוּא שֶׁגַם הָעֶכּוֹ"ם
יֵדְעוּ שֵׁי שֶׁ אֱלֹקִים שֶׁהוּא שְׁלִיט וּמוֹשֵׁל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כַּמוֹכָא

— ציונים והערות —

במעלה בתכלית המעלה, וכן אפילו
הקטן והפחות בתכלית דיוטא
התחתונה יכול גם כן לשוב להשם
יתברך ולמצוא עצות לנפשו על-ידי
אותה התורה בעצמה. כי הם כלליות
נפלא מאד. שיחות הר"ן (אות קלא).

ב. כשיש ח"ו דינים על ישראל. כפי
המתבאר להלן בתורה, הרי שעיקר
גדולתו של הקב"ה מתגלית דווקא על
ידי הכנעת צד הרע, שגם הוא יודה
בגדולת ה'. וכמו"כ י"ל שדווקא על ידי
שיש דינים על ישראל, כל מטרם של
הדינים היא כדי שימתיקו אותם, ודוקא
אז תתגלה ביתר שאת גדולת ה' וחסדיו.

ג. שגם העכו"ם ידעו שיש אלוקים שליט
ומושל. רביה"ק נקט דווקא את השם
אלוקים, שהוא דרגה יותר נמוכה מאשר
שם הוי"ה כידוע. והיינו משום שהגוים
גם כאשר הם יזכו להכיר את הבורא,
הם יכולים להכיר אותו רק מצד שם

יתברך שיאיר עיניך לזכות לזה, להבין
הדברים היטב למעשה, כי כל דבריו
ז"ל, כלם נצרכים ומכרחים לעבדות
ועצות טובות לעבדו יתברך.

ואפלו בקצת מקומות אשר לפום ריהטא
בהשקפה ראשונה - אין מבינים היטב
איך נוגע הענין הזה לעבודה לפי מדרגתו.
אף על פי כן, באמת יש שם עצות נפלאות
והתעוררות נורא לשוב אליו יתברך
ממקום שהוא שם, ואם תשים עינך ולבך
שם היטב בודאי תמצא גם שם עצות
ודרכים טובים לפי מדרגתך.

כי כל דבריו ז"ל - הם כלליות גדול,
וכל תורה ותורה כלול מכל התורה
כולה. ומכל בני אדם שבעולם בכל
דרגה ודרגה, מן תכלית קצה העליון
עד תכלית קצה התחתון.

הינו שעם כל תורה ותורה ושיחה שלו
יכול לעבוד את השם יתברך הגדול

בְּזִהְרִי (יתרו ט.ט.) פֶּד אֶתָּא יְתָרו וְאָמַר (שמות יח, יא) 'פִּי עֲתָה
יִדְעָתִי כִּי גָדוֹל ה' וְכוּ', כְּדִין אֶתִּיקַר וְאֶתְעַלָּא שְׁמָא עֲלָאָה^ה

— * ציונים והערות * —

הוא, כדין אתוסף יסודא דשרגא ואתתקף
על כל עובדוי בחבורא חדא ושליט
קודשא בריך הוא בלחודוי עילא ותתא.

כגוונא דא כל עלמא דחילו ואימתא
נפל עלייהו מקמי קודשא בריך הוא,
וכיון דאתא יתרו דאיהו כומרא עלאה
דכל טעוון אחרנין כדין אתתקף ושליט
יקרא דקודשא בריך הוא על כלא, בגין
דכל עלמא כד שמעו שמע גבורתיה
דקודשא בריך הוא זעו, וכלהו הוו
מסתכלן ביתרו דאיהו חכים ורב ממנא
דכל טעוון דעלמא, כיון דחמו דאיהו
אתא ופלח ליה לקודשא בריך הוא
ואמר 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל
האלהים' כדין כלהו אתרחקו
מפולחניהון וידעו דלית בהו ממשו,
כדין אתייקר יקרא דשמא קדישא
דקודשא בריך הוא בכל סטריין.

ה. כדין אתיקר ואתעלא שמא עלאה.
לכאורה יש להתפלא גם בגוף המאמר
של הזוהר הקדוש, כד אתי יתרו וכו'
הנ"ל. כי למה באמת יתעלה בזה
הבורא יתברך, יותר מעל ידי ההודאה
והשיר של ששים רבוא נפשות ששררו
אליו יתברך על ים סוף.

אלוקים ולא מצד השם הו"ה. שהשם
הו"ה הוא מורה שהוא מהווה ומיה את
הכל, וזה שייך יותר לבחנת בית הנזכר
להלן, משא"כ שם אלוקים שמורה שהוא
שליט ומושל כנזכר, אפשר לידע ממנו
גם בבחינת הר ושדה.

וכפי המבואר בפרפראות לחכמה,
שהעכו"ם אינם יכולים לזכות
לשלימות התפילה שהיא בחינת בית,
רק על ידי שישאל זוכים לבחינת בית,
על ידי זה הם יכולים לזכות לבחינת
הר ושדה, היינו שידעו ויכירו שיש
אלוקים שליט וכו'.

ד. ז"ל הזוהר: וישמע יתרו וגו', פתח
ואמר 'על כן אודך בגוים ה' ולשמך
אזמרה' (תהלים יח, נ), דוד מלכא אמר
דא ברוח קודשא בשעתא דחמא דהא
יקרא דקודשא בריך הוא לא אסתליק
בסליקו ולא אתיקרא בעלמא אלא
מסטרא דשאר עמין. ואי תימא הא
קודשא בריך הוא לא אתייקר בעלמא
אלא בגיניהון דישראל, הכי הוא ודאי,
דהא ישראל אינון הוי יסודא דשרגא
לאנהרא, אבל כד שאר עמין אתאן ואודן
ליה בשעבודא דיקרא דקודשא בריך

[כאשר יתרו בא ואמר 'כי עתה ידעתי' וגו', אזי התגדל והתעלה השם העליון], ששמו וגדולתו של הקב"ה מתעלים ביותר כאשר יתרו שעבד ע"ז, וגם הוא שיבח ופיאר את השי"ת, ורק אז התעלה ביותר שמו של הקב"ה, יותר מכל מה שהתגלה באותות ובמופתים¹ שהיו במצרים¹.

ומזה עולה כי עיקר גדולתו של הקב"ה היא על ידי הרחוקים ביותר כאשר הם מגדילים ומכירים את שמו ית'.

ג. וְלִעֲבוֹרָם אֵי אֶפְשָׁר לָהֶם לִידַע גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי אִם עַל יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב² שֶׁלְעֵתִיד יֵאמְרוּ

— ❖ ציונים והערות ❖ —

ז. כדין אתיקר ואתעלא שמא עלאה. מובן מזה כי אין לשום אדם לייאש עצמו מלהתקרב להשם יתברך מחמת שנתרחק מאד מהשם יתברך על ידי שהרבה לחטוא לפניו, כי אדרבא, על ידו דייקא יתעלה וישתבח שמו יתברך. אך אי אפשר לזכות לזה כי אם על ידי התקרבות לצדיקים אמתיים, שהם מודיעים היטב כי אין שום יאוש בעולם כלל. וזה שכתב באות ה: והעצה לבטל הגאווה שהיא ע"ז היא על ידי התקרבות לצדיקים. וכך כל עיקר התקרבות יתרו להשם יתברך שזכה לבטל מאתו הע"ז ואמר 'עתה ידעתי' וכו', הכל הוא על ידי שזכה להתקרב למשה רבנו עליו השלום. מי הנחל.

ח. ז"ל הפסוקים (ישעיה ב, ב-ה):

אבל יש להבין שענין גדולתו וגיאותו יתברך [שמתעלית כאשר באים הרחוקים ומודים], היא השכינה שהיא כביכול מדת גדולתו וגיאותו, ומתחילת הבריאה היא התמעטה [כמבואר בסוף התורה] וירדה לבין החיצונים, עד שרגליה ירדו מות, ומזה נאחזת העבודה זרה, שנאחזים ברגליה, והממשלה והמלכות שהיא השכינה הק' נהפכת לגאווה ר"ל.

ובזאת תבין מרחוק, גם בהפלאת לשונו הקדושה שעיקר גדולתו יתברך וכו', כי הוא סוד העלאתה מגלות העובדי עבודה זרה, שהיא בעצמה נסתרה כביכול ביניהם, ומאתה לבד, כל כוחם והתגברותם. ע"פ ביאור הליקוטים (אות יג).

ו. כמבואר בזוהר הנ"ל, הובא בהערה לעיל.

לקוטי י - ואלה המשפטים מוהר"ן לא

הגוים^ט (ישעיה ב, ה) 'בית יעקב' לכו ונלכה ב' באור ה', שהם ירצו גם להתקרב אל ה', ויוכלו לעשות את זה רק על ידי בחינת יעקב. **פי יעקב, הוא גלה בעולם את אלקותו של הקדוש ברוך הוא יותר משאר האבות, פי אמרו חז"ל (פסחים פח.) אברהם קראו למקום הביהמ"ק בהר הבית בשם הר, כמו שכתוב (בראשית כב, יד) ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה.**

— ציונים והערות —

על ידי יעקב, על ידי זה יכולים גם כל העמים לילך באור ה'. ביאור הליקוטים (אות מח).

יא. בית יעקב. הכתוב קורא לכל ישראל על שם בית יעקב. כי הוא בסיבת רוחו הקדושה שנמצא בלב כל זרעו ודורותיו, כמבואר לקמן על השראת רוח הצדיק בלב ישראל. ע"פ ביאור הליקוטים (אות ח).

יב. לכו ונלכה. כפי המבואר בתורה לקמן, כי על ידי שהבעלי גאווה מתקרבים אל הצדיק, על ידי זה הם גורמים שגם הגוים יכירו וידעו שהקב"ה שליט ומושל.

ובזה מדויק הלשון 'לכו ונלכה', שקודם הבעלי גאווה מישראל יתקרבו אל הצדיק [לכו], ועל ידי זה 'נלכה', שגם הגוים יוכלו להתקרב לאור ה'. ע"פ ביאור הליקוטים (ד"ה והאי רוחא).

והנה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל-הגוים: והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל-הר ה' אל-בית אלהי יעקב וירנו מדרךיו ונלכה בארחתיו פי מציון תצא תורה ודבר-ה' מירושלם: ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו חרבותם לאתים וחתיתותיהם למזמרות לא-ישא גוי אל-גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה: בית יעקב לכו ונלכה באור ה'.

ט. רש"י שם: בית יעקב וגו' - האומות יאמרו להם כן והמקרא הזה הוא מוסב על והלכו עמים רבים וגו'.

י. בית יעקב. כפי המתבאר להלן שיעקב העלה את התפלה לבחינת בית, ועל ידי זה יכולים גם העכו"ם לידע את גדולת ה', ולפי זה מדויק לשון הפסוק 'בית יעקב', שדווקא על ידי שהתפלה עלתה לבחינת בית, שהוא

שהאבות הק', שעבודתם היתה לגלות את השי"ת בעולם, לאחר שכל בני העולם תעו מאחרי ה', ולא ידעו כלל מעבודתו ית'. ואברהם אבינו התחיל לגלות אותו, והוא העלה את גילוי אלוקותו ועבודתו^ט, ושאפשר להתפלל אליו. אבל כל הגילוי היה עדיין בכחינת הר, שאינו מושג ואינו נצרך כ"כ לרוב בני האדם.

וְיִצְחָק קָרָאָו לַהֵר הַבַּיִת בְּשֵׁם שְׁדָה^ט, שכאשר הלך להתפלל בהר הבית^ט נאמר בו (שם כד, סג) 'וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשְׁדָה', וְשְׁדָה הוּא יוֹתֵר מִשָּׁג [-ניתן להשגה ולהכרה] וְנִצְרָךְ לְהַעוֹלָם מֵהָר, כי הר הוא מקום שאינו ראוי לחרישה ולזריעה, ושדה הוא מקום חרישה וזריעה^ט.

שיצחק המשיך את עבודת השי"ת בגילוי יותר גבוה, עד שהתגלה כבר בכחינת שדה שיש לזה יותר קשר אל העולם.

— * ציונים והערות * —

יג. ע"פ ירח האיתנים.

טו. רש"י (פסחים פח. ד"ה הר המוריה). וגם לפי המפרשים האחרים שאינו הולך על מקום המקדש, מ"מ לכאורה הראיה היא מעצם התפלה שיצחק קראה בשם שדה. והרי עיקר מקום התפלה הוא בביהמ"ק, אם כן הכל הולך למקום אחד.

יד. ז"ל הגמרא: ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב 'והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב' וגו', 'אלהי יעקב' ולא אלהי אברהם ויצחק. אלא לא כאברהם שכתוב בו הר, שנאמר (בראשית כב, יד) 'אשר יאמר היום בהר ה' יראה', ולא כיצחק שכתוב בו שדה, שנאמר (שם כד, סג) 'ויצא יצחק לשוח בשדה', אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר (שם כח, יט) 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל'.

טז. עיון יעקב על העין יעקב (פסחים שם ד"ה לא כאברהם): הר הוא מקום שמם שאינו ראוי לחרישה וזריעה, ושדה הוא מקום חרישה וזריעה וטוב יותר מהר, ויעקב קראו בית אל שהוא מקום דירת קבע.

לקוטי י - ואלה המשפטים מוהר"ן לג

וַיַּעֲקֹב קָרְאוֹ" לַהֲרֵב הַבַּיִת בְּשֵׁם בֵּית־י, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּיעֲקֹב כִּשְׁהִיָּה בַּמָּקוֹם הַבִּיחָמ"ק (שם כח, יט) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל, שֶׁהוּא מָקוֹם יָשׁוּב לְבָנֵי אָדָם יוֹתֵר מִשְׁדָּה, הֵינּוּ שְׂעִיבָה קָרְא אֶת מָקוֹם הַבַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ שֶׁהוּא מָקוֹם הַתְּפִלָּה, בְּשֵׁם בֵּית, שֶׁהוּא מָקוֹם יָשׁוּב לְבָנֵי אָדָם, כִּי יַעֲקֹב הֶעֱלָה אֶת הַתְּפִלָּה מֵהָר וּשְׁדָה לְבַחֲנֵת בֵּית־י, שְׂיֵשׁ בּוֹ תְּפִיסָה [-השגה והכרה] לְבָנֵי אָדָם

— ציונים והערות —

שיצאו מהם ישמעאל ועשו שהם בבחינת פרוד - נקראים נפשות בלשון רבים כמו שפרש רש"י שם. ועל כן אברהם קראו הר ויצחק קראו שדה (פסחים פח.) - שאינו מקום שמקף מחצות ואין שם כניסה והתועדות והתחברות יחד, אבל יעקב ששם בחינת האחדות על כן קראו בית בחינת התועדות והתחברות - שכל הנפשות מתכנסין ומתחברין למקום אחד. ע"כ.

וי"ל שזה גם המבואר לקמן בסוף התורה שצריך לייחד אשה לאיש, היינו לעשות שלימות ואחדות אחד, שזה בחינת בית. שזה גם כל ענין הנישואין והחתונה והיחוד של האשה לאיש הנזכר בסוף התורה, שכל זה הוא שלימות ויחוד קוב"ה ושכינתיה כמבואר שם.

יט. עיין זוהר יתרו (דף סז.): ויבא יתרו חתן משה, פתח ואמר 'והלכו

יז. הר שדה בית. עיין שער מאמרי רו"ל להאר"י ז"ל מאמר פסיעותיו של אברהם אבינו, שמבאר שם את ענין העליות של בחינות הר שדה ובית.

ותו"ד שם שבית הוא כשהיא בבחינת פנים בפנים, ושדה הוא כשהיא בדרגת אב"א, והר זה עדין מקום הקל'. עיי"ש.

יח. ויעקב קראו בית. י"ל ששלימות האמונה הוא כשהוא בבחינת אחדות, וכמבואר לקמן שהצדיק מכניע את הע"ז והכפירות ועושה מאחר - אחד.

ועי' כעין זה בליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' א): 'כי יעקב הוא כלליות כל הנפשות של ישראל בבחינת כל הנפש הבאה לבית יעקב (\$בראשית מו, כו) כמו שכתב רבנו נ"י (סי' קפא), ובבחינת יעקב כל הנפשות הם באחדות כפרוש רש"י הנ"ל על שבעים נפש הנ"ל. אבל בבחינת אברהם ויצחק

 * ציונים והערות *

הוּו אתיין, דאיהו הר האלהים למעבד נפשייהו, ובגין כך קיימא ההוא אתר ברזא דהר דכל מאן דאתי זכי ביה, ואקרי גר צדק, והא אוקימנא, גר אף על גב דאתדבק באתר דא עלאה קדישא, כיון דשבק עמיה ואבהתוי (ואתדבק בכריתו) גר (צדק) אקרי כמאן דשוי מדוריה באתר דלא ידע מקדמת דנא. ע"כ.

ועיין פפראות לחכמה (כאן בריש דבריו): ועיין פסחים פ"ח שדרשו ז"ל על פסוק והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' בית אלוקי יעקב, לא כאברהם שקראו הר ויצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית, ולכאורה יש לדקדק כי הלא גם הם אמרו תחלה 'לכו ונעלה אל הר ה'.

ובדרך צחות יש לפרש דרוצה לומר לכו ונעלה וכו', היינו שנעלה את בחינת הר ה' אל בחינת בית.

אך האמת הוא על פי מה שכתוב בזוהר יתרו על פסוק זה עצמו אל הר ה' זה אברהם וכו' אל בית דא יעקב וכו', הר ובית אף על גב דכולא חד דרגא סליקו לדא מן דא, הר לשאר עמין כד אתו לאעלא תחות גדפוי בית לישראל למהוי עמהון כאתתא בבעלה בדיורא חד בחידו וכו', וזה שכתוב

עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' וגו', האי קרא אוקמוה בכמה אתר, אבל זמינין שאר עמין למהך ולכתתא רגלייהו, למיעל תחות גדפי דשכינתא, 'לכו ונעלה', כל טעוון דעלמא אית לון ירידה, וקודשא בריך הוא מאן דאתדבק ביה אית ביה עליה, 'אל הר ה' דא אברהם דכתיב 'אשר יאמר היום בהר ה' יראה', דהא אברהם קרי ליה הר, מה הר הפקירא לכל מאן דבעי בעלמא, אופך אתר דא קדישא הפקירא לקבלא לכל מאן דבעי בעלמא, 'אל בית' דא יעקב דקרא להאי אתר בית, דכתיב 'אין זה כי אם בית אלהים'. ד"א הר ובית, אף על גב דכלא חד דרגא, סליקו לדא מן דא, הר לשאר עמין כד אתאן לאעלא תחות גדפוי, בית לישראל למהוי עמהון כאתתא בבעלה בדיורא חד בחדווה ורביעא עלייהו כאימא על בנין.

תא חזי מה כתיב הכא ביתרו, 'ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה' וגו', כיון דכתיב 'אל משה' אמאי כתיב 'אל המדבר', אלא עקרא דכלא למה דהוה אתי 'אל המדבר', ומאן איהו הר האלהים דדא איהו אתר לגיורי לאתגיירא, ועל דא כתיב 'אל משה אל המדבר', למשה לגיירא לון ולאעלא לון תחות גדפי שכינתא, 'אל המדבר'

לקוטי י - וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים מוהר"ן לה

יִוְתָר מְהֵרָ וְשָׂדֶה. וכמו כן הדבר גם ברוחניות, שכאשר התפילה עולה לדרגא של בחינת בית, אזי ניתן יותר להשיגה, ולזכות אליה, פִּי בְּבַחֲיַנַת בֵּית יֵשׁ גַּם לְעַפְוִ"ם הַשָּׁגָה, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (ישעיה נו, ז) 'פִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים' שכאשר התפלה היא בבחינת בית אזי מתגלית מלכותו גם לעכו"ם, וגם הם יקראו אל ה'י. וְכִשְׁהוּא בְּבַחֲיַנַת בֵּית פְּדִין אֲתִיקָר שְׁמָא עֲלָאָה כַּנ"ל [אזי מתכבד השם העליון], שאז גם העכו"ם יכולים להכיר את גדולתו וממשלתו של השי"ת, ואזי שמו של הקב"ה מתעלה ומתכבד ביותר.

— ציונים והערות —

בית, שעל ידי זה יש גם לעכו"ם השגה בגדולות השם יתברך ונתגלה מלכותו יתברך גם להם ובאים להתקרב.

וכלל הענין, כי עיקר התגלות גדולתו יתברך ומלכותו הוא על ידי התפלה, כי כשמתפללין ונענין, בפרט כשהשם יתברך משנה הטבע על ידי התפלה של ישראל, בזה נתגלה כי יש אלקים בארץ ושליט ומושל מנהיג ומשגיח, וכשהתפלה עולה בעליה כל כך עד שהיא בבחינת בית, בבחינת 'כי ביתי בית תפלה', אז נתגלה מלכותו יתברך גם להעכו"ם, בחינת 'יקרא לכל העמים', וכדין אתייקר ואתעלא שמא עילאה.

כ. פל"ח (הובא לעיל).

אצל יתרו ויבא יתרו וכו' אל המדבר הר האלקים וכו' (ובזה תבין גם כן מה שכאן קורא עלייה ראשונה בשם הר, ובזוהר הרקיע קורא אותה בשם המדבר ושניהם אחד. (נמצא מבואר שאף על פי שעיקר התקרבותם הוא, כשהמלכות עולה בבחינת בית היינו לגבי ישראל (ועיין זוהר הרקיע הנ"ל ותבין ביותר) אבל לגבי הגרים עצמם הוא בבחינת הר כנ"ל).

וזה שכתוב גם כן 'ובני הנכר הנלווים אל ה' וכו' והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלת', מתחיל גם כן בהר וסיים בבית, וזה שכתוב 'כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים', כי באמת המלכות שהיא התפלה היא אז בבחינת

ועניין עליית התפילה בבחינת בית הוא, כי עיקר התגלות גדולתו יתברך ומלכותו הוא על ידי התפלה, כי כשמתפללין ונענין, בפרט כשהשם יתברך משנה הטבע על ידי התפלה של ישראל, בזה נתגלה כי יש אלוקים בארץ ושליט ומושל מנהיג ומשגיח, שהוא שומע תפלה, ומשנה הטבע, וכשהתפלה עולה בעליה כל כך [כפי שיבואר להלן] עד שהיא בבחינת בית, בבחינת כי ביתי בית תפלה, שאז התפילה מתקבלת ופועלת כראוי, אז נתגלה מלכותו יתברך גם להעבוס, בחינת יקרא לכל העמים, וכדין אתי יקרא ואתעלא שמא עילאה כ"א.

וְזֶה פִּירוּשׁ (תהלים מח, ב) 'גְּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הִרְקִדְשׁוּ, כְּלוֹמֵר, אֵימְתֵי גְּדוֹל ה''^{כב}, כְּשֶׁהוּא 'מְהֻלָּל מְאֹד', שהוא מהולל גם מִסְטָרָא דְּמוֹתָא^{כג} [-מצד המוות] מהצד הרע, שְׁהוּא בְּחִינַת עֲפֹ"ם שהם מהצד הרע [ותיבת 'מְאֹד' מרמזת על צד המוות שהוא הצד הרע כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל^{כד} עַל פְּסוּק הַנֶּאמַר

— ציונים והערות —

כא. ע"פ פרפראות לחכמה ד"ה ובדרך צחות.
כב. כלומר אימתי גדול ה'. עיין זוהר ויקרא (דף ה.) שמפרש גם כן הפסוק הזה גדול השם שפירושו אימתי הוא גדול. מי הנחל.
כג. מסטרא דמותא. להלן יתבאר שזה נקרא סטרא דמותא, משום שהחכמה מסתלקת מלהאיר שם, והחכמה היא שתחיה את בעליה (קהלת ז, יב), וכשמסתלקת החכמה על ידי הגאווה, כמו

כד. זוהר (תרומה קמט): ובגין דא לא כתיב בשני 'כי טוב', ואי תימא והא כתיב 'והנה טוב מאד' דא מלאך המות והכא אמרת דלא אתמר בגיניה 'כי טוב', אלא רזא דרזין הכא דהא ודאי מלאך המות איהו טוב מאד, מאי טעמא, בגין דהא כל בני עלמא ידעי דימותון ויתהדרון לעפרא וסגיאין אינון דמהדרי

כא. ע"פ פרפראות לחכמה ד"ה ובדרך צחות.
כב. כלומר אימתי גדול ה'. עיין זוהר ויקרא (דף ה.) שמפרש גם כן הפסוק הזה גדול השם שפירושו אימתי הוא גדול. מי הנחל.
כג. מסטרא דמותא. להלן יתבאר שזה נקרא סטרא דמותא, משום שהחכמה מסתלקת מלהאיר שם, והחכמה היא שתחיה את בעליה (קהלת ז, יב), וכשמסתלקת החכמה על ידי הגאווה, כמו

לקוטי י - ואלה המשפטים מוהר"ן לז

בבריאת העולם (בראשית א, לא) 'וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד'^כ, ואמרו חז"ל שתיבת 'מֵאֹד' זָה מרמז על מֵלֶאךָ הַמּוֹת [שגם בריאתו היא לטובה], ופְּשָׁהוּא מְהַלֵּל מֵהֶם, מהצד הרע, אֲזַי הוּא 'גְּדוֹל', פִּי זֶה הוּא עֵקֶר גְּדוּלָתוֹ.

וזו גם הסיבה שמלאך המות נקרא בשם 'טוב מאוד', שהוא טוב בריבוי מופלג, כי גדולת השי"ת מתגלית בהפלגה גדולה ברוקא על ידי שצד הרע נכנע ומהלל את השי"ת, ולכן בריאתו נקראת בשם טוב מאוד.

— ציונים והערות —

אוכל ומברך את המלך יאכל ויערב לו, וכל מי שהוא אוכל ואינו מברך את המלך יותז ראשו בסייף, כך כל מי שהוא מסגל במצות ומעשים טובים הרי מלאך חיים, וכל מי שאינו מסגל במצות ומעשים טובים הרי מלאך המות.

כה. והנה טוב מאוד. בביאורו לתיבת מאד [שבדבר הכתוב גדול וכו'], על אודות הסטרא דמותא, ממה שאמרו חז"ל וכו', כי מזה עיקר גדולתו.

תבין מרחוק, שזה מכוון לפירוש הפשוט שבתבת מאד. כי על זה לבד באה וניתוספה בלשון הכתוב, להודיע ולהורות, על עוצם ורוב העומק שנמצא בתהלתו, [כי דייקא מנפשות ישראל, מסטרא דחיים לבד, לא תתגלה כל כך תהלתו וגדולתו, כנ"ל]. ביאור הליקוטים (אות כ).

בתיובתא למאריהון בגין דחילו דא ודחלי למחטי קמיה, סגיאין דחלי מן מלכא מגו דתליא רצועה לקמייהו, כמה טבא ההיא רצועה לגבי בני נשא דעבדת לון טבין וקשיטין ומתקנין בארחייהו כדקא יאות, ועל דא 'והנה טוב מאד', מאד ודאי. רזא דרזין דאוליפנא מגו בוצינא קדישא 'והנה טוב' דא מלאך חיים, 'מאד' דא מלאך המות דאיהו יתיר. ע"כ. עיי"ש מה שמאריך הזוהר בביאור הסוד שמלאך המות נקרא טוב מאוד.

ובבראשית רבה (ט י) גם כעין זה, ז"ל: אמר רבי שמואל בר יצחק 'הנה טוב מאד' זה מלאך חיים, 'והנה טוב מאד' זה מלאך המות, וכי מלאך המות טוב מאד אתמהא, אלא למלך שעשה סעודה וזימן את האורחים והכניס לפניהם תמחוי מלא כל טוב, אמר כל שהוא

ומפרש רבינו את המשך הפסוק: וְאִמְתִּי הוּא מְהַלֵּל מֵהֶם, בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ הֵר קָדְשׁוֹ, דְּהֵינּוּ פְּשָׁבְחֵינֵת 'הֵר' נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ 'עִיר אֱלֹקֵינוּ'^כ, שֶׁהוּא יָשׁוּב בְּנֵי אָדָם שׁוֹה בְּחֵינֵת בֵּית שֶׁהוּא מְקוּם יָשׁוּב, שֶׁהוּא מְשַׁג [וניתן להשגה והכרה] יוֹתֵר מֵהֵר וְשֹׁדֵה, דְּהֵינּוּ שֶׁהַפְּסוּק אֹמֵר כְּשֶׁמְעַלִּין אֶת בְּחֵינֵת הַתְּפִלָּה מִבְּחֵינֵת הֵר לְבְּחֵינֵת עִיר וּבֵית, שָׂאז יֵשׁ גַּם לַעֲכוּ"ם הַשְּׂגָה כַּנ"ל, שֶׁהֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם 'מֵאֲד', אֲז דִּיקָא 'גְּדוּל ה'', כִּי זֶה עֵקֶר גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ כְּשֶׁגַּם הִרְחֻקִים יוֹדְעִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ כַּנ"ל.

ויש באן ראייה נוספת לשתי החידושים הנ"ל, שגדולת השי"ת היא דווקא על ידי שגם העכו"ם מכירים את גדולתו, ושדבר

— ציונים והערות —

כו. כשבחינת הֵר, נעשה עיר אלוקינו. אם הכתוב נתפרש לפי זה כראוי וכנכון, אבל יש להתפלא קצת באריכות הלשון מהכתוב בעצמו. כי לכאורה, לא היה צריך להזכיר לפי זה, רק גדול וכו', בעיר אלוקינו, שזה ענין הבית הנ"ל כמוב"פ, שזה העיקר שנתגלה בזה גדולתו יתברך, כנ"ל בפנים מהכתוב כי ביתי וכו'.

ובאים בבית יעקב, שאז נתגלה מגדולתו לכל העמים.

כי זה גם לשון הכתוב הנ"ל, שנזכר תחלה, והביאותים אל הֵר קדשי, ומשם לעלות ולבא דרך המדריגה האמצעית [שהיא בחינת שדה], עד שבאים לשמוח, בבית התפלה והעיקרי. ביאור הליקוטים (ד"ה כשבחינת הֵר).

ועיין בפרפראות לחכמה (הובא בהערה לעיל) שמבאר שגם אחרי שהקדושה עולה לבחינת בית, העכו"ם לא יכולים לקבל רק מבחינת הֵר, יעו"ש, ולפי דבריו מובן עוד מגוע צריך את בחינת הֵר אחרי שיש כבר בחינת בית.

ויש לבאר בעניות דעתי, שאף על פי שהבית הוא העיקר, אבל דייקא מרוממות מדריגת הבית הזאת, נמצא בתחלה הכרח ונחיצות להקדים גם מדריגת אברהם ויצחק, שבהר ושדה, רק שאין לעמוד בזה, עד שעולים

זה נעשה על ידי שמעלים את התפלה מבחינת הר לבחינת בית [כי עיקר מקום התפלה הוא בביהמ"ק שהוא עיר אלוקינו הר קדשו].

ד. וענין זה להעלות התפלה מבחינת הר וְשָׁדָה לְבַחֲנֵת בֵּית, בחינת עיר אֶלְקֵינוּ, כְּדֵי שְׂיִתְגַּלֶּה מְלֻכּוּתוֹ גַּם לְעַפְרוֹם, שְׂיִהְיֶה לָהֶם גַּם בֶּן הַשָּׁגָה בְּאֵלְקוּתוֹ יִתְבַּרֵךְ שְׁמוֹ, אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲשׂוֹת כִּי אִם עַל יְדֵי צְדִיקֵי הַדּוֹר^{טז}, שהם ממשיכים את הבחינה של יעקב שעל ידו מעלים את התפילה לבחינת בית.

כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (בבא בתרא קטז.) מִי^{טז} שֵׁישׁ לוֹ חוּלָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ^{טז}, יֵלֶךְ אֶצֶל חָכָם לְ וִיבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, והסיבה

— ציונים והערות —

שנאמר (משלי טז, יד) חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה. ע"כ. ופירש הרשב"ם: חמת מלך - היינו צער שבאה לו חימה מאת המקום מלאכי מות היינו חולה שנוטה למות: יכפרנה - יקנחנה.

טז. חולה בתוך ביתו. י"ל שנקט בדווקא לשון זה, לרמז שהתפילה שהיא בבחינת בי"ת אינה כראוי, ולזה צריך לילך אל החכם, כדי שהתפילה תהיה בבחינת בית.

ל. ילך אצל חכם. הצדיק נקרא כאן בשם חכם, וי"ל שהעיקר כאן הוא להאיר את אור החכמה שתהיה על מקומה כראוי, וכמבואר להלן, שיעקב הוא השכל, וכן

כז. אי אפשר להעשות כי אם על ידי צדיקי הדור. במה שמיוחד ענין התפילה להצדיק, שהוא לבד יודע להתפלל. לא נמצא סתירה בדבריו, שבתחלה מבואר מדבריו הקדושים, שלהודעת העכו"ם מאמונתו יתברך, מוכרח העלאת התפלה. ואח"כ מבואר מדבריו הקדושים, [ומפירושו למאמר רבה בר בר חנה] שלהודעה ולההכרה הזאת, מוכרח התקרבות לצדיקים, כי היינו הך, כי הוא הצדיק המעלה אותה וזוכה בה. ע"פ ביאור הליקוטים (אות ג, ז).

כח. ז"ל הגמרא: דרש ר' פנחס בר חמא, כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים,

שלא די שהוא יתפלל בעצמו רק הוא צריך לילך אל החכם, פִּי עֶקֶר הַתְּפִלָּה אֵינָם יוֹדְעִים פִּי אִם צְדִיקֵי הַדּוֹר^ל, ועל ידם נמשך כח לכל אחד להתפלל אל השי"ת כראוי^{לב}.

— ציונים והערות —

מה אומר מה אדבר מה אצטדק, האלהים מצא את עוני, עשה עמי מה שתרצה, הנני בידך כחומר ביד היוצר. רחם רחם, הצל הצל, הושיעה הושיעה. הצל לקוחים למות ומטים להרג תחשוך, ותציל ותמלט ברחמיך הרבים והגדולים ממות לחיים, מיגון לשמחה מאפלה לאור גדול. רחם עלי ברחמיך הרבים, שיגן עלי זכות וכח צדיקי אמת, ואזכה על ידם לשבר ולבטל מעלי לגמרי מדת הגאות עד שאזכה להרגיש שפלותי בכל אבר ואבר באמת לאמתו, ולא יכנס בלבי ודעתי שום צד מחשבה של גאות וגבהות בעולם כלל, ואזכה לענוה אמתית, ולאמונה שלמה באמת. ע"כ. ועוד שם: ואזכה להתקרב אליהם באמת. ותהיה בעזרי שאוכל לעורר רחמים תמיד אצל הצדיקי אמת, שיתפללו עלי ויעתירו בעדי ויעוררו רחמים אצלך לקרבני אליך באמת. וימשיכו עלי ועל זרעי ועל כל עמך בית ישראל כל טוב, וכל מה שחסר לנו הן בגשמיות הן ברוחניות, הכל יתמלא לטובה על ידי תפלות הצדיקים

שהחכמה נסתלק על ידי הגאווה וכו'. וכן בסוף התורה לגבי אריכות ימים, מבואר שעל ידי החכמה זוכים לחיים.

לא. כי עיקר התפילה אינם יודעים כי אם צדיקי הדור. עיין בליקוטי תפלות, שמובן שם כי מאחר ואנו מעורבים עם פניות וגאות, משום כך אנו רחוקים מתפילה שהיא הממשלה האמיתית והגאווה דקדושה [כמבואר בביאור הליקוטים, הובא לקמן].

וז"ל שם: כי בשר ודם אנחנו, ודעתנו מעורב ומבולבל מאד בכמה מיני שטותים ושגעון, עד שאורבים עלינו גם במחשבות שטות של פניות וגבהות, כאשר אתה ידעת כי רבים קמים עלינו, ומכל צד אורבים עלינו בכל עת ומצדי צדדים, עד שאיני יכול לפתוח פי לדבר איזה דבור הגון לפניך באמת כראוי. ואיני יודע מה לעשות, להיכן אנוס להיכן אפנה, מאין יבוא עזרי, צר לי מאד, גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי, מחמת רבוי המחשבות זרות והפניות המתגברים לבלבל את תפלתי חס ושלום.

 * ציונים והערות *

אשת האיש¹], ולכן צריך להצטרף אל הצדיק לבקשו שיתפלל בעדנו, משום שהוא זכה לתפלה ולמלכות דקדושה.

אבל אין זה כאמצעי ח"ו ח"ו, כי באמת כל נפשות ישראל, נחשבים לחלקי השכינה [העמוסים מני בטן כנודע] ואמצעי כביכול, בין כל העולמות ובין השם יתברך בעצמו כביכול, כמובא בזה בדברי האריז"ל.

ולכן נפשות ישראל נצטווים ומוזהרים לבל יעשו שום שתוף ואמצעי בינם ובין השם יתברך, על אשר באמת לא נמצא כלל ביניהם שום אמצעי, כי הם עצמם האמצעי והשכינה כביכול. זולת מצד המעלה והיתרון שנמצא ביניהם בעצמם לכל אחד על חבירו, כי אין שני בני אדם שוין כנודע, ובפרט נפש הצדיק הנ"ל, מוכרחים מאד להתחבר בתפלותיהם, בכלליות הצבור, ובפרטיות נפש הצדיק והחכם שבהם.

ומאיך גם החכם והצדיק בעצמו, מוכרח שייבקש מנפשות הנלווים אליו, לבקש ולהתפלל בעדו. וגם זה ענין ההכרח שאמרו חז"ל להצטרף בתפלת הפושעים והרחוקים. כי גם זה ענין ההכרח הנ"ל, כד אתי יתרו וכו'. עיי"ש עוד מה שמאריך בזה.

האמתיים שיתפללו עלי ועל כל עמך בית ישראל. כי אתה ידעת, כי אין לנו כח לסדר תפלותינו לפניך כראוי, ודברנו מגומגם מאד, ולשונונו מלא פגם. על כן אין לנו שום סמיכה ותקוה, כי אם על תפלת הצדיקים האמתיים. הן הצדיקים האמתיים אשר הם בחיים חיותם לאורך ימים ושנים, הן הצדיקים אמיתיים שוכני עפר, עליהם לבד תמכתי יתדותי, עליהם לבד אשים תקותי, עליהם אשען.

לב. כי עיקר התפילה אינם יודעים כי אם צדיקי הדור. עיין בביאור הליקוטים (ד"ה בלועי דקורח) שהקשה ודן בדברי הרמב"ם שאסור לבקש משום אדם שיתפלל בעדו, עיי"ש מה שמאריך בזה, ועיקר דבריו הם שכל הנאמר כאן הוא רק שמצטרפים לתפילת הצדיק, כענין תפלת הצבור שמעוררים זה לזה, לבקש ולהתפלל יחד על צרותיהם בכלל ובפרט כי כל אחד מחויב, להשתתף בצרות חבירו.

והיינו שכפי המתבאר כאן התפילה היא מדת המלכות [שהיא השכינה], שהצדיק זכה אליה על ידי עבודתו, עד שהיא נקראת כביכול האשה כלפיו [וכמו שמבואר להלן על הפסוק 'השב

ולכן רק הם יכולים להעלות את התפלה לבחינת בית, כי רק הם יודעים להתפלל כראוי.

כִּי יֵשׁ בְּעַלֵי גְאוּהָ^ל שְׂאִינָם רוֹצִים שְׁיִלְכוּ לְצַדִּיקִים^ל, וְאוֹמְרִים שֶׁהֵן בְּעֶצְמָם יְכוּלִים לְהִתְפַּלֵּל, וּמוֹנְעִים גַּם אַחֲרֵים פְּשִׁישׁ

— * ציונים והערות * —

אומר מהלך שלם בנוגע לגאווה, ושהיא עומדת כנגד הצדיקים, והיא כמו העבודה זרה ר"ל, וכיצד מכניעים אותה.

ובשביל להבין את הדברים יש להקדים ולבאר את הנאמר בסוף התורה בנוגע למיעוט הלבנה, כי בתחלת הבריאה הקב"ה אמר ללבנה לכי ומעטי עצמך, ועל ידי זה ירדה הלבנה שהיא מדת המלכות דקדושה, והיא ירדה למקום החיצונים ויש להם אחיזה בה, ורגליה יורדות מות [כמובא לקמן].

ומזה נמשך כל אחיזת העבודה זרה, שכביכול נתנו את המלכות והממשלה לכוחות אחרים ר"ל.

וכמו כן מזה נמשכת מדת הגאווה, שאדם רוצה כביכול לקחת מלכות וממשלה לעצמו וגאווה.

וזה לעומת זה יש את הממשלה דקדושה, והמלכות דקדושה, שהיא במדת דוד המלך, שהיא ההתנשאות דקדושה. ושזוכים אליה רק בתכלית הענווה, כי בקדושה זה בבחינת במקום גדולתו שם

לג. כי יש בעלי גאווה. כפי המבואר בדרך כלל מדבריו הקדושים, שסובב בכל השגתו הזאת על אודות הצדיק הנ"ל, ושכלל הבלתי מקורבים, יגיע קלקול גדול רחמנא ליצלן. יש להתפלא, במה שמרכיב בענין זה לדבר במדת הגאווה. כי לכאורה, מה לי בזה שאינם מתקרבים להצדיק בסיבת הגאווה, או בסיבה אחרת על ידי מחלוקת או על ידי תאוות וכו'. אשר אין זה דרכו הקדושה, להרכיב בחינם דבר וענין מיוחד, שאינו מקושר בכמה קשרים לשאר דבריו הקדושים.

ואולם, בדבר עצתו שמיעץ בהצדיק וההתקרבות אליו בעצמו, לביטול ושבירת הגאווה. נראה מבואר, שמדת הגאווה והצדיק, הם שני הפכים. כי זה לעומת זה, מכוון ממש. ושזה עיקר הקלקול של ההתרחקות מאתו, כפל כפלים מקלקול המתרחק מאתו על ידי שאר מדות רעות. ביאור הליקוטים (אות ו).

לד. כי יש בעלי גאווה שאינם רוצים שילכו לצדיקים. מכאן ואילך רביה"ק

לָהֶם צַעַר או חוֹלָה לַיֶּלֶךְ לְצַדִּיקִים, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר מה שה' אמר לאבימלך כשלקח את שרה, שאמר לו (בראשית כ, ז) 'הָשֵׁב אֶשְׁתְּ הָאִישׁ' ¹⁶ וְכוּ', ומפרש רביה"ק את פנימיות הדברים: פִּי זֶה הַבַּעַל גְּאוּהָה הוא מְכַנֶּה בְּלִשׁוֹן 'אָבִימֶלֶךְ', כִּי 'אָבִי' זֶה לִשׁוֹן רְצוֹן, כמו שכתוב 'ולא אבה ה' אלוקיך' ¹⁷, ו'מֶלֶךְ' פִּי הוּא רוֹצֵה לְמֶלֶךְ, וְהִינוּ 'אָבִימֶלֶךְ'. פִּי בְּאֵמַת צַדִּיק מוֹשֵׁל ¹⁸ בְּתַפְלָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב

— ציונים והערות —

הגאווה דקדושה של הצדיק, ודייקא על ידי שהם יבואו אל הצדיק ויבקשו ממנו להתפלל עליהם, על ידי זה דייקא תעלה התפילה והמלכות והממשלה וההתנשאות מגלותה, עד שבהמשך זה יגרום גם לעכו"ם להכיר שיש אלוקים שליט ומושל, אכ"ר. ע"פ ביאור הליקוטים (אות יב, נא).

לה. לשון הפסוק: וְעָתָה הָשֵׁב אֶשְׁתְּ הָאִישׁ פִּי-נְבִיא הוּא וַיִּתְפַּלֵּל בְּעַדְךָ וְחַיָּה, וְאִם-אֵינְךָ מְשִׁיב דָּע פִּי-מוֹת תְּמוֹת אֶתָּה וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ.

לו. לק' בסוף התורה מכת"י רבינו.

לז. כי באמת הצדיק מושל בתפלתו. כי התפלה הוא בחינת מלכות כנ"ל, והצדיק שזכה לתקן את התפלה [וכפי שרביה"ק הולך ומבאר כיצד הצדיק מתקן את התפלה] שהוא בחינת מלכות על כן יש לו הממשלה. פרפראות לחכמה.

אתה מוצא ענוותנותו, שהגדלות דקדושה והענווה מחוברת כאחד, וגם הצדיק שיש לו מלכות וממשלה בתפלתו [כמבואר לקמן], אינו מתגאה כלל, והוא בטל במהותו להשי"ת ולא לוקח לעצמו מהגאווה כלל.

אך כפי שיבואר לקמן, אי אפשר לזכות לדרגא זו רק על ידי תיקון כל החסרונות עד השורש העליון ביותר של מיעוט הלבנה [הנזכר לקמן], ורק אז הוא יכול להיות בהתנשאות דקדושה כראוי. וההתנשאות דקדושה הזאת היא דרגת התפלה שעל ידה מושלים בעולם צדיק גוזר והקב"ה מקיים. ולכן רק הצדיק יכול להתפלל כראוי, וצריך שבעלי הגאווה דייקא הם יבואו אל הצדיק לבקשו להתפלל עליהם, כי דייקא על ידי שהם באים אליו נעשה כעין התיקון הנזכר בתחלת התורה, שעכל ידי שהרחוקים [שהם הבעלי הגאווה שעומדים כנגד

(שמואל ב' כג, ג) 'צָדִיק מוֹשֵׁל יִרְאֵת אֱלֹהִים' ^{ל"ח} וְכוּ', וְהוּא, הַבַּעַל גַּאוּוּהָ, מִתְגַּאֵה בְעַצְמוֹ שֶׁיִּכּוֹל לְהִתְפַּלֵּל וַיֵּשׁ לוֹ אֶת הַמְּשָׁלָה, וְעַל כֵּן הוּא מְכַנֵּה בְּשֵׁם אַבִּימֶלֶךְ, כִּי הוּא רוֹצֵה לְמֶלֶךְ וְאוֹמֵר אֲנִי אֶמְלֹךְ, וְהוּא לּוֹקַח כְּבִיכּוֹל אֶת הַתְּפִלָּה לְעַצְמוֹ, שֶׁהִיא מְשׁוּלָה כְּבִיכּוֹל לְאִשָּׁה.

כי על ידי התפלה זוכים למלכות וגאווה דקרושה, אבל הם עדיין אינם ראויים לכך.

וְזֶה פִּירוּשׁ 'הַשֵּׁב אֶשֶׁת לֹט הָאִישׁ' ^{מ"ב}, 'אֶשֶׁת' רְאִשֵׁי תְבוֹת 'אֲדָנִי שְׁפָתַי תִּפְתָּח' (תהלים נא, יז), זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה ^{מ"א}, וְכִמוּ שְׁאוֹמְרִים

— ציונים והערות —

כאן אצל אבימלך שהיו כל בני ביתו בצער ובחולי, והוא צריך לילך לצדיק שיתפלל עליו, אשר על זה אמר לו השם יתברך, השב אשת וכו', ויתפלל בערך וחיה. ע"פ ביאור הליקוטים (ד"ה השב).

מא. אדני שפתי תפתח בחינת תפלה. ולכאורה יתפלא בזה המעיין, כי באמת לא יהיה כלל הפסוק הזה, מעצם התפילה [זולת על פי המנהג, שאנו נוהגים לאומרו ולהקדימו].

אבל באמת נראה מבוואר, שראיתו הוא מפירוש הפשוט של הכתוב, שיסובב בקשתו על כלליות התפילה והתהלה, שיזכה בה לפתיחת פיו ושפתיו, כרצונו יתברך.

לח. מועד קטן טז: 'אמר אלהי ישראל, לי דבר צור ישראל, מושל באדם, צדיק מושל יראת אלהים', מאי קאמר, אמר רבי אבהו, הכי קאמר, אמר אלהי ישראל, לי דבר צור ישראל, אני מושל באדם, מי מושל בי - צדיק, שאני גוזר גזרה ומבטלה.

לט. השב אשת האיש. כי שרה היא בחינת מלכות בחינת תפלה, ואבימלך הוא בחינת הבעל גאווה וכו', שלוקח את התפלה לעצמו. פפראות לחכמה (וע"ע בביאור"ל אות א).

מ. השב אשת האיש. ופירוש הכתוב הוא גם לפי פשוטו, וכפי שהביא לעיל את מאמר חז"ל מי שיש לו חולה בתוך ביתו, שילך אצל חכם וכו', וכמו כן

לקוטי י - ואלה המשפטים מוהר"ן מה

את הפסוק הזה לפני התפלה, ומבקשים שנזכה שהשי"ת יפתח את שפתותינו להתפלל לפניו, ולכן זה מרמז על התפלה, דְּהִינּוּ 'הַיֵּשֶׁב אֶשֶׁת' את בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, לְהַצְדִּיק, 'כִּי נָבִיא הוּא', והצדיק נקרא כאן בשם 'נביא', כִּי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַאֲוֶה לְתַפְלָתָן שֶׁל צְדִיקִים^{מב} (חולין ס:), וּמִשְׁגֵּר [-ושולח] תְּפִלָּה סְדוּרָה בְּפִיו, כְּדֵי שְׂיִהְיֶה מְתַפְלָתוֹ, וְזֶה שאומר הכתוב 'כִּי מִגֵּ' נָבִיא הוּא'^{מד}, שזה

— ציונים והערות —

התפלה של הצדיקים הוא בשלימות. וזה שסיים 'וחיה', כי על ידי שמחזיר התפלה להצדיק ומבטלין הגאווה היינו הע"ז, על ידי זה החכמה על תיקונה (כמבואר באות ד), ועלידי החכמה יחיה ויאריך ימים [כמובא לקמן על מאמר רבב"ח 'ואחרוך אחרוכי'], ועל כן על ידי שאבימלך שהוא הבעל גאווה יחזיר את שרה שהיא התפלה לאברהם ויתבטל לפניו, יהיו חכמתו על תיקונו, ויחיה ויאריך ימים, וזהו 'וחיה'. מי הנחל. מד. כי נביא הוא. וגם לפי פשוטו שייך ענין התפלה לענין הנבואה, כפי המתבאר כאן בדברי רביה"ק בהמשך דבריו, שצריך להרים ולהעלות את הרגלים מהסט"א, ולהעלות אותם אל הקדושה עד שיהיו באותה הדרגה של הידים כביכול, וממקום העליה הזאת משם נמשכת הנבואה, שכידוע היא נמשכת מנצח והוד שהם הרגלין דקדושה. ע"פ יקרא דשבתא.

ועוד מהפלאת דרכו, הסמיך לזה הראיה, לתיבת נביא, שהוא ענין התפלה, [מהכתוב ניב שפתים, ומצרפו להמאמר חז"ל, אם שגורה תפלתו בפיו], שמוזה נראה מבואר, שגם כל קבלת התפלה, מקושר ומיוחד לפתיחת ושגירת שפתי ופי המתפלל. וממילא מבאר גם כן להנ"ל, שזאת הבקשה, אדני שפתי תפתח, הוא עיקר התפלה. ביאור הליקוטים (אות א, וד"ה ראשי תיבות).

מב. מתאוה לתפלתן של צדיקים. בגלל הסיבה המבוארת כאן בתורה, שהם מעלים את התפילה לבחינת בית, שעל ידי זה באים ומצטרפים גם הרחוקים ומכירים את גדולתו ית', שזו היא כביכול תאותו של השי"ת, שגם מהמקומות הרחוקים יכירו וידעו גדולתו. ע"פ ביאור הליקוטים (אות יב).

מג. כי נביא הוא, לשון ניב שפתים. וזה שסיים הפסוק 'ויתפלל בעדך', כי

לְשׁוֹן נִיב שְׁפָתִים, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (ברכות לד:) על הפסוק 'בּוֹרְאָ נִיב שְׁפָתֵיךְ שְׁלוֹם' מה ש'שְׁלוֹם' מו שכאשר ניב שפתיו של האדם הוא בריא [מלשון 'בּוֹרְאָ'], הרי הוא מובטח על השלום^מ, שמתקבלת תפלתו, היינו אִם שְׁגוּרָה תִּפְלָתוֹ בְּפִיו של המתפלל הרי הוא יודע שהתקבלה תפלתו [וְכֹו"מ^מ], ומפרש רבינו את פנימיות הלשון שגורה תפלתו, שזה מלשון שמשגרים לו את התפלה מלמעלה, וזה פירוש הפסוק 'כִּי נִבְיָא הוּא', שהקב"ה פותח את ניב שפתותיו [כמו בקשת 'אֲדַנִּי שְׁפָתַי תִּפְתָּח' הנ"ל] ומשגר לו תפלה סדורה בפיו.

וּתִיבַת הָשֵׁב הִיא רְאִשֵׁי תִבּוֹת הַר שְׁדָה^{מט}, בֵּיתִי, זֶה רִמְזוֹ שְׁצִרִיךְ

— * ציונים והערות * —

- יודע אני שהוא מטורף [-שהתפלה לא התקבלה ח"ו, והחולה לא יתרפא].

מט. השב ראשי תיבות הר שדה בית. לכאורה קשה שכפי המבואר לעיל, שלימות התפלה היא רק כשהיא בבחינת בית, ואם כן מדוע נרמז כאן בראשי תיבות גם ההר והשדה.

וכפי המבואר לקמן שיש שני בחינות בתורה נגלה ונסתר, וכמו כן יש כנגדם גם שני דרגות בתפלה, בחינת הר ובחינת בית, ושניהם נצרכות לתפלה, רק שהשלימות היא בבחינת בית, והיא משפיעה לבחינת הר על ידי בחינת שדה שהיא הבחינה האמצעית שמחברת ביניהם, ולכן מרומז כאן גם בחינת הר ושדה. ע"פ ביאור הליקוטים (אות מו).

מה. ישעיה נז, יט: בּוֹרְאָ נִיב שְׁפָתֵיךְ שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחֵק וּלְקָרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאֲתִיו.

מו. בורא ניב שפתים שלום. והמשך הפסוק הוא: 'שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחֵק וּלְקָרוֹב', והוא הענין המבואר כאן בתורה שהשלימות היא שגם הרחוקים יעלו ויצטרפו אל הקדושה, וזה לְרַחֵק וּלְקָרוֹב, וזה בעצמו הסיבה שהקב"ה משגר תפלה סדורה בפיו, בגלל שעל ידו נתקשר גם הרחוק, ועולה וחוזר אל הקדושה. והבן. ע"פ ביאור הליקוטים (אות מט).

מז. רש"י שם ד"ה בורא.

מח. ז"ל הגמרא: אם שגורה תפלתי בפי - יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו

להשיב את התפילה לצדיק, משום שְׁתַּפְּלֵת הַצְּדִיק הִיא בְּשִׁלְמוֹת, שְׁהוּא מַעֲלָה אוֹתָהּ מִבְּחִינַת הַר וְשָׂדֶה לְבְּחִינַת בַּיִת כַּנ"ל, ולכן הוא יודע כיצד להתפלל, וצריך לבוא אליו לבקשו שיתפלל בעדו.

ומשום שהצדיקים מעלים את התפלה מהר ושרה לבחינת בית, לכן גם הקב"ה מתאוה לתפלתו, כי על ידי תפלתם שהם מעלים אותה לבחינת בית, על ידי זה הם גורמים שכל העבוסים יכירו שיש אלוקים שליט ומושל כנ"ל, ולכן הקב"ה משגר להם תפלה סרורה בפיהם.

אֲבָל אֱלוֹ הַבְּעָלִי גְּאוּהָהּ הֵם מַעֲפָבִים אֶת תְּאוּתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שמתאוה לתפלתם של הצדיקים, וְאֵינָם מְבַקְּשִׁים מִצְּדִיקִים שִׁיתְּפַלְלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי חוֹשְׁבִים שֶׁהִתְעַנּוּ וְסָגְפוּ אֶת עֲצָמָם, וּבְזֶה הֵם צְדִיקִים, ואינם צריכים לילך לצדיקים גדולים מהם [ולהלן מבאר במה הם גדולים מהם], אֲבָל הָאֱמֶת אֵינּוּ כֵן, שעדיין אינם צדיקים ע"י התעניות והסיגופים, כִּי כָּל הַתְּעַנּוּתִים שֶׁהִתְעַנּוּ אֵין זֶה אֶלָּא כְּמוֹ שְׂגוּפָם שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁקֵּ שֵׁשׁ בּוֹ חוֹרִים הֶרְבֵּה, והוא גם מלא מדברים מאוסים^{נא}, וְכִשְׁמֹרִיקִים אֶת הַשֵּׁק מִתְכוּלָתוֹ, אֶף עַל פִּי כֵן נִשְׁאָרוּ בּוֹ הַחוֹרִים.

— ציונים והערות —

הר. ע"פ ביאור הליקוטים (אות מז, וד"ה השב).

נא. כמו שק שיש בו חורים. רוצה לומר שהשק מלא מדברים נמאסים וגם יש בו בעצמו חורים, וכשמריקין אותו מהדברים הנמאסים אף על פי כן החורים של עצמו נשארו בו. פרפראות לחכמה.

נ. השב ראשי תיבות הר שדה בית. לעיל ביאר שאברהם הוא בחינת הר ויצחק בחינת שדה ויעקב בחינת בית, וכאן מבאר שאברהם שהוא הצדיק הוא מעלה לבחינת בית, כי באמת כל בחינה כלולה מכל הבחינות, וגם בבחינת אברהם יש דרגא של בחינת בית, רק שבכללות הוא נחשב לבחינת

וכמו כן משולים התעניות והסיגופים שהם עשו, כי וְהַגּוֹף נִקְרָא שֶׁק, כְּמֵאֵמַר הַתַּנָּא (שבת קנב.) שִׁינָנָא [-תלמיד חריף^{נב}], שְׂרֵי שֶׁקָּךְ^{נב} פתח את פיך^{נב}, היינו את גופך, וְאֵם בעלי הגאווה הַתְּבוֹנְנֵנוּ בְּעֶצְמָן, הָיוּ רוֹאִים אַחַר כָּל הַתְּעַנִּיתִים שעל ידם הם הוריקו את שקם וגופם מהדברים המאוסים, אבל עֲדִין נִשְׁאָרוּ אֶצְלָם כָּל תַּאֲוָתָם^{נב} [שהם החורים והחסרונות] קְשׁוּרִים בְּשֶׁקָם, הֵינּוּ בְּגוֹפָם, וְלֹא רק תַּאֲוָתָם

— ציונים והערות —

כי אתה לבד ידעת את גודל הרחמנות שיש עלינו ועל נפשנו ורוחנו ונשמותינו, אשר נשמתנו ירדה מרום גבהי מרומים, מחיק אביה שבשמים, ובאתה בזה העולם בגוף עכור כזה, בגוף מגושם כזה. אוי לכן שגלה מעל שלחן אביו. וכונתך הקדושה היתה לטובתינו, כדי שיהיה לנו נסיון ובחירה בעולם השפל הזה, למען נכוף ונשבר ונכניע גשמיות גופנו, ותאוות לבנו, למען נזכה להכיר אותך בעולם השפל הזה דיקא הרחוק מקדשתך בתכלית הרחוק (ליקו"ת כאן).

ולכן רק על ידי הכנעת התאוות וביטולם לגמרי עד כדי תיקון כל החסרונות [כדלקמן], רק על ידי זה אפשר לזכות לקדושת מדת המלכות שהיא התפלה בשלימות, וכל זמן שעדיין לא תיקנו את זה בשלימות, אינם נקראים בשם צדיקים, כי עדיין לא תיקנו את החיסרון

נב. שיטה מקובצת בשם רבינו האי גאון (כתובות יד. ד"ה כתב רבינו).

נג. שבת קנב.: אמר ליה שמואל לרב יהודה, שיננא, שרי שקיך ועייל לחמך. עד ארבעין שנין - מיכלא מעלי, מכאן ואילך - משתי מעלי -עד גיל ארבעים האוכל מועיל לגוף, ואחרי כן, השתיה מועילה לגוף].

נד. רש"י שם.

נה. עדיין נשארו אצלם כל תאוותם. כפי המתבאר בתחילת התורה שעיקר גדולתו של השי"ת היא דווקא על ידי שהרחוקים באים ומכירים בגדולתו, ובשביל זה דייקא הקב"ה סיבב שיהיה מיעוט הלבנה [הנזכר בסוף התורה], וירידת המלכות עד שרגליה יורדות מות [הנזכר לקמן], בכדי שדווקא ממקומות הרחוקים תעלה גדולתו שהיא עיקר גדולתו לעד. וכמו כן סיבב השי"ת את התאוות רעות:

בְּלֶבֶד נִשְׁאָר קָשׁוּר בְּגוּפָם, כִּי אִם גַּם תְּאֹת אֲבִיהֶם יִשְׁיֵשׁ אֶצְלָם כִּבְר מְשֻׁעַת הַהוֹלָדָה, מִחֲמַת שְׁלֹא נִתְקַדֵּשׁ אָבִיו בְּשֻׁעַת

— ציונים והערות —

בבחינת יעקב ממש הנ"ל. ע"פ ביאור הליקוטים (אות לד).

נז. מחמת שלא נתקדש אביו. י"ל שכפי המבואר בסוף התורה כאן שכל עניינה היחוד בין אשה לאיש, היינו יחוד קוב"ה ושכינתו, שכנגד זה מרמז היחוד למטה בעוה"ז.

ולכן מודגש דווקא ענין זה שהוא העיקר, וכל זמן שלא תיקנו את זה כראוי, אי אפשר לזכות לתפלה כראוי. ולכן הם צריכים לבוא אל הצדיק שיתפלל עליהם.

וע"ע בליקו"ה (הל' ערב הל' ב, ה. שעל התורה הזאת) שכל תיקון הרגלין [המבואר לקמן] הוא על ידי הבנים שמולידים: 'כי כל אדם עיקר עבודתו בזה העולם להעלות בחינת הרגלין שנאחזין שם החיצונים כנ"ל. וזה עיקר העבודה להעלות ולתקן הרגלין על ידי בירור ותיקון האמונה בשלמות, ואחר כך כשמגיע זמנו להסתלק, הוא צריך שיניח אחריו ברכה בן שימלא מקומו, שיתקן גם כן בחינת הרגלין על ידי האמונה בשלמות.

ועיקר תיקון הרגלין הוא על ידי הבן שמניח בבחינת ברא כרעיה דאבוה

והירידה של מדת המלכות שירדה לגשמיות הגוף שכוה. ורק הצדיק הגדול שזכה לתקן את החסרונות והתאוות בעצמם, ולא רק על ידי תעניות וסיגופים שזה רק פעולה של מניעה מהתאוות, אבל עדיין עצם התאוות והחסרונות נשארו בהם אלא שצריך לזכות לבטל את התאוות בתכלית.

וכמו 'שבימי ילדותו ממש קודם שהיה בן עשרים שנה כבר שבר ובטל לגמרי כל התאוות בתכלית הבטול' (שיחות הר"ן קעא), ורק על ידי תיקון כל החורים שבשק והגוף, שהם התאוות רעות, על ידי תיקונם בעצם, על ידי זה זוכים לקדושת המלכות והתפלה.

נו. תאוות אביהם. כמו שמבואר לקמן שרוח יעקב אבינו שהיא החכמה והשכל, ורוחו הק' נמשכת מדור לדור בכל זרעו הק'.

וכמו כן זה לעומת זה גם לענין התאוות רעות של הבעלי גאווה, שגם הם, נמשכים כמו כן, מדור לדור, להיות נקראים בשם אביהם. ואולם, גם בהקליפה והחיצוניות הזה בעצמו, מלוכש ונמצא פנימיות הפרי, שהוא

זווג, גם זה קשור בגופם עדין, ובודאי אלו היו רואים את כל זה אזי חרדה גדולה היה נופל עליהם, פי היו רואים איך הם עומדים במדרגה פחותה ושפלה והם לא היו רוצים למלוך^י.

ורביה"ק מלביש את הרברים, ברברי יעקב לבניו [שהתנגרו למלכות וממשלת יוסף הצדיק^י]:

וזה פרוש הנאמר באחי יוסף (בראשית מב, לה) כאשר שבו בראשונה ממצרים: 'ויהי הם מריקים שקיהם והנה איש צרור כספו בשקו', ומפרש רביה"ק את פנימיות הדברים: היינו אחר כל התעניתים שהוא הרקת השק שזה בחינת הגוף [כנ"ל], אבל עדין 'והנה איש צרור כספו' היינו שקשור וצרור כספו ותאותו^י [שכסף הוא מלשון רצון שכוסף וחושק] בשקו וגופו.

— ציונים והערות —

ובנות לדורי דורות, וכל אחד לפי בחינתו מברר ומתקן את בחינת הרגלין לפי בחינתו לפי העת ולפי הדור. נמצא שעיקר הרגלין בבחינה הנ"ל דהינו על ידי האי רוחא דנשיב וכו' כנ"ל - הוא רק על ידי בנים.

נח. כדלהלן.

נט. וכמבואר לקמן בסוף התורה שיוסף הוא הצדיק.

ס. 'והנה איש צרור כספו', שקשור וצרור כספו ותאותו. ולכן התאוות מכונים בשם הכסף, כי כל התאוות נמשכים מפילת הניצוצות כידוע.

(עירובין ע:), והוא נמשך על ידי רוח הצדיק דנשיב בידין ורגלין, ועיקר ברגלין שהוא בחינת בת זווג, כמו שכתוב רגלי חסידיו ישמר, רגלי, דא אתתא (זוהר וירא קיג.), ועל ידי זה על ידי ההוא רוחא, על ידי זה נולד הבן, שהוא בחינת רגלין בחינת ברא כרעיה דאבוה. ועל ידי זה עיקר תיקון הרגלין בחינת לבו נשא את רגליו, כי אלו חיה אלף שנים אי אפשר לתקן בשלמות את בחינת הרגלין, כי צריך לברר בכל דור ודור, על כן עיקר התיקון על ידי שנשאר אחריו בנים

וַיִּירָאוּ אֶת־צָרוֹת פְּסִיחֵם הֵמָּה וְאֲבֵיהֶם וַיִּירָאוּ, הֵינּוּ לֹא
 דֵי שִׁישׁ לֵהֶם אֶת 'צָרוֹת פְּסִיחֵם', שֶׁהוּא תַּאֲוֹת עֲצָמָן, כִּי
 אִם גַּם 'הֵמָּה וְאֲבֵיהֶם', הֵינּוּ הַתַּאֲוֹת שֶׁל אֲבֵיהֶם גַּם הֵמָּה
 לֹא נִפְלוּ מֵהֶם^{סו}. ואזי וַיִּירָאוּ, כִּי חָרְדָה נִפְלָה עֲלֵיהֶם^{סב},
 וְאִזִּי לֹא הָיוּ רוֹצִים לְהִשְׁתַּרֵּר וְלִמְלֹךְ.

— * ציונים והערות * —

שלכאורה יותר קל להיטהר מתאוות
 עצמו מאשר משל אביהם.

אך י"ל שכפי שמבואר כאן שקדושת
 יעקב נמשכת בכל זרעו, ועד
 שהקדושתו מוכיחה אותם [כמבואר
 בערה לק' מביאוה"ל], ובזה הוא
 כביכול טענתם של הבעלי גאוה, ש'כל
 העדה כולם קדושים' [שאלו דברי
 קורח הנזכר במאמר רב"ח], וכולם
 נמשכו מיעקב אביהם, וזה מה שאומר
 להם, שכיצד תוכלו להתלות בקדושת
 יעקב, מאחר שההמשכה שאתם
 נמשכים בה מדור לדור, היא רחוקה
 מלהיות כראוי.

וע"ע בביאוה"ל אות לד, ובד"ה בלועי
 דקורח.

סב. צ"ב ענין החרדה שנופלת עליהם,
 כיצד הוא שיך לבנין התורה, ואולי הוא
 ענין היראה שהיא מדת המלכות כידוע,
 שכאשר אין ראויין לה, אזי נופל יראה
 ויראים מליטול את המלכות.

וזה ידוע, שבכל החפצים וממון של
 אדם יש בהם ניצוצות קדושים הרבה
 שצריכין לבררם מעמקי הקלפות, כי
 עיקר רוב הניצוצות נפלו לממון,
 כמבואר בדברי אדמו"ר ז"ל בהתורה
 וביום הבכורים - הסתרה (סי' נו) ובשאר
 מקומות (סי' לה ועוד) (ליקו"ה ה'ל'
 גביית מלווה ה'ל' ד, א, שעל תורה זו).

וגם כפי המבואר כאן בתורה שעיקר
 התיקון כאן הוא עליית רגלי הקדושה
 [וכפי המובן כאן שזה גם ענין ביטול
 התאוות]

והממון הוא בחינת רגלין, כשרז"ל
 (פסחים קיט.) ואת כל היקום אשר
 ברגליהם (דברים יא, ו), זה ממנו של
 אדם שמעמידו על רגליו (שם ה'ל'
 ערב ה'ל' ב, שעל תורה זו).

סא. לא די 'צרוות כספיהם', שהוא
 תאוות עצמן, כי אם גם 'המה ואביהם',
 הינו התאוות של אביהם גם המה לא
 נפלו מהם. לכאורה צ"ב הק"ו הזה,

וְזֶה פְּרוּשׁ הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּקִים 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אָבִיהֶם אֶתִּי שְׁפֹלְתֶם, יוֹסֵף אֵינְנוּ [וְכוּ'] וְשָׁמְעוּן אֵינְנוּ וְאֶת־בְּנֵימֵן תִּקְחוּ, עָלַי הָיָה כְּלָנָה', הַיֵּינוּ זֶה רָמַז עַל תּוֹכַחַת הַשֶּׁכֶל, כִּי הַשֶּׁכֶל שִׁישׁ לְכָל אֶחָד^{סו}, מוֹכִיחַ אֶת הַבְּעָלִי גְּאוּהַ הָרוּצִים לְהַתְגַּדֵּל, כִּי 'יַעֲקֹב' הוּא בְּחִינַת הַשֶּׁכֶל, כְּמוֹ שְׁתַּרְגֵּם אוֹנְקֵלוֹס עַל הַפְּסוּק (בְּרֵאשִׁית כז, לו) 'וַיֹּאמֶר הֵכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעָמִים' וְעַל תִּיבַת 'וַיַּעֲקֹבֵנִי' תַּרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס 'וְחִפְמֵנִי', שֶׁשֶׁם יַעֲקֹב הוּא עַל שֵׁם הַחֲכָמָה וְהַשֶּׁכֶל. וְלִכֵּן הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם 'יַעֲקֹב אָבִיהֶם', כִּי אָב בְּחֻמְכָּה^{סו} (מְגִילָה יג.), שֶׁהַתּוֹאֵר אֵב מוֹרָה עַל הַחֲכָמָה, וְהַיֵּינוּ שֶׁהַשֶּׁכֶל מוֹכִיחֶם וְאוֹמֵר לָהֶם 'אֶתִּי שְׁפֹלְתֶם', כִּי כָּל הַמְתַּגָּאֵה חֲכָמָתוֹ מְסַתְּלָקֵת מִמֶּנּוּ (פְּסוּחִים סו:), וּמֵאַחַר שֶׁהַשֶּׁכֶל מוֹכֵרַח לְהַסְתַּלֵּק מֵהֶם הָרִי הוּא כְּמוֹ שְׁשִׁיכַל אֶת בְּנָיו ח"ו, כִּי אֵינֶם יְכוּלִים לִהְיוֹת עִמוֹ.

וְעוֹד מוֹכִיחֶם, כִּי 'יוֹסֵף אֵינְנוּ', זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמְּעֻנָּת, הַיֵּינוּ עֲדִין לֹא תִקְנָתֶם אֶת הַמְּעֻנָּת [הֵן מָה שֶׁפָּגַמְתֶּם עַל יַדֵּי עוֹוֹנוֹתֵיכֶם, וְהֵן הַתּוֹאוֹת שֶׁבִּגְוֶף^{סו}], שֶׁהוּא לְחֻרְפָּה וּלְקָלוֹן^{סו} בְּשִׁבְלֵכֶם, וַיֵּשׁ [-וִירָאוּ]

— ציונים והערות —

סד. כי אב בחכמה. וכ"ה במגלה עמוקות (פר' תזריע).

וי"ל שזה משום שהחכמה היא תחילת כל דבר כמו האב.

סה. כן משמע מליקוטי תפילות כאן, ז"ל: וזכני שאוכל לתקן בחיי את כל מיני קלקולים ופגמים שפגמתי עד

סג. כי השכל מוכיח. היינו שנמצא גם בכל נפש בפני עצמה, מצד השכל והדעת [שמיוחד ומקושר לרוח הלב כנודע] שנקרא בשם יעקב [כי הוא הנמשך מיעקב בעצמו], שהמשיך את קדושתו בזרעו, כשהמשיכם לעולם, וכמבואר כאן על הפסוק 'המה ואביהם', והבן. ע"פ ביאור הליקוטים (אות ט).

לְכֶם לְהִתְבַּיֵּשׁ מִחֻמְתּוֹ, כִּי תִקְוֶן הַמַּעֲוֹת הוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, עַל שֵׁם הַנְּאֻמָּר בְּלִידַת יוֹסֵף (בראשית ל, כג) 'אָסַף אֱלֵקִים אֶת חֶרְפְּתִי', וְאִם כֵּן יוֹסֵף הוּא עַל שֵׁם תִּיקוֹן הַמַּעֲוֹת וְהַחִסְרוֹן, שֶׁהוּא חֶרְפָּה וְקִלּוֹן.

— ציונים והערות —

סו. לא תיקנתם את המעוות שהוא לחרפה ולקלון. כפי שמשמע מליקו"ת - הפגמים האמורים הם כל הפגמים שפגמו, וגם תאוותיהם, וכן מקשר הדברים לעיל משמע שאלו הם החסרונות שאומר שם, דהיינו התאוות שיש בגופם, וי"ל שאחד תלוי בשני, שכל זמן שלא תיקנו את כל הפגמים שפגמו, אינם יכולים לתקן לגמרי את התאוות רעות שלהם.

וי"ל עוד שכפי המבואר בסוף התורה על ענין מיעוט ופגם הירח, וי"ל שזה זה ענין החסרונות והפגמים המבוארים כאן, והיינו שכל התאוות נמשכים ממיעוט וחסרון הירח, והצדיק זכה לזכך ולהשלים כל חסרונותיו, עד שכביכול תיקן אצלו את בחינת מיעוט הירח.

וי"ל שזה ענין התוכחה שאומר בהמשך הדברים, כי כפי שמבואר שם בסוף התורה, שעל ידי שהקב"ה מתחרט כביכול על מיעוט הירח, על ידי זה נמשך הרהור תשובה בכל אחד, וכמו כן י"ל כאן שעל ידי שהצדיק זכה להשלים כל חסרונותיו, על ידי זה בעצמו הוא זוכה להוכיח ולהמשיך הרהורי תשובה בכל ישראל, והבן

הנה, מנעורי עד היום הזה. ואזכה ברחמיך להעביר ולבטל מנפשי את כל מיני חרפות ובזיונות שהטלתי בנפשי על ידי חטאי ועוונותי ופשעי המרובים. אתה ידעת חרפתי ובשתי וכלמתי נגדך כל צוררי. חרפה שברה לבי ואנושה ואקווה לנוד ואין, ולמנחמים ולא מצאתי. העבר חרפתי אשר יגורתי כי משפטיך טובים. תיקר נא נפשי בעיניך, יגוללו רחמיך על מדותיך. הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך. כי מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היווך עפר היגיד אמתך. קומה יהוה חלצה נפשי מכל מיני חרפות ובזיונות, מכל מיני תאוות ומדות רעות, מכל מיני פגמים וקלקולים.

וסלח ומחול לי על כל מה שפגמתי עד הנה, ואסוף את חרפתי, ותשליך במצולות ים כל חטאתי, במקום אשר לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם. ועזור לי מעתה לנקות ולטהר נפשי וגופי מכל מיני תאוות ומדות רעות, באופן שאזכה מעתה להיות קדוש וטהור באמת כרצונך הטוב.

ועוד זאת מוכיחם השכל, 'וְשִׁמְעוֹן אֵינְנוּ', הִנּוּ כִּי עַל יְדֵי שְׂאִין לָךְ אֶת בְּחִינַת יוֹסֵף, אִזִּי אֵין לָךְ גַּם אֶת בְּחִינּוֹת שְׁמֵעוֹן, וְשִׁמְעוֹן הוּא בְּחִינַת (שם כט, לג) 'כִּי שָׁמַע ה' פִּי שְׁנוּאָה אָנֹכִי', כִּי אַתָּה אֵינְךָ שְׁנוּא, כִּי מִחֲמַת שְׁלֵא תִקְנֶת אֶת עֲצָמְךָ אֶת מַה שְׁקִילְקֶלֶת, אִם כֵּן בְּוַדַּאי אֵינְךָ יָכוֹל לְהוֹכִיחַ אֲנָשִׁים אַחֲרָיִם, כִּי אִזִּי יֵאמְרוּ לָךְ קָשׁוּט [-שתתקן¹⁰] אֶת עֲצָמְךָ תִּחְלָה וְאַחַר כֵּךְ קִשׁוּט [-תתקן] אַחֲרָיִם [וְכוּ'] (בבא מציעא קז:), וְעַל כֵּן אֵינְךָ שְׁנוּא¹¹, כִּי הַמוֹכִיחַ הוּא שְׁנוּא¹², כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ חֻכְמֵינוּ ז"ל (כתובות קה:): הֵאֵי צוּרְבָא מַרְבָּנָן דְּמַרְחָמֵי לָהּ בְּנֵי מְתָא, לָאוּ מְשׁוּם דְּמַעְלֵי טְפִי, אֲלֵא מְשׁוּם דְּלֵא מוֹכַח לָהּ בְּמַלֵּי דְשְׂמִיא [-תלמיד חכם שאנשי עירו אוהבים אותו, אין זה משום שהוא נעלה יותר, אלא זה משום שהוא לא מוכיחם על הדברים שבינם לבין קונם], נִמְצָא שֶׁהַמוֹכִיחַ הוּא שְׁנוּא,

— * ציונים והערות * —

סז. רשב"א (שבת כה: ד"ה מטה).
 סח. ועל כן אינך שנוא. רוצה לומר שהשכל מודיע להם שהם מהפכין הדבר מהיפוך אל היפך ממש, כי על פי רוב עיקר גאותם מחמת שרואים שבני אדם כרוכים אחריהם ואוהבים אותם, ובאמת זה הוא מחמת שלא תקנו עדיין המעוות ועל כן אינם יכולים להוכיח, ומחמת זה הם אוהבים לבני אדם, נמצא כי הם מתגאים בחרפתם וקלונם, כי המעוות, כל זמן שלא תקנו אותו, הוא לחרפה ולקלון. פרפראות לחכמה (ד"ה יוסף אינו).

סט. כי המוכיח הוא שנוא. צ"ב קשר ענין זה שהמוכיח הוא שנוא, לכל בנין התורה. ואולי י"ל שפנימיות ענין זה שהמוכיח הוא שנוא, הוא משום שהוא צריך להוריד עצמו כביכול למקום הרע, ולהעלות משם את הרחוקים לקרבם אל הקדושה, וכמו שמבואר לק' שמשה בגימטריא 'חרון אף', והיינו שהוא מוריד עצמו למקום הנמוך כמו שמבאר שם שהוא קבור מול בית פעור, ומשם מתקן את החרון אף וממתיקו. ולכן הוא שנוא כביכול, כי הוא מוריד עצמו למקום השנאה וחרון האף.

לקוטי י - ואלה המשפטים מוהר"ן נה

ובעלי הגאווה לא יכולים להוכיח ולכן אינם שנואים, ולכן גם תפילתם אינה מתקבלת כראוי, כמו שכתוב 'פִּי שָׁמַע ה' פִּי שָׁנוּאָה אָנֹכִי'.

וממשיך להוכיחם, 'וְאֵת בְּנֵימִין תִּקְחוּ' זֶה מוֹרָה עַל גְּדֻלוֹת^ע וגאווה, פִּי פִּרְשׁ רַשִׁי^{עא} (בראשית לה, יח) ששם בְּנֵימִין הוא עַל שֵׁם שהוא נולד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מלשון בֶּן יִמִּין, שארץ ישראל היא

— ציונים והערות —

בחינת בנימין שנולד בארץ ישראל שגבוה מכל הארצות. פרפראות לחכמה (ד"ה כי המן).

וגם 'כי התפלה נקראת חרב כידוע. בחינת 'ואשר חרב גאותך', בחינת חרב הגאווה דקדושה שהוא בחינת ימין, היפוך הגאווה דסט"א שהיא בחינת שמאל בחינת לב כסיל לשמאלו. כי כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו. אבל הגאווה דקדושה כלולה עם ענוה, בחינת במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו. ועל ידי זה מוסיף חכמה בחינת והחכמה מאין תמצא כמבואר במקום אחר. ועל כן הגאווה דקדושה היא בחינת ארץ ישראל שהיא בחינת ימין. כמו שפירש רש"י בנימין על שם א"י. בן ימין בחי' לב חכם לימינו. וע"כ אירא דא"י מחכים'. זמרת הארץ.

עא. ז"ל רש"י (על בראשית לה, יח): בנימין - נראה בעיני לפי שהוא לבדו

ע. 'ואת בנימין תקחו' זה מורה על גדלות. ויש לדקדק איך מרמזין מדת הגאווה בשם בנימין הצדיק ובקדושת ארץ ישראל.

אך הענין הוא כי באמת יש בחינת גאווה דקדושה שצריכין להשתמש בה לפרקים שזה בחינת חרב הגאווה, בכדי להכניע בה הבעלי גאווה דסטרא אחרא המתגברים בגאווותם נגד הקדושה, או על כל פנים להיות נמלט מהם ולבלי להיות נכנע לפנייהם חס ושלום, ומי שנתבטל כנגדם ונכנע לפני גאווותם הרעה זה בחינת משתחוה לאל אחר חס ושלום, כי הוא נותן להם כח ותוקף על ידי ענותנותו הפסולה שהיא תכלית הגאווה, כי על ידי זה מתגאה אחר כך נגד אנשי אמת שהיה צריך באמת להיות נכנע לפנייהם ולהתבטל כנגדם ודבר זה הוא בכלליות ובפרטיות, ומובן בדברי רז"ל בכמה מקומות וזאת הגאווה דקדושה הוא

מימין לארם נהריים, ואם כן בנימין מורה על ארץ ישראל, וְאַרְץ
 יִשְׂרָאֵל הוּא גְבוּהַ מְכַל הָאֲרָצוֹת (זבחים נד:), ולכן היא מורה על
 גבהות וגדלות, וְהִינוּ, לֹא דֵי שְׂאִין לָכֶם כָּל הַבְּחִינֹת הַלְלוּ,
 עִם כָּל זֶה 'וְאֵת בְּנִימִין תִּקְחוּ', שְׂאֵתֶם לֹקְחִים לְעַצְמְכֶם
 גְּדֻלוֹת^{עב}.

וְהִינוּ דְסִיִּים הַשֶּׁכֶל הַמּוֹכִיחַ אוֹתָם 'עָלֵי הָיוּ כְלָנָה'^{עג}, פִּי הַכֹּל
 נוֹפֵל עָלַי^{עד}, ואני סובל מכל הדברים האלו, פִּי כָּל הַמִּתְגַּאֵה חֲכָמְתוֹ
 מִסִּתְּלֶקֶת מִמֶּנּוּ.

— ציונים והערות —

כי בהסתרת וירידת השכינה והחכמה
 הנ"ל בכלליות ובפרטיות, שגורמים
 בני ישראל בגאווה הנ"ל, כי
 הסתלקות החכמה כביכול, היא
 בבחינת הסתלקות הצדיק יעקב ממש,
 שיורד עמהם בגלותם, למקומם הנמוך
 [ובהתעלותו, נתעלים גם הם כנ"ל].

ע"פ ביאור הליקוטים (אות לו, לז).

עד. עלי היה כולנה כי הכל נופל עלי.
 כי תיקון המעוות הוא בוודאי טובת
 השכל ותיקונו. וכך מה שמוכיחין לבני
 אדם ועוסקין לדבר עמהם ביראת
 שמים, הוא גם כן תיקון השכל
 ושלימותו, כמובן בדברי רבינו ז"ל
 בכמה מקומות, והם לא די שלא זכו
 לזה, רק אדרבא מוסיפין גם להתגאות,
 ועל ידי זה פוגמין בהשכל ביותר, כי
 כל המתגאה וכו'. פרפראות לחכמה.

נולד בארץ כנען, שהיא בנגב כשאדם
 בא מארם נהרים, כמו שנאמר (במדבר
 לג, מ) בנגב בארץ כנען, (לעיל יב, ט)
 הלוך ונסוע הנגבה: בנימין - בן ימין,
 לשון (תהלים פט, יג) צפון וימין אתה
 בראתם [-שצד דרום נחשב כצד ימין].

עב. שאתם לוקחים לעצמכם גדלות.
 כי רק הצדיק שזכה כראוי למדת
 המלכות והתפילה, הוא ראוי
 להתנשאות, כי זה ענין העלאות הגאות
 והגדולה בקדושתו בעצמו יתברך, [כי
 הוא היושב בגדולתו ומלכותו, על כסא
 ה' בעצמו כביכול, כמובא מזה במקום
 אחר] אשר שם אנו מוצאים ענוותו
 [ותכלית ההיפך מגדלות וגאווה ממש].

ע"פ ביאור הליקוטים (אות יז, נא).

עג. עלי היה כולנה כי הכל נופל עלי.

כי על ידי שלא תקנתם את החסרון שלכם, זה גורם שההתנשאות שלכם גורמת פגם אל השכל, שאינו יכול להאיר כראוי,

עד כאן התבאר שבעלי הגאווה שאינם באים לצדיקים שיתפללו בשבילם, הם פוגמים כביכול בתאוותו של השי"ת.

וביאר כי חסרונם של בעלי הגאווה הוא שלא תיקנו את המעוות שהם פגמו בהם, גם אם הם התענו וסגפו את עצמם, אבל עדיין לא תיקנו את המעוות. ואור השכל שיש בכל אדם הוא מוכיח אותו על גאוותו וכו'. וכעת יבאר כיצד יבטל את הגאווה.

וכמו שהתבאר לעיל שצריך לבטל את הע"ז של העכו"ם, ולגלות להם כי יש אלוקים שליט ומושל, וכמו כן מבאר כאן כיצד מבטלים את הגאווה שהיא כעבודה זרה.

ה. וְהֵעֵצָה הִיעוּצָה לְפַעַל^{ע"ה} הַגְּאוּה^{ט"ו}, שְׁהִיא הָעֲבוּדָה זָרָה כְּמוֹ

— ציונים והערות —

אמנם כפי מה שרביה"ק מצרף את זה למאמר הזוה"ק לק' והאי רוחא נשיב וכו', יש לבאר, שאגב אורחא, סובב לבאר בזה יותר להתוכחה הנ"ל, שהשכל מוכיח את בעלי הגאווה, שהוא קדושת יעקב שנמצא בכל נפש מבני יעקב וישראל, מצד השכל והדעת [שהוא מקושר לרוח הלב כנודע, שנשיב בשית פרקין וכו']. ושגם מחמת זה, נקרא בשם יעקב אביהם, כי הוא נמשך מיעקב בעצמו, שנתלבש בזרעו אחריו, כנודע.

עה. ויש גורסים 'לבטל הגאווה'. עו. והעצה היעוצה לבעל הגאווה וכו', העיקר הוא על ידי התקרבות לצדיקים. ולכאורה, נפל פיתא בבירא, כי איך [יכול] כלל, להתקרב ולנסוע להצדיק, כי הרי כפי המבואר (בהערה לעיל על 'כי יש בעלי גאווה') שמדת הגאווה היא בתכלית ההיפך מהצדיק, ואם כן כיצד יכול להתקרב להצדיק קודם שיבטל מאתו את מדת הגאווה, שהיא בתכלית ההיפך מקדושת הצדיק.

שְׁפָתוֹב (משלי טז, ה) 'תוֹעֵבַת ה' פֶּלַג גְּבַה לֵב' ודרשו מזה חז"ל^ט
 (סוטה ד:) שהגאווה היא כעבודת כוכבים שגם בה נאמר (דברים ז, כו)
 'תועבה', הַעֲקָר העצה הוא שיבטל מעצמו את העבודה זרה הזאת^ע
 עַל יְדֵי הַתְּקָרְבוֹת לְצַדִּיקִים^ט, פְּמוֹבָא בְּתַקְוָנִים (תיקון כא, מט.)

— ❖ ציונים והערות ❖ —

שעל ידי זה מודיעים להעכו"ם את גדולתו של הקב"ה.

כי על ידי שבעלי הגאווה מתקרבים לצדיק, על ידי רוח הצדיק [שנשיב בשית פרקין וכו' כמבואר לקמן] שמוכיח אותם בקדושת השכל שנמצא בכל אחד מישראל, עד שעל ידי זה הם באים ומתקרבים לצדיק, ועל ידי זה נשבר רוח הגאווה, שזה בעצמו בבחינת ביטול העבודת אלילים שהיא הגאווה. מועל ידי זה עולה התפלה לבחינת בית, כי עולים הרגלים מנפילתם כמבואר לקמן על ידי בחינת ריקודין והמחאת כף, ועל ידי זוכים לשהתפילה היא בבחינת בית שזה היחוד של קוב"ה ושכינתיה שמבואר בסוף התורה, שזה בחינת בית שהוא יחוד פב"פ [כמבואר בהאר"י ז"ל, והובא בירח האיתנים].

ועל ידי זה בעצמו הם גורמים שגם הגוים יכירו וידעו כי יש אלוקים שליט ומושל, כמו שמבואר בביאור על מאמר רבב"ח: כי כשמתקרב את עצמו לצדיקים כדי לקבל

עוד יש להוסיף, וליישב בזה את הפליאה הנ"ל. כי כל בית יעקב, מצד החלק אלוק של נשמת הצדיק הנ"ל שנמצא בהם, רחוקים הם ממדת הגאווה, ולא תבא בו המדה הזאת, רק מעוצם כח הבחירה, שהיא לוחמת עליו, להפכו למהותו חס ושלום. ולזאת, יש ביכולתו להתגבר ולנסוע עבור זה בעצמו להצדיק, עד שירחיקה ויעבירה לגמרי מאתו. ע"פ ביאור הליקוטים (ד"ה והאי רוחא, ובאות ט).

עז. סוטה ד: א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי, כל אדם שיש בו גסות הרוח - כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא, תועבת ה' כל גבה לב, וכתוב התם, ולא תביא תועבה אל ביתך.

עת. ביאור הליקוטים (ד"ה והעצה היעוצה).

עט. והעצה היעוצה לבעל הגאווה וכו', העיקר הוא על ידי התקרבות לצדיקים. כאן ממשוך לבאר כיצד הצדיק מעלה את התפלה מבחינת הר לבחינת בית,

בַּתְרוּעָה דְאִיהוּ רוּחָא^פ, אֶתְעֵבִיר אֵל אַחַר^{פג}, שעל ידי התרועה שהיא בחינת הרוח, על ידה מעבירים את אל אחר מהעולם, וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת רוּחָא, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (במדבר כז, יח) שהשי"ת אמר למשה 'קח־לךְ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן אִישׁ אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ'^{פב} וְסִמַּכְתָּ אֶת־יַדְךָ עָלָיו, שמחמת שהמנהיג והצדיק הוא בחינת רוח, לכן הוא צריך להיות 'איש אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ'. וְעַל יָדוֹ נִכְנָע הגאווה שהיא גם בבחינת רוּחַ גְּבוּהָ, שהיא כעבודה זרה שזה אֵל אַחַר, וְנַעֲשֶׂה מ'אַחַר' נעשה מזה 'אַחַד', ובמקום אל אחר נהיה אל אחד. פִּי הַצַּדִּיק הוּא קוֹצָא^{פג}

— ציונים והערות —

פא. ז"ל: וכבד דהוא אל אחר בתרועה דאיהו רוחא מתעברא מן עלמא.

פב. איש אשר רוח בו. שנאמר על יהושע בן נון, שהוא נלחם את מלחמת עמלק, הנזכר לקמן בפסוק ויהי ידיו אמונה.

וכל זה הוא בכוח משה רבינו ע"ה שעל ידו עיקר ביטול העבודה זרה והגאווה, וכמבואר לקמן שהוא נקבר מול בית פעור [וע"ע בביאור הליקוטים אות לח, שביאר כעין זה עיי"ש].

פג. ז"ל: ומסטרא דצדיק איהו יחוד דילה דאיהו קוצא דאת ד' מן אחד דקשיר בין א"ח ובין ד'. ע"כ.

ובזוהר משפטים (דף קטו:): הדא הוא דכתיב (משלי י כה) וצדיק יסוד עולםוכו', והאי קוץ הוא אחיד בין א"ח ובין ד', דאי בר נש יעדי קוצא

מהם הרוח כנ"ל, ועל ידי זה נשבר הגאווה והעבודת אלילים, ואז מכירין אפילו אלו שהם מסטרא דמותא את גדלת הבורא יתברך שמו כנ"ל. ע"כ. היינו שגם אלו מסטרא דמותא לגמרי שהם הגוים והעכו"ם, גם הם מכירים את גדולת השי"ת.

וכל זה נעשה על ידי שהבעלי גאווה באו והתקרבו לצדיק, שעל ידי זה שברו את הגאווה והעבודת אלילים, ואדרבא על ידם דייקא נתגדל כ"כ גדולת השי"ת, שגם העכו"ם יכירו וידעו את גדולתו. אכ"ר. ע"פ ביאור הליקוטים (אות ב, ד"ה והעצה היעוצה, וד"ה והאי רוחא).

פ. בתרועה דאיהו רוחא. ומבואר בזוהר הק' כי תרועה היא בחינת יעקב, כי בזה מעוררין מדתו של יעקב להעלות המלכות לבחינת בית, וכנ"ל. ירח האיתנים.

דְּאוֹת ד' ^{טז} (תיקוני זוהר תיקון כא, נה:) כמו הקוץ האחורי שבאות ד' מתיבת אחד שבקריאת שמע, שרק על ידי הקוץ הזה קוראים את זה כראוי שה' הוא אחד, ולא אחר ח"ו. וזה קשר נוסף בין קדושת הצדיק להכנעת הגאווה והעבודה זרה.

והקוץ של האות ד, הוא קשור לרוח המכניע את העבודה זרה: **שְׁמַמְנוּ** [מהרוח הזה] נמשכים ^{טז} **אַרְבַּע רוּחוֹת ^{טז}**, שהם כנגד האות ד, **פָּמוּ** **שְׁפָתוֹב** [במתים שהחיה יחזקאל הנביא] [יחזקאל לז, ט] **'פָּה אָמַר ה'**

— * ציונים והערות * —

וזה נחלק לשני פסוקים, שש תיבות ושש תיבות, כנגד שש פרקי הידים ושש פרקי הרגלים הנ"ל. והם כנגד הנגלה והנסתר, ולכן אומרים את פסוק בשכמל"ו בלחש, כנגד הנסתר שהוא כנגד הרגלים, שהם בלחש ובהסתר מפני המינין של איתאחזו כנודע. שם (אות יט, מה).

פה. ירח האיתנים, וכן משמע מדברי רביה"ק בביאור רבב"ח על הרומח, עיי"ש.

פו. שממנו ארבע רוחות. קצת צ"ב מה ענין הד' רוחות בקשר ובנין התורה. ואולי י"ל שהם כנגד הב' ידן והב' רגלין שמבאר לקמן שנשיב בהם הרוח שבלב, שהוא בחינת רוח הצדיק.

וקצת משמע כן לקמן בביאור מאמר רבה בר בר חנה שמזכיר שם הד' רוחות,

דד' מן אחד, ישתאר אחר סמא"ל באתריה שקר, וכאלו ההוא בר נש בני שמיא וארעא על שקר, וקושטא קאי, שקרא לא קאי.

פד. ונעשה מאחר - אחד, כי הוא קוצא דאות ד. שאומרים בפסוק שמע ישראל, כי זה ענין כלליות כל ישראל יחדיו, הנזכרים ומיוחדים ליחוד הזה. כי עליהם לבד, חופפת שכינתו ושמו יתברך, וכולם נקראים על שם ישראל, שהוא יעקב והצדיק הנ"ל. ביאור הליקוטים (אות יח).

וכפי מה שמביא לקמן את מאמר הזוה"ק על האי רוחא דשנשיב בשית פרקין דידין ושית פרקין דרגלין, ולפי זה י"ל שזה ענין הפסוק שמע ישראל ובשכמל"ו שהם י"ב תיבות כנגד י"ב שבטים כידוע, שרוח יעקב וישראל נשיב בהם שהוא כלול מכולם.

מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הַרוּחַ וּפְחֵי בְּהֲרוּגִים הָאֵלֶּה וַיִּחְיוּ, שארבע הרוחות הם נמשכים מרוח אחת, שהיא דרגת הצדיק שהוא בחינת רוח, ולכן הצדיק הוא הקוץ של אות ד', משום שממנו נמשכים ארבע רוחות, ועל ידו מחיים את המתים שנפלו בסטרא דמותא, בגאווה ועבודה זרה^ט.

וְזֶה גַם עֵצִים לְשׁוֹן שֶׁל הַתְּקִיעָה שֶׁנִּקְרָאת תְּרוּעָה, שהיא לְשׁוֹן הַפְּסוּק (תהלים ב, ט) 'תְּרַעַם [-תשברם] בְּשֶׁבֶט בְּרוּז' ^פ [כמובא בתיקוני זוהר (תיקון יח, לו. ותיקון כא, מט.)], פִּי הַתְּרוּעָה שֶׁזֶה הַרוּחַ שֶׁזֶה כִּנְגַד הַצַּדִּיק הוּא מְשַׁבֵּר אֶת רוּחַ גְּבוּהָ ^ט אֶת הַגְּאוּוּה שֶׁהִיא אֶל אַחֵר שֶׁהֵם כְּפִירוֹת, ולכן היא נקראת בלשון תרועה, מלשון שבירה, שהיא משברת את הגאווה והכפירות.

— ציונים והערות —

וממשיכים חיים ואריכות ימים. ע"פ ירח האיתנים וביאור הליקוטים (אות נב).

פח. צ"ב ענין השבט ברזל, מה עניינו בקשר ובנין התורה.

פט. וזה לשון תרועה כי הוא משבר רוח גבוה. כי ההיפוך מרוח גבוה הוא רוח נשברה (פרפראות לחכמה ד"ה וזה לשון), כי עיקר התשובה הוא הכנעתה ולב נשבר באמת, היפוך הגאווה (ירח האיתנים).

[וכמבואר גם לעיל על הפסוק 'זייראו', שצריך שיפול עליהם יראה ובושה, על מה שרצו למלוך].

ומזכיר שם דווקא את בחינת הידין והרגלין [ולא שאר הבחינות של מרדכי ואסתר וכו'], ומשמע לכאורה שהארבע רוחות הם כנגד ב' הידין וב' הרגלין. וע"ע בע"ח (שער כט פ"ה) בענין הד' רוחות האלו.

פז. מארבע רוחות בואי הרוח. ופסוק זה נאמר לענין המתים שהחיה יחזקאל, שזה בחינת החיים שממשיכים על ידי ההתקרבות לצדיקים, כמבואר לקמן בביאור מאמר רבב"ח על ואחרך אחרוכי, שעל ידי ששמבטלין הגאווה, על ידי זה נמשכת החכמה [שנסתלקה על די הגאווה כנ"ל], והחכמה תחיה,

ער כאן התבאר כי רוח הצדיק משבר את רוח הגאווה של המתקרבים אליו. כעת יבאר על פי זה את הנאמר בתחילת המאמר שעל ידי ריקודים ומחיאית כף נמתקים הדינים. כי יש אחיזה של הע"ז בידים ורגלים, וצריך לבטל את אחיזתם, וכמו שיבאר.

ו. וְזֶה בְּחִינַת רִיקוּדֵינָ וְהַמְחָאֵת כָּף^צ, שעל ידם ממשיכים את הרוח שבלב^{צא}, כִּי רִיקוּדֵינָ וְהַמְחָאֵת כָּף^{צב} נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת הָרוּחַ^{צג} שֶׁבַלֵּב, פִּנְרָאָה בְּחוּשׁ, כִּי עַל יְדֵי שְׂמִיחַת הַלֵּב הוּא מְרַקֵּד

— * ציונים והערות * —

וע"ע כעין זה בליקוטי עצות (צדיק אות יז), ז"ל: על ידי התקרבות לצדיקים מבטלין הגאווה וכו', ועל ידי זה זוכין לשמחה גדולה, עד שבאים להמחאת כף וריקודין דקדושה, שעל ידי זה ממתיקין גינים וכו'.

ואף שמשמע מדברי רביה"ק בשיחתו שאמר שעכשיו באים ימי הפורים וכלל ישראל ירקדו וימתיקו הדינים, ומשמע מדבריו שאין זה תלוי ומוכרח בהתקרבות לצדיק, אך י"ל שזה באופן כללי, ובחינה מסוימת, אבל השלימות הראוי הוא כנ"ל.

צא. וזה בחינת ריקודין והמחאת כף. כי עיקר המתקת הדינים הוא על ידי ביטול הגאווה והעבודה זרה על ידי הרוח הקודש של הצדיק דנשיב בשית פרקין דדרועין ודשוקין, שזה בחינת

צ. וזה בחינת ריקודין והמחאת כף. מדברי מוהרנ"ת בליקוטי תפלות משמע, שבכדי לזכות כראוי לפעולת הריקודין והמחאת כף, צריך מקודם להמשיך את רוח הצדיק בשלימות לתוך הידים והרגלים, ועל ידי זה זוכים לשמחת הלב, ועל ידי זה זוכים לריקודין והמחאת כף כראוי.

וז"ל שם: ואזכה ברחמיך שיהיה נמשך הרוח הקדש הזה לתוך ידי ורגלי, עד שאזכה לתקן פגם הידים והרגלים, לגלות ולהאיר הארת הידים והרגלים, עד שיתעורר לבי בשמחה גדולה לשמך הגדול באמת, עד שתתפשט השמחה הקדושה לתוך ידי ורגלי. עד שאזכה להמחאת כף וריקודין דקדושה, באפן שנזכה להמתיק דינים מעלינו ומעל כל עמך בית ישראל, על ידי מחאת כף וריקודין דקדושה. ע"כ.

 * ציונים והערות *

וכו' שעל ידי זה זוכין להמחאת כף ורקודין. שהיא בחינת וההיא רוחא נשיב בשית פרקין דדרועין ובשית פרקין דרגלין, עיין שם כל התורה. נמצא מבואר שם שתרועה שהוא קול שופר היא בחינת המחאת כף ורקודין. ונענע לו רבינו ז"ל ראשו.

אחר כך שלח ה' בלבי שמרומוז בפסוק ששופר היא בחינת רנה ושמחה כי (תהלים קכו, ב) 'אז ימלא ש'חוק פיניו ו'לשוננו ר'נה' ראשי תבות שופ"ר. ועל כן אחר פסוק (שם פט, טז) 'אשרי העם יודעי תרועה' וכו' כתיב 'בשמך יגילון כל היום'.

ועיין במקום אחר (לקוטי מוהר"ן סי' קעה) שעיקר הבכיה צריכה להיות מתוך שמחה, כי בכיה היא ראשי תבות ב'שמך יגילון כ'ל היום, עין שם.

צג. הרוח שבלב. שהוא בחינת בינה לבא (תיקו"ז טו.), שמשם שורש הרוח הקודש שבלב דנשיב בשית פירקין דרגלין ובשית פירקין דדרועין שעל ידי זה מעלין את המלכות, שהחיצונים נאחזים ברגליה שיוודות מוות כמבואר כאן. (ע"פ ליקו"ה הל' ערב הל' ב. פרפראות לחכמה (ד"ה מרדכי בחינת ידים), יקרא דשבתא, ירח האיתנים).

ריקודין והמחאת כף בגשמיות בשמחה של מצוה שנמשך מבחינת הרוח שבלב, בחינת לבו נשא את רגליו אל הצדיק האמת שהוא איש אשר רוח בו, ועל ידי זה נמשך גם ברוחניות הארה מבחינת הרוח שבלב העליון אל בחינת הידין והרגלין שברוחניות, ונמשך בחינת ביטול הגאווה והעבודה זרה והקליפות, ונמתקין כל הדינים. פרפראות לחכמה (ד"ה שקיל גבבא דעמרא).

צב. כי רקודין והמחאת כף נמשכין מבחינת הרוח שבלב. עיין חיי מוהר"ן (אות צו): סיפר בימי אלול שחלם לו שהיה רוצה ליכנס בבית לשמוע קול שופר, ועבר לפני בית אחד ושמע ששם מזמרין ומכין כף אל כף ומרקדין מאד ושמחין בקפיצות ורקודין גדולים כדרך השמחים והשוחקים מאד. עניתי ואמרתי, הלא לכאן בודאי טוב ליכנס לשמוע קול שופר (והשאר איני זוכר).

וענה אחד שגם מרומז בספרו שמצות שופר היא בחינת המחאת כף ורקודין, כמובא בהתורה ואלה המשפטים בלקוטי א' סימן י' המדבר מהמחאת כף ורקודין, שמבאר שם מאמר הזוהר הקדוש (תקוני זהר מח.) בתרועה דאיהו רוחא אתעבר אל אחר כפירות

וּמָכָה כַּף אֶל כַּף צד , וְכַמוּכָא בְּתַקוּנֵים (תיקון כא, נב:) וְהָאֵי רוּחָא [שהיא הרוח שבלב הנ"ל], נָשָׁב בְּשֵׁית פְּרָקִין דְּדְרוּעָא וּבְשֵׁית פְּרָקִין דְּשׁוּקִין צה [והרוח הזאת מנשבת בשש פרקי הזרוע, ובשש פרקי הרגלים], וְהָיָא [הרוח שמנשבת בידיים וברגלים, היא] בְּחֵינַת הַמְחָאֵת כַּף וּבְחֵינַת רְקוּדִין, שהם על ידי הרוח שמנשבת בהם.

וְזֶהוּ בְּחֵינַת הַלְשׁוֹן שֶׁאִמְרוּ חַז"ל עַל יַעֲקֹב אֲבִינוּ (בראשית רבה, ויצא, פרשה ע) לְבוּ נִשְׂא אֶת רַגְלֵיו^צ, שֶׁהָרוּחַ שֶׁבְּלִבּוֹ נִשְׂאָה אֶת רַגְלָיו. הֵינּוּ כִּי עַל יְדֵי הָרוּחַ שֶׁבְּלִבּ בָּאִים הָרְקוּדִין^צ, וּפְנִימִיּוֹת עֲנִיין

— ציונים והערות —

וע"ע בשער מאמרי רז"ל (להאר"י ז"ל, מאמר פסיעותיו של א"א) שמבאר שם את ענין יעקב אבינו כשהלך למדין, ומקשר את זה לענין הנ"ל שמעלה את המלכות לבחינת בית, עיי"ש.

צז. על ידי הרוח שבלב באים הריקודין. היינו על ידי הצדיק שהוא בחינת רוח וכו', רצה לומר שמבאר בכאן מה שהתחיל שעל ידי ריקודין והמחאת כף נעשה המתקת הדינים, כי על ידי התקרבות לצדיק שהוא בחינת רוח בחינת איש אשר רוח בו, כי יש בו רוח קודש, נתבטל הע"ז, ואז נמתק החרון אף, ועל כן על ידי הריקודין והמחאת כף שהם גם כן מבחינת רוח, בחינת והאי רוחא נשיב בשית פירקין דדרועא ודשוקין, נתבטל גם כן הע"ז

צד. כי על ידי שמחת הלב הוא מרקד ומכה כף אל כף. וכמו כן כשמתקרבים לצדיק וממשיכים את רוח הצדיק שהוא בחינת הרוח שבלב, על ידי זה זוכים לשמחה שעל ידי זה זוכים לריקודין והמחאת כף. ליקו"ע.

צה. ז"ל: והאי ו' איהו דנשיב בדרועין בשית פרקין דילהון ואיהו נשיב בתרין שוקין בשית פרקין דאתמר בהון שוקיו עמודי שש ועליה אתמר ונחה עליו רוח ה'.

צו. לכו נשא את רגליו. שנאמר ביעקב אבינו הנ"ל שהוא הצדיק שמעלה את התפלה לבחינת בית כנ"ל.

ובזה מבואר אגב אורחא, גם במה שנקרא על שם העוקבין והרגלין. ע"פ ביאור הליקוטים (אות נ).

זה, הינו על ידי הצדיק שהוא בְּחִינַת רוּחַ פְּנֵי לַנְּתִבְטָל הַגְּאוּהָ פְּנֵי לַ, והגאווה נאחזת ברגלים פְּמֹו שְׁפָתוֹב (תהלים לו, יב) 'אַל תְּבֹאֲנִי רֶגֶל גְּאוּהָ' ^{צח}, וְנִתְבְּטָל הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים, שגם היא נאחזת ברגלים פְּמֹו שְׁפָתוֹב שאברהם אבינו ע"ה ביקש [מהמלאכים שבאו לבקרן] 'וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם' (בראשית יח, ד) ופירשו חז"ל (ב"מ פו: ומובא ברש"י שם) זֶה מִשּׁוֹם חֲשַׁשׁ עֲבוֹדַת אֱלִילִים, שמא הם מאלו שעובדים לאבק רגליהם, ומפנימיות עניין זה מובן שהעבודה זרה נאחזת ברגלים.

וּכְשֶׁנִּתְעַלָּה הַרְגְּלִין לִשְׂרָשֶׁם ^{צט} עַל יְדֵי הַרְקוּדִין, שזו בְּחִינַת מה שחז"ל נקטו בלשונם נִשְׂא לְבוֹ שֶׁהוּא הַרִים אֶת רַגְלָיו, היינו שהרוח

— ציונים והערות —

הקדושה בבחינת רגליה יורדות מות (וכמבואר באות ח"ת).

וזה בחינת מה שאמרו רז"ל (ברכות מג.) כל ההולך בקומה זקופה כאילו דוחק רגלי השכינה וכו', כי הגאווה הוא עבודה זרה ממש. ועיקר ההבדל שבין ישראל לעמים הוא בענין זה, כמו שכתוב כי לא מרובכם וכו' כי אתם המעט, ודרשו רז"ל (חולין פט.) שאתם ממעטין עצמיכם, ומשה עליו השלום רבן של כל ישראל נאמר בו עניו מאוד. ועל כן עיקר התגברות הקליפות והחיצונים הוא בבחינת גאווה ואחיותם ברגליו. פרפראות לחכמה.

צט. ליקוטי תפלות.

שאחיותה בהידין והרגליו, ונתעליו על ידי הריקודין, ונמתקין על ידי זה גם כן הדינים.

ובאמת הא בהא תליא, כי על ידי שנתקשרין לרוח הקודש של הצדיקי אמת, שואפין וממשיכין לתוך לבו את הרוח הקודש הזה, ונתעורר הלב לשמחה גדולה, עד שבאין על ידי זה לריקודין והמחצת כף, ונתעליו הרגליו והידין, ונתבטל הע"ז שאחיותה בהם, ונמתקין על ידי זה הדינים. מי הנחל.

צח. על ידי הצדיק וכו' נתבטל הגאווה כמו שכתוב אל תבואני רגל גאווה. היינו כי עיקר אחיזת הקליפות שהם הגאווה והעבודה זרה הוא בבחינת רגלי

המנשבת ברגלים היא מעלה אותם מנפילתם^פ, על ידי זה וּנְתַבְּטַל הַגְּאֹה, הִינּוּ הָעֲבוּדָה זָרָה, עַל יְדֵי זֶה נִמְתְּקִין הַדֵּינִים, פִּי אמרו חז"ל (ספרי ראה) כָּל זְמַן שֵׁשׁ עֲבוּדָה זָרָה בְּעוֹלָם, נמשך מזה חֲרוֹן אַף^ק של השי"ת בְּעוֹלָם^{קב}, וּכְשֶׁנִּתְעַבֵּר [-וכשעובר ומתבטל] הָעֲבוּדָה זָרָה מֵהָעוֹלָם, אִזִּי נִתְעַבֵּר [-עובר ומתבטל] הַחֲרוֹן אַף^{קב},

— * ציונים והערות * —

הנ"ל], שיונקים ונאחזים אז בשכינתו ומדותיו יתברך, וכענין גזירת המן המובא בפנים, שהיתה למטה ולמעלה חס ושלום [שמחמת העבודה זרה, יש להם כח ח"ו להיאחזו במדת השכינה, ולכן גזירת המן היתה גם למעלה כידוע, על ידי המן שהוא העבודה זרה, שנאחזו אז בשכינה הק' עד שרצו לגרום גזירת כליה ר"ל].

ולא כן בהמתקתה והעלאתה של השכינה, על ידי הרוח שבלב, שאז תתהפך כרצונה, על נפשותיה לרחם, ועל אויביה לכלות, כנודע. ע"פ ביאור הליקוטים (אות כז).

קג. כל זמן שיש עבודה זרה בעולם, חרון אף בעולם. והמתקת החרון אף הוא על ידי שנמשך הרוח שבלב, שהוא בחינת רחמים גדולים מאוד רחמים גנוזים ביותר, שאין בהם שום אחיזת דין וקטרוג כלל, שהם נמשכים על ידי הרוח שבלב (עפ"י ליקוטי תפילות).

ק. פרפראות לחכמה.

קא. כל זמן שיש עבודה זרה בעולם, חרון אף בעולם. כי עיקר התגברות הקליפות והחיצונים הוא בבחינת גאווה ואחיזתם ברגלין, ועיקר יניקתם הוא מהשתלשלות הדינים שבבחינת רגלין כידוע, ועל כן כל זמן שיש עבודה זרה בעולם חרון אף בעולם, עיקר התגברות הקליפות והחיצונים הוא בבחינת גאווה ואחיזתם ברגלין, ועיקר יניקתם הוא מהשתלשלות הדינים שבבחינת רגלין כידוע, ועל כן כל זמן שיש עבודה זרה בעולם חרון אף בעולם. ועל כן כשנתבטל הגאווה שזה בחינת לבו נשא את רגליו נשא דייקא, שנתעלו הרגלין מבחינת אחיזת הקליפות אז נמתקין הדינים ונמשכין חסדים. פרפראות לחכמה.

קב. כל זמן שיש עבודה זרה בעולם, חרון אף בעולם. נראה מבואר, שכל זה הוא מיניקת ואחיזת האויבים והשונאים של ישראל [שהם העכו"ם

וּנְמַשְׁכִּין חֲסָדִים, וְאֵז הַרְגְּלִין הֵם בְּבַחֲיַנַת הַנְּאִמֵר בַּפְּסוּק (שְׁמוּאֵל א' ב, ט) 'רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמְרוּ', הֵינּוּ שֶׁהַרְגָלִים נִהְפְּכִים לִהְיוֹת בְּבַחֲיַנַת חֲסָדִים, הֵינּוּ בְּחִינַת הַנְּאִמֵר בַּפְּסוּק (ישעיה נה, ג) 'חֲסִידֵי דָוִד הֵנָּא מְנִים'^ק, שֶׁלֶכֶן נִקְטַ הַפְּסוּק 'הֵנָּא מְנִים' דִּיקָא, פִּי נִתְבַּטְּלוּ הַמְּיֻנּוֹת וְהַפְּיֻרוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשְׁכו חֲסָדִים, וְלִכֵּן הֵם נִקְרָאִים חֲסָדִים נִאמְנִים, כִּי הֵם נִמְשְׁכו עַל יְדֵי הָאֱמוּנָה.

וְגַם זֶה בְּחִינַת הַמְּחַאֵת כַּף, פִּי עַל יְדֵי הָאֵרֶת הָרוּחַ שְׁבֵלֵב נִתְגַּלָּה וְיוֹצֵאת מֵהַעֲלָמָה הָאֵרֶת הַיְדִים^ק, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ה, ב)

— ❖ ציונים והערות ❖ —

הַתְּגַבְרוֹת הַקְּלִיפּוֹת, נִתְעַלַם בְּחִינַת הָאֵרֶת הַיְדִים גַּם כֵּן, מִחֲמַת שְׁעִיקַר יִנְיָקְתָם מֵהַדִּינִים שֶׁנִּמְשְׁכִין מִבְּחִינַת גְּבוּרָה, בְּחִינַת יָד שְׁמָאֵל, עַל כֵּן גַּם הַתִּיקוֹן הַנֶּעֱשֶׂה בָהֶם עַל יְדֵי הָרוּחַ הוּא בְּבַחֲיַנַת מִחַאֵת כַּפִּים שֶׁנִּתְחַבְּרִין הַיְדִים, וְנִכְלָל שְׁמָאֵל בִּימִין וְנִמְתַּקֵּין הַדִּינִים.

וְזֶה בְּחִינַת וִיהִי יְדֵיו אֱמוּנָה, עֵינַי בְּזוּהַר שֶׁמִּדְּקָדֵק הוּא לִיָּה לְמִימֵר וִיהִיו יְדֵיו אֱמוּנָה אֵלֶּא בְּגִין דְּתִלִּיא כּוֹלָא בִּימִינָא כְּתִיב וִיהִי וְכוּ', וְכִתִּיב יְמִינְךָ ה' נֹאדָרִי בְּכַח יְמִינְךָ ה' תִּרְעֵץ אוֹיֵב וְכוּ' מִכּוּוֹן לְדַבְּרֵינוּ הַנ"ל. פְּרַפְרָאוֹת לַחֲכָמָה.

וּמִמִּילָא מוּבֵן כִּי בְּתַחֲלָה נִתְגַּלָּה הָאֵרֶת הַיְדִים שׁוֹהַ בְּחִי' מִחַאֵת כַּפִּים, מֵאַחַר שֶׁאֵין שֵׁם אַחִיזָה לְהַסְט"א כֹּל כֵּךְ, וְגַם כִּי הֵם סְמוּכִין בְּיוֹתֵר לְהָרוּחַ שְׁבֵלֵב,

וְע"ע בְּזוּהַר נִשְׂא (אִידְרָא רְבָא) קָל; וּבִמְבוּא שְׁעָרִים (שְׁעַר ג ח"ב פ"ז).

קָד. חֲסִידֵי דָוִד. שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמְּלָכוֹת וְהַלְבָּנָה הַנּוֹזֵכַר לְקָמֵן.

קָה. חֲסִידֵי דָוִד הַנְּאִמְנִים. וְיִדְוֵעַ שֶׁחֲסִידֵי דָוִד הַנְּאִמְנִים מִרְמָזִין לְרַגְלֵי הַקְּדוּשָׁה בְּחִינַת נִצַּח וְהוּד כְּמִבּוּאֵר בְּזוּהַר בְּכַמָּה מִקּוּמוֹת. פְּרַפְרָאוֹת לַחֲכָמָה (ד"ה עַל יְדֵי הַצְּדִיק).

קו. וְגַם זֶה בְּחִינַת הַמְּחַאֵת כַּף, כִּי עַל יְדֵי הָרוּחַ נִתְגַּלָּה הָאֵרֶת הַיְדִים. הֵינּוּ כִּי הַרְגְּלִין הֵם סְמוּכִים כְּבִיכוּל אֵל הַחִיצוֹנִים וְיִנְיָקְתָם מֵהֶם, עַל כֵּן הַתִּיקוֹן הוּא בְּבַחֲיַנַת רִיקוּדִין בְּחִינַת הַעֲלָאֵת הַרְגְּלִין, אֲבָל בְּבַחֲיַנַת הַיְדִים אֵין לְהַקְּלִיפּוֹת אַחִיזָה בָהֶם כֹּל כֵּךְ, כִּי הֵם רְחוּקִים מֵהֶם, רַק אֵף עַל פִּי כֵן כְּשִׁישׁ

'קול דודי' ק' דופק' קח, 'דופק' זה בְּחִינַת רוּחַ שבלב פְּמוּבָא בְּתַקוּנִים קט (תיקון כה, ע:), וְסִמְיָן לָהּ [-ובסמוך אליו כתוב] (שם פסוק ד) 'דודי שְׁלַח יָדוֹ מִן קַי הַחֹר' קיא זה בְּחִינַת הַתְּגָלוֹת הָאֶרֶץ הַיְדִים, שעל ידי הרוח שבלב המובא בפסוק 'קול דודי דופק', על ידו מתגלית הארת הידים הנזכר בפסוק הסמוך 'דודי שְׁלַח יָדוֹ מִן הַחֹר', והארת הידים הִינּוּ בְּחִינַת הַמְּחָאֵת פָּה, וְאִזּוֹ נִתְבַּטֵּל הָעֲבוּדָה זָרָה, הִינּוּ הַפְּפִירוֹת, וְזֶה בְּחִינַת הַנְּאִמֵר בַּפִּסּוּק (שמות יז, יב) 'וַיְהִי יָדָיו קיב אָמוּנָה' קיג, שהידיים נהפכים להיות בבחינת האמונה, על ידי התגלות הארת הרוח שבלב.

— ציונים והערות —

נפשא, אתמר ביה, קול דודי דופק דפיק לתרעא דלכא שית דפיקין לאשתמודע דאיהו ו' דייתי לגבי ה' דאיהי נפש.

ק. ז"ל: דודי שְׁלַח יָדוֹ מִן-הַחֹר וּמְעִי קמו עָלָיו.

קיא. דודי שלח ידו מן החור. שזה הפסוק קאי על ביטול העבודה זרה. עיין שם בפירוש"י, כי ישראל אמרו לא אשוב מן העבודה זרה שבחרתי בה, דודי שלח ידו מן אחור ומעי המו עליו - בא חזקיה ושב אל השם בכל לבו, היינו שביטל כל העבודה זרה. מי הנחל.

קיב. ויהי ידיו אמונה. ותרגומו 'פרישן בצלו' [הובא כמה פעמים בדברי רביה"ק], וי"ל שזה ענין התפילה המובא לעיל, שהיא עולה מבחינת הר לבחינת בית.

וכנראה בחוש שבשעת שמחה שנתעורר הרוח החיוני שבלב, אזי בנקל וקרוב יותר שימחא האדם בכפים מחמת שמחה ממה שיתעורר גם לריקודין ברגלין ממש. ירח האיתנים.

קז. ז"ל: אָנִי יְשָׁנָה וְלִבִּי עַר קוֹל דּוּדִי דּוּפֵק פִּתְחֵי-לִי אֲחֹתִי רְעִיטִי יוֹנְתִי תִמְתִּי שְׂרָאשִׁי נְמָל־אֶטֶל קְנֻצוֹתִי רְסִיסִי לְלֵלָה.

קח. קול דודי דופק. והארת נקראים על שם דודי, כי הארת הידים הם שייכים ביותר להארת הצדיק, שנחשב כדוד שזה בעלה של כנסת ישראל, שנחשבת כנגדו להארת הרגלין וכמו ענין מרדכי ואסתר לקמן [עיי"ש מה שנתבאר שם].

ע"פ ביאור הליקוטים (אות מ).

קט. ז"ל: וכד ייתי רוחא לגבי לבא דתמן

נמצא, שעל ידי הצדיק הינו בחינת רוח שבלב נתגלה הארת הידים והרגלים, הינו בחינת רקודין והמחאת פף, ועל ידי זה ק"ד ונתבטל הגאווה והכפירות, ונתרבה האמונה קטו, ואז נתקיים מה שנאמר לשון אמונה ברגלים (תהלים כו, יב) 'רגלי עמדה במישור' קטו שהוא בחינת אמונה, פי המינות היא בחינת נטיו רגלי, שהרגלים נוטות ואינם עומדות ביושר, כמו שכתוב (שם עג, ב) 'כמעט נטיו רגלי' ק"ד, שנאמר שם על שהשיאו לבו למינות כמבאר שם ק"ח בפסוקים שאומר שם 'פי-קנאתי בהוללים שלום רשעים

— ציונים והערות —

ק"ז. כמעט נטיו רגלי. ועיין ויקרא רבה (יז, א): 'ואני כמעט נטיו רגלי', רב ולוי, חד אמר אסף בן קרח היה, וחד אמר אסף אחר היה. מאן דאמר אסף בן קרח היה, כבר הייתי שורה עם אבא בגיהנם, וחד אמר אסף אחר היה, כבר הייתי שורה עם הרשעים בגיהנם. ע"כ.

ועיין לקמן שרביה"ק מביא את ענין קרח, והתבאר לעיל בהערות שהם אמרו שכל העדה קדושים, והם חלקו על משה רבינו ע"ה, והם הם הבעלי גאווה הנ"ל, ולפי זה כמין חומר דברי המדרש הנ"ל, שאסף שהיה מבני קורח אמר את זה, והוא זכה להנצל מהמינות ומהגאווה.

ק"ח. ז"ל רש"י (שם): ואני - מטרם שומי זאת אל לבי, כמעט נטיו רגלי

ק"ג. ויהי ידיו אמונה. שנאמר על משה רבינו ע"ה [הנזכר לקמן], כשנלחם במלחמת עמלק, שזה כנגד המן הנזכר לקמן שהוא הע"ז.

קיד. ליקו"ע.

קטו. ונתרבה האמונה. וי"ל שריבוי הוא לשון התגדלות שנתגדלה האמונה, שהיא התפילה, וי"ל שעל ידי שנשבר הגאווה והכפירות, על ידי זה נתרבה וגדילה האמונה שהיא התפילה, ועל ידי זה היא עלתה לבחינת בית, ועל ידי זה יכולים גם העכו"ם לידע שיש אלוקים שליט ומושל כנ"ל.

קטז. רגלי עמדה במישור. והמשך הפסוק הוא 'במקהלים אברך ה', וי"ל שזה ענין התפילה שהיא האמונה שמתרבה.

אָרָאָה' וגו', אם כן ההיפך מ'נְטִיּוֹ רַגְלִי' שזה 'רַגְלִי עֲמֻדָה בְּמִשׁוֹר' הרי זה מוֹרָה עַל אַמוּנָה, שהאמונה מתרבה וגדילה על ידי בחינת הרגלים. וכן כשמתגלית הארת הידים על ידי המחאת כף, וְאֵז נְתַקִּים 'יְיָהִי יָדָיו אַמוּנָה' ק"ט, שנתרבה האמונה על ידי הידים.

וכעת התבאר גם מדוע רק על ידי הצדיק ניתן להעלות את התפילה מבחינת הר לבחינת בית, מאחר שעל ידו באה הרוח שהיא מעוררת את קרושת הרגלים והידיים, ועל ידי זה נכנע הגאווה והעבודה זרה [וזה עצמו בחינת הרחוקים שבאים ומתקרבים], ועל ידי זה נתגרל מלכות השי"ת ומתרבה האמונה שהיא התפילה, והיא נגדלת מבחינת הר לבחינת בית, ועל ידי זה בעצמו גם אומות העולם מכירים את האמת וחוזרים להאמין בהשי"ת [כמבואר לקמן בביאור מאמר רבה בר בר חנה].

וכעת יבאר את כל הבחינות הנ"ל, הידים והרגלין והרוח שבלב, איך שהם בקרושת התורה:

ז. וְהַתּוֹרָה הִיא גַם כֵּן בְּחִינַת יַדַיִן קכ וְרַגְלַיִן קכא, פִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה

— ציונים והערות —

פורים והמן שנמשך מעמלק. ע"פ ביאור הליקוטים (אות ח).

קכ. והתורה היא גם כן בחינת ידין ורגלין. כי התיקון הוא ע"י ורוח אלהים מרחפת על פני המים שזה בחינת הרוח הקודש הנ"ל הגנוז בהתורה שנמשלה למים, רק עיקר הארת הרוח הנ"ל מקבלין על ידי הצדיק שהוא איש אשר רוח בו.

ושופכו אשורי לנטות מאחרי המקום. ע"כ. ובפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) (דברים פר' עקב): 'ואני כמעט נטיו רגלי', כשראיתי שלותם של רשעים כמעט נטיו רגלי מן הדרך, עד שהבנתי כי לא לטובתם הקדוש ברוך הוא נותן להם שכר בעולם הזה.

ק"ט. ויהי ידיו אמונה. שהתגבר בזה על קליפת עמלק, ולקמן יבואר כל ענין

חלק נגלה וחלק ונסתר. נגלה הוא בחינת ידים, פמו שפתוב 'דודי שלח ידו מן החור', שזו הארת הידים כנ"ל, 'מן החור הינו כמו שנאמר בלוחות הברית (שמות לב, טז) 'חרות על הלוחות' שהוא מלשון חור קכב, ואם כן הארת הידים הם כנגד הלוחות שהוא בנגלה.

ונסתר הם בחינות רגלין, כמאמר חכמינו ז"ל (סוכה מט:) על הפסוק 'חמוקי ירכיך', ואמרו על זה חז"ל שדברי תורה נמשלו לירך, מה ירך פסתר קכב, אף דברי תורה בסתר [וכו'], ומובן שדברי התורה שהם בסתר, היינו חלק הנסתר, הם נמשלים לרגלים.

— * ציונים והערות * —

ידי שלומדין תורה בנגלה ונסתר לשמה, זוכין להתקרב לצדיקים. והם הכל בחינה אחת. מי הנחל.

קכב. מדרש שכל טוב (פר') בשלח פ"ד ס"ב).

קכג. ז"ל הגמ': תנא דבי רב ענן, מאי דכתיב 'חמוקי ירכיך', למה נמשלו דברי תורה, כירך - לומר לך, מה ירך בסתר - אף דברי תורה בסתר. ע"כ.

ופירש רש"י: מאי דכתיב חמוקי ירכיך וגו' למה נמשלו וכו' - רב ענן דרש לקרא [-חמוקי ירכיך] כמו חלאים - כלוחות, מעשה ידי אמן] כמו חלאים - כלוחות, שהיו מאבנים טובות, כמו נזם זקב וְחִלֵּי־כֶתֶם (משלי כה, יב): מעשה ידי אמן - והלוחות מעשה אלהים (שמות

וזה שדרשו ורוח אלוקים מרחפת דא רוחו של משיח, שנאמר בו 'ונחה עליו רוח ה' וכו', זה בחינת הצדיק הדור הגדול במעלה שהוא בחי' משה משיח כנ"ל. ירח האיתנים.

קכא. והתורה היא גם כן בחינת ידין ורגלין. ומובן מזה כי כל מה שזוכין על ידי התקרבות לצדיקים לבטל הגאווה והעבודה זרה, ולזכות לאמונה שלימה ולבחינת רוח הקודש ולשמחה בהמחאת כף וריקודין, שעל ידי זה נמתקין הדינים וזוכין לחכמה ואריכות ימים [כמב"פ בפרוש הרבב"ח על ואפיק הוי איחרך איחרוכין], כל זה זוכין גם כן על ידי לימוד התורה בנגלה ובנסתר.

וגם על ידי התקרבות לצדיקים זוכין להשגת התורה בנגלה ובנסתר. וגם על

וּכְלָלִיּוֹת הַתּוֹרָה נִקְרָאת לֵב קכד, כי התורה שְׁמַתְחֶלֶת בְּפִית
 [בראשית] וּמְסִימַת בְּלֶמֶד [לעיני כל ישראל], שהם אותיות לב, שְׁשֵׁם
 בלב העליון, מְשַׁפֵּן הָרוּחַ דְּנֹשֵׁיב בְּשִׁית פְּרָקִין דְּדְרוּעִין וְשִׁית
 פְּרָקִין דְּרִגְלִין, הֵינּוּ בְּנִגְלָה וּבְנִסְתָּר שבתורה, ולכן התורה נקראת
 לב, משום ששם יש את הארת הרוח שנמצאת בלב.

והתורה שהיא הארת הירים והרגלים, על ידה מתעוררת
 ונתגדלת האמונה.

ובעת יבאר שכל זה ענין הפורים [שאו גם קיבלו את התורה
 מחדש], וענין קרבן העומר שעורים ששייך לפורים:

ח. וְזֶה בְּחִינַת מְרֻדְכִי וְאַסְתֵּר, וְהֶמֶן, בְּחִינּוֹת פּוּרִים קכה, בְּחִינַת
 גּוֹרֵל שֶׁהַפִּיל הֶמֶן, בְּחִינַת עֹמֶר שְׁעוּרִים קכז.

— ❖ ציונים והערות ❖ —

סגולתם הוא בפורים, שאז המשכת
 הנס, והארת מרדכי ואסתר שבהם.

ומה שלא הזכיר מזה בפירוש, הוא
 כמסלתו הקדושה [לסולל גם בנסתר,
 [מה] שנמצא בנגלה שבדבריו
 הקדושים]. ואולם, בשיחתו הקדושה
 למוהרנ"ת ז"ל, שבעת כתיבתו
 להמאמר הזה, מבואר זאת בפירוש.
 ביאור הליקוטים (אות מד, וד"ה בחינת פורים).

קכו. בחינת עומר שעורים. ר"ל כי על
 ידי מצות ספירת העומר יכולין לזכות
 לכל הנ"ל, וכן על ידי שמחת פורים
 בהמחאת כף וריקודין יכולין לקיים

לג, לב): חמוקי ירכיך - הנסתרים
 כירך, שכבוד התורה בצנעא, ולא
 להיות יושב ושונה בגובה של עיר,
 ולא לשנות לתלמידיו בשוק, כדאמר
 במועד קטן (טז).

קכד. וכלליות התורה נקראת לב. כי
 עיקר התגלות התורה בבחינת נגלה
 ונסתר בחינת ידין ורגלין נמשך ונתגלה
 מבחינת בינה לבא כידוע. פרפראות
 לחכמה.

קכה. בחינת פורים. מובן מצירופי
 דבריו הקדושים על אודות ההמחאת
 כף וריקודין, שאף על פי שגם בכל
 השנה נמתק בהם הדין, אבל עיקר

וכעת יבאר את כל הבחינות באריכות.

פִּי הַמֶּן הוּא בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים קכז, פִּמְאָמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהֵמֶן עָשָׂה אֶת עֲצָמוֹ עֲבוֹדַת אֱלִילִים (מגילה יט.), וּבְשִׁבִיל זֶה הוּא 'הַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל' להרוג את היהודים ושמח שעלה לו הגורל בחודש אדר שזוהו בַּחֲדָשׁ שְׁמֵת בּוֹ מִשָּׁה קכח (שם יג:), פִּי מִשָּׁה הוּא מְבַטֵּל אֶת הָעֲבוֹדָה זָרָה, וּבְשִׁבִיל זֶה נִקְבְּר מוֹל בֵּית פְּעוֹר, כְּדֵי לְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁפְּעוֹר קכט, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ

— ציונים והערות —

ועיין מדרש רבה נשא (יג, ג) 'גאות אדם תשפילנו' (משלי כט, כג) זה עמלק וכו', מבואר שעמלק הוא בחינת גאווה כנ"ל. פרפראות לחכמה.

קכח. מגילה יג: הפיל פור הוא הגורל, תנא, כיון שנפל פור בחדש אדר שמח שמחה גדולה, אמר, נפל לי פור בירח שמת בו משה. ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד.

קכט. ובשביל זה נקבר מול בית פעור, כדי לבטל העבודה זרה שבפעור. וכמבואר מדבריו הקדושים, שהסטרא דמותא הוא ענין העכו"ם ועבודה זרה הנ"ל, ושעיקר רצונו וגדולתו יתברך, הוא למצוא ולגלות אותו גם שם, באופן שיתבטלו ויתהפכו ויצאו גם עובדיה לעבודתו יתברך.

ולפי זה מבואר יותר ענין הביטול של

מצות ספירת העומר, ועל ידי זה זוכין לקבלת התורה בנגלה ובנסתר.

ועל כן נתנו הקדמונים סימן פל"ג, שביום שחל ל"ג בעומר מתחיל הארה של קדושת התורה כידוע, ועל כן חל ביום זה פורים גם כן, כי הכל הוא בחינה אחת.

וכן כל המצוה של ספירת העומר היא הכנה לקבלת התורה, כי על ידי עומר שעורים שהוא בחינת נגלה ונסתר, זוכין לקבלת התורה. מי הנחל.

קכז. כי המן בחינת עבודה זרה. היינו כמבואר בתיקונים שקליפת המן הוא בחינת אל אחר, וכמובא שעמלק הוא גימטריא אל אחר, שזוהו בחינת הגאווה של המן. ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, דכתיב (שמות ל"ד) לא תשתחוה לאל אחר.

ז"ל קל (סוטה יד.). פי משה הוא בגימטריא 'חרון אף' קלא, וזה מרמז פי הוא מבטל חרון אף של העבודה זרה, פי הוא קבל את התורה שהוא בחינת שמאיר בהם הארת ידין ורגלין פנ"ל, שעל ידיהם נתבטל העבודת אלילים פנ"ל, ועל פן המן הפיל פור בירח [-בחודש] שמת בו קלב משה קלב, פי חשב פי פבר מת משה המבטל פח העבודת אלילים, ואין עוד מי שיוכל לבטל את פח העבודת אלילים.

— ציונים והערות —

חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו, מתוספת רבי.

קלא. כמובא במגלה עמוקות אופן קלז.

קלב. ועל כן הפיל פור בירח שמת בו משה. שהוא חודש אדר, החודש האחרון שבשנה, שהוא בכחינת הרגלין, שבהם נאחזת ביותר סטרא דמותא.

אבל הצדיק יש בכוחו להפוך ולהעלות את הרגלין לחיי תורתו ואלקותו יתברך, עד שזכו לנס פורים דייקא בחודש של רגלי וסוף השנה. ביאור הליקוטים (אות כט, ד"ה רגליה).

קלג. ועל כן הפיל פור בירח שמת בו משה. כי משה מבטל העבודה זרה כי הוא עניו מאוד כנ"ל. פרפראות לחכמה.

העבודה זרה על ידי משה שהוא מבטל עבודה זרה, בקבורתו מול בית פעור, שבשביל זה לבד נקבר וירד שם במיתתו והסתלקותו בסטרא דמותא הנ"ל, בשביל לשבר את הסטרא דמותא, כי גם זה בעצמו ענין ירידתו שם מול בית פעור [כדי לבטלה כנ"ל]. ע"פ ביאור הליקוטים (אות כא).

קל. ז"ל: וא"ר חמא ברבי חנינא, מפני מה נקבר משה אצל בית פעור, כדי לכפר על מעשה פעור. ע"כ. ופירשו שם בתוס' (ד"ה מפני מה): ומדרש אגדה, בכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בכנות מואב, באותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון, וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע, שמשה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו, וכל שעה שעולה,

ולהלן יבאר את ענין הפור.

אָבֵל מְרֻדְכֵי וְאַסְתֵּר הָיָה לָהֶם כַּח לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַהֲאָרָה שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה קלד לְבַטֵּל אֶת הָעֲבוּדָת אֱלִילִים שֶׁל הַמֶּן קלה [שהם עצמם בחינת הארת הידים והרגלים, כמו שיבואר להלן]. וּבְשִׁבִיל זֶה בְּגַלֵּל שֶׁהֵם בִּיטְלוּ אֶת הָעֲבוּדָה זֹרָה, וְהִמְשִׁיכוּ אֶת הָאֲרֵת הַיִּדִים וְהַרְגָלִים, לְכֵן בְּיַמֵּיהֶם קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה מִחֻדָּשׁ, כְּמֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל (שבת פח:): עַל הַנֶּאֱמָר בְּמַגִּילַת אֶסְתֵּר (פֶּרֶק ט, כז) 'קִיְמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים', וְדָרְשׁוּ חז"ל 'קִיְמוּ' מֵהַ שֵׁ'קִבְּלוּ' כְּבָר, שֶׁהֵם קִיְמוּ בִקְבֻלָּה חֻדְשָׁה אֶת הַתּוֹרָה שֶׁקִּבְּלוּ כָּבֵר בְּעֵבֶר, וּמִשׁוֹם שֶׁהַתּוֹרָה הִיא הָאֲרֵת הַיִּדִין וְהַרְגָלִין, שֶׁנִּתְקַנְיָם עַל יְדֵי בִיטוּל הָעֲבוּדָה זֹרָה. וְזֶה נִרְמַז גַּם בְּתִיבוֹת 'קִיְמוּ וְקִבְּלוּ', כִּי 'קִיְמוּ' זֶה בְּחִינַת רַגְלִין, כִּי הָאָדָם עוֹמֵד וּמִתְקַיֵּים עַל רַגְלָיו קלי. 'וְקִבְּלוּ' זֶה בְּחִינַת יְדִין, כִּי הָאָדָם מִקְבֵּל בִּידָיו, וְהוּא [הָאֲרֵת הַיִּדִים וְהַרְגָלִים הֵם] בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּעֶצְמָהּ פֶּנ"ל, וְלִכֵּן בְּתִיבוֹת 'קִיְמוּ וְקִבְּלוּ' שֶׁהֵם כֹּנְגֵד הַיִּדִים וְהַרְגָלִים, בֵּהֶם בְּעֶצְמָם נִרְמַז קִבְּלַת הַתּוֹרָה מִחֻדָּשׁ, שֶׁהִיא כֹּנְגֵד הַיִּדִים וְהַרְגָלִים.

— ציונים והערות —

שאף על פי שהם בעצמם בבחינת נגלה ונסתר [כדלקמן], אבל כנגד משה רבינו ע"ה, נחשבים שניהם בבחינת הנגלה, והוא בבחינת הנסתר שנטמן ונקבר, והוא חזר והתלבש בהם עד שחזר והשפיע התורה שבנגלה ונסתר. ע"פ ביאור הליקוטים (אות ל, ד"ה רגליה).

קלו. וקיום הוא מלשון עמידה.

קלד. שהיא בבחינת הרוח של הצדיק שמנשב בידים ורגלים שהם בחי' מרדכי ואסתר.

קלה. אבל מרדכי ואסתר היה להם כח לבטל העבודת אלילים של המן. וזה דייקא על ידי כח משה רבינו ע"ה, שאחר הסתלקותו עלה בעיקר השגת אלקות ותורתו הנסתרה, ומשם הוא השפיע למרדכי ואסתר,

וְזֶה בְּחִינַת מְרַדְּכֵי קלוּ וְאַסְתֵּר קלח, שהם בחינת הארת הידים והרגלים, כי אמרו חז"ל (חולין קלט:): מְרַדְּכֵי הוא מלשון הכתוב (שמות ל, כג) 'מֹר דְּרֹר', ותרגם אונקלוס מירא דכיא, שזה דומה למרדכי, ותיבת 'דְּרֹר' קלט היא לְשׁוֹן קמ חרות קמא, וחירות זֶה בְּחִינַת יָדִים,

— ציונים והערות —

קלח. מרדכי ואסתר. הם איש ואשה, שזה בחינת הנותן והמקבל, שמרדכי הוא בחינת ידים שבהם הוא נותן, ואסתר היא בחינת רגלין שהיא מקבל, כי הנותן משפיע מתנת ידו על ידי הרוח נדיבה שבלבו, שהיא רוח הצדיק למקבל, שהוא בחינת רגלין כנ"ל, ומחזיקו ומעמידו על רגליו על ידי זה כנ"ל, ומעלה אותו מבחינת נטיו רגלי, מבחינת רגליה ירדות וכו' כנ"ל.

[והיינו כמו שהתבאר לעיל שמרדכי הוא בחינת הצדיק בעולם הזה, שמאיר בו הארת ורוח הצדיק הנסתר שהוא משה]. ע"פ ליקו"ה (הל' ערב הל' ב, ב, שעל התורה הזאת).

קלט. דרור לשון חירות. עיין לקמן [בענין עמור שעורים] שרביה"ק מביא לזה עוד ראיה מלשון חרות עצמו שזה שייך לענין הלוחות שהם בחינת ידים, עיי"ש.

קמ. עיין תיקוני זוהר תיקון נה, פח: מה שהתבאר שם על פסוק זה.

קמא. ר"ה ט:.

קלו. מרדכי. שנקרא (אסתר ב, ה) איש ימיני, כי הוא זכה לגאווה דקדושה שנקראת בשם ימין על שם ארץ ישראל [כנ"ל סוף אות ד]. ביאור הליקוטים (אות מא).

וזה בחינת ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, כי התחזק עצמו בכח הגאווה דקדושה לבלי להשתחוות לפני המן שעשה עצמו עבודה זרה, וזה היה תיקון למה ששגה שאול קצת בענין זה, שזה בחינת מה שאמר לו שמואל הנביא הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וכו', ויש בזה להאריך קצת, ומובן ממילא.

וזהו שאמרו רז"ל (מדרש רבה אסתר פרשה ה) שתשובת מרדכי היתה באשר שזקנו נולד בארץ ישראל ולא השתחוה לעשו, וזה מכון ממש לענינינו. ועל כן התגרה המן בישראל ורצה לכלותם חס ושלום, כי הגאווה הוא סטרא דמותא, ומי שנכנע ונתבטל לפניהם הוא גרוע ממת חס ושלום, ומי שאינו רוצה להתבטל כנגדם הם מתגרים בו עד למות חס ושלום. פרפראות לחכמה.

כְּמוֹ שְׁפָתוֹב 'דוּדֵי שְׁלַח יָדוֹ מִן הַחֹרֶר' ולשון חור הוא גם מלשון חירות^{קמב}, כַּנֶּ"ל שבפסוק הזה נזכרת הארת הידים.

וְאֶסְתֵּר הוּא בְּחִינַת שׁוֹקֵין ורגלין, כי הרי עצם השם אסתר פירושו הוא שמסתתר, וזה כמו הרגלין כמו שאמרו חז"ל מֵה יִרְךָ בְּסֵתֵר כַּנֶּ"ל. וְזֶה גַם עֵצֶם לְשׁוֹן פּוּרִים, שנקרא על שם הפור הנ"ל, הִינּוּ שזה מרמז על בְּטוּל הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים^{קמג}, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (ישעיה סג, ג) 'פֹּרָה דְרַכְתִּי לְבִדֵי וּמַעֲמִים אֵין אִישׁ אֶתִי'^{קמד}, שהשי"ת אומר שלעתיד הוא ירמוס את האויבים כמו שדורכים את הענבים בגת

— * ציונים והערות * —

ויתמתקו הדינין מעל ישראל ואז יתהפכו הדינין על העכו"ם להכניעם ולבטלם, וזה שכתוב פורה דרכתי דייקא, וכן (שם) ואדרכם באפי וארמסם בחמתי, היינו על ידי בחינת רגלין.

וזהו שאמרו רז"ל (מגילה טז.) שאמר מרדכי להמן, אבל העכו"ם, ואתה על במותימו תדרוך דווקא.

וזהו סוד פורים על שם הפור, כי פור המן נהפך לפורינו, היינו מה שהוא רצה לינק מהדינים שהם בחינת פור, ולהתגבר בזה על ישראל ולבסוף נהפכו הדינים עליו, עד שנתבטל העבודה זרה של המן בבחינת פורה דרכתי וכו'. פרפראות לחכמה.

קמד. תרגום יונתן שם: הָא פְּבִיעוּט דְּמַתְּבְּעִיט בְּמַעְצָרָא בְּן יִסְגֵי קְטוּל

קמב. דרור לשון חירות זה בחינת ידים, כמו שכתוב 'דודי שלח ידו מן החור'. כי חור הוא לשון חירות, כמו חורי הארץ וכן בני חורין, כי מחמת שאין להקליפות אחיזה כל כך בהידים כנ"ל, על כן הם בחינת חירות, וגם כי הם סמוכים להרוח שבלב שהוא בחינת (פתח אליהו) בינה לבא בחינת יובל שהוא חירות, כמו שכתוב (ויקרא כה) וקראתם דרור בארץ. פרפראות לחכמה (ד"ה מרדכי).

קמג. וזה לשון פורים היינו ביטול העבודה זרה, כמו שכתוב פורה דרכתי לבדי. כי כבר נתבאר שעיקר אחיזת הקליפות הוא מבחינת הדינין שבבחינת רגלין, ועל כן נקראין פורה שמרמז על תוקף הדינין, כמבואר בפרי עץ חיים בכוונות מוצאי שבת ועל כן לעתיד שיתתקנו הרגלין בתיקון שלם כידוע,

שהיא נקראת 'פורה' קמ"ה. ומובן מזה שלשון פורים הוא מלשון רגלים שדורכים בהם בגת. והפסוק ממשיך ואומר 'ומעמים אין איש אתי', שיבטל את כל העבודת אלילים של העמים קמ"ו, ומכאן שלשון פורים הוא מלשון ביטול עבודת אלילים על ידי קדושת הרגלים.

וזה גם ענין הפור שעשה המן, שהוא רצה להגביר את האחיזה של העבודה זרה ברגלים ר"ל.

ובעת יבאר שעל ידי הארת מרדכי ואסתר היינו הירים והרגלים, על ידיהם גם נתרבה האמונה הק'.

ועל ידי הארת מרדכי ואסתר, הינו בחינת הידין ורגלין, על ידיהם נתבטלו הכפירות קמ"ז, ונתרבה קמ"ח אמונה בעולם על ידיהם, כמו שכתוב (אסתר ב, ז) על מרדכי ויהי אמן את הדסה שזה מלשון אמונה קמ"ט, ובה, באסתר, גם פתיב (שם פסוק כ) 'כאשר היתה באמונה אתו', פי שניהם הם בחינת אמונה.

— * ציונים והערות * —

שהרגלים הם מלשון פורים. וע"ע לעיל במה שהתבאר מהפרפראות לחכמה.

קמ"ז. ועל ידי הארת מרדכי ואסתר נתבטלו הכפירות. עיין מדרש רבה (שיר השירים ז, ח): אימתי נעקר יצר עבודה זרה, רבי בניה אומר אלו מרדכי ואסתר וכו' עיי"ש. פרפראות לחכמה.

קמ"ח. עיין לעיל [סוף אות ו] מה שכתבנו על ענין ריבוי האמונה.

קמ"ט. ע"ע לקמן סי' קנה.

במשנית עממא ולא יהי להון תקוף קדמי [-כמו הביעוט שבועטים בגת, כך יגדל ההרג בקבוצת העמים, ולא יהיה להם חוזק כנגדי]. ע"כ.

וברש"י (שם): ומעמים אין איש אתי - מתייצב לפני להלחם.

קמ"ה. מצודת ציון שם.

קמו. פירשנו לפי פשוטו, שכן משמע לכאורה כוונתו הק' ממה שהביא גם את החלק השני של הפסוק, ולא הסתפק ברישא של הפסוק שמשם לבד מוכח

וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַמִּשְׁכַּת הַרְוִיחַ שְׂבֵלֵב פֶּנִּי"ל, וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁאָמְרוּ חַז"ל (מגלה ז:): אֶסְתֵּר בְּרוּיחַ הַקִּדְּשׁ נֶאֱמָרָה, הֵינּוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁהוּבָא לַעֲלֵל שׁ'לְבוּ [שִׁזְהַ הַרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ שְׂבֵלֵב כִּנְ"ל] נִשְׂא אֶת רַגְלֵיו' [שִׁזְהַ אֶסְתֵּר שֶׁהִיא בְּחִינַת רַגְלֵינִי], שֶׁהַרוּחַ שְׂבֵלֵב מֵאִירָה וּמֵרִימָה אֶת הַרְגָּלִים, וְחַז"ל נִקְטוּ בְּדוּוּקָא אֶת הַרְגָּלִים וְלֹא אֶת הַיָּדִים, וְכֵן חַז"ל נִקְטוּ שֶׁאֶסְתֵּר נֹאמְרָה בְּרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ, שֶׁהִיא בְּבִחִינַת הַרְגָּלֵינִי, כִּי עֶקֶר הָעֵצוֹנִים נֹאחַז וְתַלְוֵי בָּהֶּ^{קכ}, בְּאֶסְתֵּר, מִחֲמַת שֶׁהִיא בְּחִינַת רַגְלֵינִי, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (מִשְׁלֵי ה, ה) 'רַגְלֵיָהּ יוֹרְדוֹת מְוֹת', שֶׁרַגְלֵי הַקְּדוּשָׁה יוֹרְדִים וּמִשְׁתַּלְּשִׁים לַמָּקוֹם הַמּוֹת^{קכא}, וְעַל כֵּן מִחֲמַת שֶׁהֵם נֹאחֲזִים בְּעֵיקַר בָּהּ, לְכֵן גַּם עֶקֶר תִּקְוֵן הָעֲבוֹדָת אֱלִילִים עַל יָדָהּ, וְעַל כֵּן דִּיקָא אֶסְתֵּר בְּרוּיחַ הַקִּדְּשׁ נֶאֱמָרָה, אִף שֶׁבְּאֶמַת תִּקְוֵן הָעֲבוֹדָת אֱלִילִים הוּא גַּם כֵּן עַל יְדֵי מְרַדְּכֵי פֶנִּי"ל, רַק מִחֲמַת שֶׁעֶקֶר הָעֲבוֹדָת אֱלִילִים תְּלוּיָהּ בָּהּ, וְעַל כֵּן עַל יָדָהּ עֶקֶר הַתִּקְוֵן^{קכב}, וְעַל כֵּן נִקְרָאת

— ציונים והערות —

ומחמת זה נמצא כמו כן גם להיפוך שהיא האמונה שבה תלוי כל יחודו ואחדותו יתברך. ביאור הליקוטים (אות יא). ולכן היא נקראת בשם אסתר שזה זה ענין הסתרתה וירידתה לבית המלכות דסטרא אחרא, אשר אחר הדברים האלה גברה על ידי זה בעצמו כח המן והעבודה זרה בכפלי כפלים, עד אשר רצה לכלות אותם לגמרי חס ושלום. וגם בה לבד תלוי ועומד כל הרפואה וההצלה והתיקון כמובא בפנים. שם (אות יד).

קנ. כי עיקר העכו"ם תלוי בה. וזה סוד לקיחת אסתר לבית אחשוורוש ולקיחת שרה לבית אבימלך [הנ"ל], כי אסתר ושרה הם מבחינה אחת, כמאמר רז"ל תבוא אסתר בת בתה של שרה וכו' ועיין בכוונת פורים. פרפראות לחכמה.

קנא. פרדס רמונים שער כא פ"י.

קנב. ועל כן על ידה עיקר התיקון. כי היא סוד השכינה שמצידה כל אחיזת העבודות זרות והאמצעי ר"ל.

הַמְגֵלָה עַל שֵׁם אֶסְתֵּר, וְהֵינּוּ דְדִיקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ
נְאֻמָּרָה, כִּי הָרוּחַ הוּא בָּלֵב, וְעַל יָדוֹ נִתְגַּלָּה הָאֶרֶת הַיְדִים
וְהַרְגָּלִים, רַק הָעֵקֶר תְּלוּיָה בְּרַגְלִים ^{קנג} בְּחֵינַת אֶסְתֵּר.

וכמבואר לעיל בתחילת התורה, שעיקר גדולתו של הקב"ה
אינה אלא על ידי שהעב"ם יבואו ויכירו גדולתו, וכמו כן
כל הרחוקים, ולכן רווקא על ידי הרגלין שבהם נאחות
הסט"א ביותר, רווקא על ידיהם הוא עיקר הביטול של
העבודה זרה, כי על ידיהם נתגלה עיקר גדולתו של הקב"ה.

כעת יבאר את ענין העומר שעורים שהוא בחינת מרדכי
ואסתר נגלה ונסתר שבתורה:

וְזֶה בְּחֵינּוֹת עֹמֵר שְׁעוּרִים, כִּי תִיבַת 'עֹמֵר' זֶה בְּחֵינַת מְרֻדְכִי,
כִּי תִיבַת עוֹמֵר יֵשׁ בָּהּ אֶת הַתִּיבוֹת עֵינַן מֵר, וְתִיבַת מֵר מַרְמֹזֶת עַל
הַפְּסוּק 'מֵר דְּרוּר', ו'דְּרוּר' הוּא לְשׁוֹן חֲרוּת, הֵינּוּ בְּחֵינַת הַנְּאֻמֵּר
בְּלוּחוֹת הַבְּרִית 'חֲרוּת עַל הַלְּחֹת' ^{קנד} [קנה־כמוֹ שְׁאֻמְרוֹ רַבּוֹתֵינוּ
ז"ל ^{קנו} (עירובין נד):] עַל הַפְּסוּק הַזֶּה אֵל תִּקְרִי חֲרוּת אֶלָּא חֲרוּת

— ציונים והערות —

[שבגמר התיקון תתהפך לעטרת בעלה,
כנודע]: ביאור הליקוטים (אות לט).

קנד. עיין תיקוני זוהר (תיקון נה,
פח:): חרות על הלחת מאי חרות דא
ה' דאתמר בה וקראתם דרוור בארץ
דרור איהי חרות.

קנה. הוספת מוהרנ"ת.

קנו. אבות פ"ו מ"ב: ואומר זה הלוחות
מעשה אלהים המה, והמכתב מכתב

קנג. רק העיקר תלויה ברגלים. וכמו
כן יש לבאר, שגם התקרבות הנפשות
להצדיק, הוא בסוד היחוד הנ"ל
[וכמבואר מזה במקום אחר]. כי אף
על פי, שכולם נחשבים כנגדו כרחוקים
ונסתרים בסטרא דמותא הנ"ל. אבל
ברוחו הדופק ונושב בהם להעלותם,
ולהפוך גם קלקוליהם לתיקונים,
ממילא מבואר, שיהיו על ידי זה
בבחינת אסתר, וסוד האשה הנ"ל,

לקוטי י - ואלה המשפטים מוהר"ן פא

[שאינן לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה], ואם כן 'מָר דְרור' שהוא מלשון חירות הוא ענין הלוחות] **שְהוּא** [שהלוחות הם] **בְחִינַת הַתּוֹרָה בְּנִגְלָה**. ותיבת **עֵין** גם מרמזת על התורה שבנגלה **שְהוּא בְחִינַת שְרוּאִים** בבירור ובגלוי, כמו שכתוב **'עֵין בְּעֵין'**.

ותיבת **'שְעוּרִים'** זֶה מרמז על **בְחִינַת הַמוּבָא** לעיל **אֶסְתֵר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ**, כי **שְעוּרִים** זה מלשון רוח, **כְמוֹ שְפָתוֹב** (דברים לב, ב) **'כְּשִׁעִירִים עָלֵי דְשָא' שְהוּא** [-'שעירים' הוא] **לְשׁוֹן רוּחַ קָדִישׁ**, ואסתר שהיא נאמרה ברוח הקודש, היא שייכת ל**שְעוּרִים** שהם גם מלשון רוח, ורוח הקודש מאירה בעיקר באסתר [כמבואר לעיל].

וּבְשִׁבִיל זֶה כְּשִׁפָּא הָמֵן לְמַרְדְּכַי להרכיבו על הסוס, **מְצָאוּ עוֹסֵק בְּעֹמֵר שְעוּרִים**, **אָמַר לָהֶם הַמֵּן**, **עֹמֵר שְעוּרִים דִּידְכוּ אֶתִי וְנִצַּח אוֹתוֹ וְאֵת בְּנָיו** [-בא העומר שעורים שלכם וניצח אותי ואת בני] **כְּמִבְּאָר**

— ציונים והערות —

שנה, וקראתם דרור בארץ, מהכא נפקא חירו לכלא, ובגין דנפקא מניה חירו, אורייתא דנפקת מניה אקרי חירו, ועל דא כתיב חרות על הלוחת, אל תקרי חרות אלא חירות, ודא אורייתא דאתקרי חירות, דהא מה דאפיק יומא דא עלאה אקרי חירו, ואיהו חירו דכלא, והאי יומא איהו חירו עלאה, בגין דאית חירו תתאה וחירו עלאה, ה"א עלאה ה"א תתאה, חירו עלאה, חירו תתאה, שמטה ויובל כחדא אינון. קנז. רש"י שם.

אלהים הוא חרות על הלוחות, אל תקרא חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. ע"כ. ובעירובין נד.: ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב 'חרות על הלחת' - אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל. רב אחא בר יעקב אמר: אין כל אומה ולשון שולטת בהן, שנאמר חרות אל תיקרי חרות אלא חירות. ע"כ.

וע"ע בזוהר תצוה (דף קפג.): תא חזי מה כתיב וקדשתם את שנת החמשים

במדרש (אסתר רבה פרשה י, מגילה טז,) כי על ידי עמר שעורים
 שהוא בחינת ידיו ורגליו כשמאיר בהם הרוח שבלב, שהם בחינת
 המחצת פה ורקודין, על ידי זה נתבטל העבודת אלילים שהוא
 בחינת המן שהוא בחינת גאות פנ"ל.

ובשביל זה צוה המן לעשות עץ גבה חמשים אמה, פי רצה
 לבטל את הפח של חמשים יום של ספירת העמר ק"ח, שהוא
 הפח של מרדכי ואסתר.

אבל מרדכי ואסתר התגברו עליו על ידי שהמשיכו את
 הארת הרוח שבלב שהיא הארת הצדיק - משה רבינו ע"ה,
 להידים והרגלים שהם בחינת מרדכי ואסתר, ועל ידי זה
 נמשך עליהם כח החמישים מיום של ספירת העומר והניעו
 אותו ודוקא הוא נתלה על עץ חמישים אמה.

ט. וזה פרוש: אמר רבה בר בר חנה: אמר לי ההוא טיעא:
 תא ואחוי לך בלועי דקרח. אזלי ויחזאי תרי בזעי דהוי נפיק
 מניהו קטרא. שקל גבבא דעמרא ומשיה במיא. ואנחה ברישה
 דרמחה ועילה התם, וכי אפיק, הוי אחרך אחרוכי. אמר לי:
 אצית, מה שמעית, ושמעת דהוי אמרין: משה אמת ותורתו

— * ציונים והערות * —

עיקר התיקון תלוי בה כמובא לעיל, כי
 היא היא סוד השכינה המובא בפנים,
 שהיא התפלה, והיא תורה שבנסתר
 [כמובא מזה גם במקום אחר], וזאת הנון,
 מצורפת בהגי' אבות, לנגי' ולשיר, ברוח
 דנשיב בידים ורגליו המובא לעיל. שם.

קנח. חמישים יום של ספירת העומר.
 שבסופם מקבלים את התורה והלוחות,
 בנגלה ונסתר כמבואר, שהם בחינת
 העומר שעורים והספירה. ע"פ ביאור
 הליקוטים (אות מג).
 וגם הנון יום, הם כח מרדכי ואסתר [אשר

אמת והן בדאין. אמר לי: כל שלשים יומא מהדרא להו גיהנם להכא כבשור בקלחת, ואמרי הכי: משה ותורתו אמת והן בדאין.

רשב"ם: בזעי - בקעים דכתיב: ותבקע האדמה וגו'. קטרא עשן. שקל גבבא דעמרא לקח גזת צמר ושראה במים. ואחרך אחרוכי הני גבבי. ואף על פי ששרו אותה במים. אצית הסכת ושמע. ושמעת דקאמרי שהרי ירדו חיים שאולה. כל תלתין יומין כל ראש חדש. בקלחת שמהפכין אותו כדי שתתבשל.

בלועי דקרח^{קט}, היינו פדאיתא [-שכתוב] במדרש (במדבר רבה פרשה יח, ירושלמי סנהדרין פרק חלק) קרח, מין ה'ה^ק, הינו בחינת העבודת אלילים מינות.

— ציונים והערות —

ואף על פי שנמצא בזה הרבה אמת, וכמבואר בביאורי הנ"ל וכו', שבאמת נמצא בכל אחד מישראל, בחי' צדיק מושל וכו', ואפילו אם לא יעמדו רגליו במישור ובשלימות האמונה.

אבל כל זה לא נאמר, רק אם על כל פנים עדיין לא מטו ומעדו רגליו לגמרי חס ושלוש במלחמת הגאווה, להתהפך חס ושלוש לחולק את עצמו לגמרי מהצדיק האמיתי, בחינת משה, העולה על כולם, אשר באחדות ענוותו וגאוותו דקדושה, שבמקום גדולתו את ה מוצא ענוותנותו, ועל ידו נתגלה יותר גיאות וגדולת השם יתברך בעצמו, ומבטל

קנט. בלועי דקורח. במאמר זה הנ"ל מבואר שגאווה הוא בחינת המן עמלק, וכן הוא בחינת בלועי דקרח וזה יש לרמז במסורה (שמואל א' טו, יח) א' והחרמת את החטאים את עמלק, ב' את מחתות החטאים האלה בנפשותם וזה כתוב אצל עדת קרח. פרפראות לחכמה.

קס. קרח מין היה. יש לבאר, שכוון בזה גם לפירוש הפשוט. כי הן הן הבעלי גאווה [הנוכרים לעיל], כנגד משה רבינו עליו השלום, ואמרו שאין צריך לילך לצדיקים להתפלל עליהם, כי 'כל העדה כולם קדושים' [ונקראים בשם צדיק מושל המובא לעיל אות ד].

וְחֻזְאֵי תְרֵי בְזַעֵי דְנַפְיָק מְנִיְהוּ קַטְרָא' [-וראיתי שני נקבים שיוצא מהם עשן], הִינּוּ בְחִינַת הַחֲרוֹן אֶף שְׁגוֹרְמִים בְּמִינּוֹת, כְּמֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל כָּל זְמַן שֶׁעֲבוֹדַת אֱלִילִים בְּעוֹלָם, חֲרוֹן אֶף בְּעוֹלָם, וְתְרֵי בְזַעֵי זֶה בְּחִינּוֹת תְּרֵי נְקָבֵי הָאֶף הַעֲלִיּוֹן כְּבִיכּוֹל, שְׂוִיָצָא מֵהֶם הָעֵשֶׁן כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (תהלים יח, ט) 'עֲלָה עֵשֶׁן בְּאָפוֹ'.

וְשִׁקְלֵי גְבָבָא דְעַמְרָא' [-והוא נטל גיזה של צמר], זֶה בְּחִינַת עֲמֹר כַּנ"ל, ש'עמרא' הוא מלשון 'עומר' קסא.

וְיַמְשִׁיָה בְּמִיָּא' [-ורחץ את זה במים], זֶה בְּחִינַת שְׁעוֹרִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַרוּחַ כַּנ"ל, בְּחִינַת אֶסְתֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת רַגְלֵינָא כַּנ"ל, שְׁבָהֶם דִּיִּקָּא מֵאִירָה הַרוּחַ בְּיוֹתֵר. וּמְבַאֵר אֶת הַקֶּשֶׁר בֵּין הַמִּים לְבֵין הַרְגָלִים: כִּי הַרְגָלֵינָא הֵם נִקְרָאִים אֶפְיָקֵי מִים קסב, כִּי הֵם בְּחִינַת עַרְבֵי מִים קסד נַחַל שְׁגַדְלִים עַל הַמִּים, וְהַרְגָלִים הֵם בְּחִינַת עַרְבֵי נַחַל,

— * ציונים והערות * —

ביחד, מה שאין כן בשאר הספירות וכו'. ונקראים אפיקי מים בהיותם שואבים שניהם יחד מימי הנהר העליון מן הבינה ע"י התפארת, כי הוא המשקה אותם יחד בשוה. וכשהם חונים על היסוד, אז נקראים אפיקי מים, כי השפעתם עליו.

קסג. עיין זוהר ח"א (השמטות, רסז): ומאי ערבי נחל, כנגד שוקי האדם שהם שתים ערבי נחל הם נצח והוד בהיותם יושבים על שפת הנחל (יסוד ושפתים) על כל מים הבאים דרך הנחל. ע"כ.

את האמצעי והעבודה זרה, שבבית פעור המובא לעיל. ע"פ ביאור הליקוטים (ד"ה בלועי דקרח).

קסא. וצ"ב לפי פשוטו, מה ענין העומר לעמרא שהוא לשון צמר. צ"ב. קסב. עיין זוהר אחרי מות סח: וכל אינון נחלין נגדין ונפקין ומתכנשין בתרי מבויעין דאקרון נצח והוד ואלין אקרון אפיקי מים. ע"כ.

ועיין פרדס רמונים (שער כג פ"א): אפיקי מים הם נצח והוד. והענין שעל פי הרוב הכנויים שלהם הם שניהם

בְּמֵאֵמֶר חֲכָמֵינוּ ז"ל (סוכה נג): רְגֵלוֹהִי דְבַר נֶשׂ אֲנוּן קס"ה עֶרְבִין קס"ו

— ציונים והערות —

כבר נמעדו אשוריו קצת ונפגמו בחינת הרגלין עד שהכרח ללוות על כן המלוה מתירא להלוות לו, כי מחמת שהלווה הוא בבחינת רגלין כנ"ל ושם היא אחיזתם כנ"ל, על כן יכול להיות להפך, חס ושלום, שלא יתאחזו גם הם, חס ושלום, גם בזה המעות שמשפיע לו ברוח נדיבה ולא יוכל לסלק לו. או שמחמת שהם יתאחזו בו יהיה נפגם אמונתו ויכחש בחברו ולא ירצה לסלקו מאחר שהם סמוכים אליו מחמת שהוא בבחינת רגלין, מאחר שהוא עכשו בבחינת מקבל כנ"ל, על כן אינו רוצה להלוות לו כי אם על ידי זה הערב שהוא ערב בעד הלווה שהוא בבחינת רגלין, שלא יהיה נשקע שם המעות, חס ושלום בבחינת רגליה ירדות וכו' רק הוא מחיב להשתדל להעלות המעות משם ולהחזירו לשרשו להמלוה, ועל כן הוא בבחינת רגלין, כי זה עקר הערבות להעלות המעות מבחינת רגלין, דהינו מהלווה שלא יהיה נשקע שם חס ושלום וכו'.

ודוד המלך עליו השלום, שהיה מדתו אמונה בחינת מלכות והשתדל תמיד להעלות בחינת הרגלין בבחינת רגלי עמדה במישור (תהלים כו, יב) וכל

וכ"ה בפרדס רמונים שער כג פט"ז. וע"ע בשער הכוונות דרושי חג הסוכות (דרוש ה): ערבי נחל והם נצח והוד היוצאים מנחל עליון בינה כנודע דעד הוד אתפשטת אימא. ע"כ.

ועיין בפרפראות לחכמה (ד"ה כי הרגלין) שהובא בהערה לקמן.

קסד. כי הרגלין וכו' הם בחינת ערבי נחל. כי הערבי נחל הם כנגד הפושעים שבישראל שאין בהם לא טעם ולא ריח (ויקרא רבה ל, יב), שהם בבחינת הרגלין הנ"ל. ע"פ ביאור הליקוטים (אות לא).

קסה. רגלוהי דבר נש אנון ערבין ליה. וביאור המאמר הוא גם לפי פשוטו, כי הערב הוא בחינת רגלין, כי הוא ערב בעד הלווה ועומד במקום הלווה. ועל כן הערב הוא גם כן בבחינת רגלין כמו הלווה כנ"ל. ועקר הערבות הוא מחמת בחינה זו בחינת רגלין הנ"ל כי זה המלוה שרוצה לגמל חסד עם הלווה ומאיר ברוח הנדיבה שבלבו להלווה ומלווה לו מעותיו כדי להקימו על רגליו כדי שאחר כך יחזיר זה הלווה ויסלק לו, ועל ידי זה יהיה נעשה בחינת תקון הרגלין כנ"ל בחינת לבו נשא את רגליו כנ"ל, אבל מחמת שזה שבא ללוות

לְהַקְטִיף [–רגליו של האדם הם נחשבים כְּעַרְבִים עֲבוּרִים], עֶרְבִין זֶה

— ציונים והערות —

ולכאורה אינו מובן כי הערבי נחל מרמזין למדרגות הנמוכות שבישראל כמאמר רז"ל, וגם מרמזין לבחינת רגלי הקדושה כנ"ל, ואיך יהיה מרומז בהם סוד הא הראשונה אך על פי הנ"ל מובן ממילא, כי זה בחינת אסתר דייקא ברוח הקודש נאמרה, בחינת לבו נשא את רגליו דייקא, כי אף על פי שהרוח שבלב מאיר גם בהידים, אף על פי כן עיקר התיקון שמאיר גם ברגלין כמבואר בפנים, שעל כן נקראין הרגלין שעורים על שם הרוח שמנשב בהם, ועל כן ערבי נחל דווקא הם כנגד ה"א ראשונה בחינת בינה, שזה בחינת בינה וכו' עד הוד אתפשטת.

קסו. בחינת ערבי נחל כמאמר רז"ל רגלוהי דבר נש אנון ערבין ליה. כי ידוע שערבי נחל הם בחינת נצח והוד, בחינת רגלי הקדושה, וכבר נתבאר שעיקר יניקת הקליפות הם בבחינת רגליה יורדות מות, על כן אמרו רז"ל רגלוהי דבר נש אינון ערבין ליה רגלוהי דייקא. פרפראות לחכמה.

קסז. רגלוהי דבר נש אנון ערבין ליה. מבואר שם בגמרא שרגליו של האדם מוליכות אותו למקום שהוא היה צריך להסתלק מהעולם ב"מ.

תפלתו היה תמיד להנצל מסטרא דמותא שהיה סמוך לשם בבחינת כפשע ביני ובין המות (שמואל א' כ, ג) כמו שכתוב (תהלים קיח, יז) לא אמות כי אחיה וכו' וכיוצא בזה וכמובא בספרים (שער הגלגולים הקדמה ז), על כן ביקש דוד (שם קיט, קכב) ערוב עבדך לטוב, כי היה צריך בחינת ערבות להנצל מבחינת סטרא דמותא, מבחינת רגליה ירדות וכו'. ועל כן בקש מה' יתברך ערב עבדך לטוב וכו' כי עקר ערבות הוא בבחינה זו שהוא ערב שלא יהיה נשקע בחינת ההארה הנ"ל דנשיב ברגלין בבחינת רגליה ירדות וכו' וכנ"ל. ועל כן ביקש דוד המלך עליו השלום, שה' יתברך בעצמו, כביכול, יהיה ערב בעדו להצילו משם וכנ"ל. ליקו"ה (הל' ערב הל' ב, ג ח).

והיינו שהערב הוא בבחינת הצדיק בבחינת הארת הרוח הקודש שהיא מאירה דייקא בבחינת הרגלין, ולכן הערב נקרא בבחינת רגלין.

ועיין בפרפראות לחכמה כעין זה, ז"ל: ואגב אורחא מרומז בכאן ישוב למה שמבואר בכתבים, כי הערבי נחל הם בחינת ה"א ראשונה בחינת בינה,

בְּחֵינַת מַלְשׁוֹן עַרְבֵי נַחַל, שֶׁהֵם אֲפִיקֵי מַיִם שֶׁהֵם גְּדֻלִים עַל הַמַּיִם.
וְלִכֵּן 'וְשָׁקִיל גִּבְבָּא דְעַמְרָא וּמְשִׁיָּה בְּמַיָּא' הֵינּוּ בְּחֵינַת מְרֻדְכֵי
וְאַסְתֵּר, בְּחֵינַת יָדַיִם וְרַגְלִים, בְּחֵינַת הַמְחָאֵת פֶּה וְרַקוּדִין כַּנ"ל.

וְאַנְחָה בְּרִישָׁה דְרַמְחָא, 'רַמְח', דָּא [-יש בו את התיבות] רוּחַ
מ"ם, שֶׁהוּא 'מְאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הַרוּחַ', כִּי הַמ"ם הֵיא כִּנְגַד
אַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁהֵיא בְּחֵינַת רוּחַ הַצְּדִיק דְנִשְׁבַּב בְּיַדֵּי וְרַגְלֵי
כַּנ"ל, וְרֵאשׁ הַרְמַח הוּא הַצְּדִיק, כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת הַרוּחַ,
כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב 'אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ' כַּנ"ל, וּמִמֶּנּוּ נִמְשַׁכַּת הַרוּחַ
לְאַרְבַּע הַרוּחוֹת [שֶׁהֵם שְׁנֵי הַיָּדַיִם וְשְׁנֵי הַרְגְלִים קס"ז].

וְאַפְקִינְהוּ, וְאַחַרְךָ אַחְרוּכֵי, אַחַרְךָ הוּא לְשׁוֹן חַיִּים וְאַרְיֵכוֹת
יָמִים, כְּמֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל (עִירוּבִין נד:) עַל הַפְּסוּק (מִשְׁלֵי יב, כז)
'לֹא יִחַרְךָ רַמְיָה צִידוֹ', וְדַרְשׁוּ חו"ל שֶׁלֹּא יִחְיֶה וְלֹא יֶאֱרִיךְ יָמִים
[לֹא יִחַרְךָ] הַצִּיד הַרְמָא [רַמְיָה צִידוֹ], וְהֵינּוּ 'וְאַיְחַרְךָ אִיחְרוּכֵי'
הוּא לְשׁוֹן חַיִּים וְאַרְיֵכַת יָמִים, כִּי עַל יְדֵי בְּטוּלַת הַגְּאֻוָּה הֵינּוּ
הַעֲבוּדַת אֱלִילִים, עַל יְדֵי זֶה הַחֲכָמָה עַל תְּקוּנָהּ כַּנ"ל, שֶׁהִמְתַּגָּא
חֲכַמְתוֹ מִסְתַּלַּקַת מִמֶּנּוּ [כַּנ"ל], וְעַל יְדֵי שְׁבִירַת הַגְּאֻוָּה זוֹכִים לַחֲכָמָה,
וְעַל יְדֵי חֲכָמָה יִחְיֶה וְיֶאֱרִיךְ יָמִים קס"ט, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (קֵהֶלֶת ז, יב)
'הַחֲכָמָה תִּחְיֶה בְּעֲלִיָּה' [וְכוו'].

— ציונים והערות —

קסט. יחיה ואריך ימים. שהוא שזה
לעומת זה, כנגד הסטרא דמותא, שכנגדו
מתגבר החכמה והשכל שהוא בחינת
יעקב הנ"ל ועל ידי זה זוכים לחיים
ואריכות ימים. ע"פ ביאור הליקוטים (אות לה).

וזה שייך לעניננו, שמבואר כאן
ססטרא דמותא נאחוז ברגלים. ע"פ ביאור
הליקוטים (אות לב).
קסת. כן משמע לכאורה ממה שהביא
דווקא את ענין הידין והרגלין.

אמר לי, אצית להו [-האזין אליהם], ושמעת דאמרין משה אמת ותורתו אמת, דהיינו שהן מודין על האמת, כי כשמתקרב את עצמו לצדיקים כדי לקבל מהם הרוח פנ"ל, ועל ידי זה נשבר הגאון והעבודת אלילים, ואז מפירין אפלו אלו שהם מסטרא דמותא את גדלת הבורא ותברך שמו פנ"ל.

ואמר לי, כל שלשים יומין מהדרא להו גיהנם להכא, ואמרי הקי [- כל שלושים יום הגיהנום מחזירה אותם לכאן, והם אומרים כך] משה ותורתו אמת^{קע}. וכל שלושים יום פירש רבנו ש מואל שזה בכל ראש חדש, פי כל דבר יש לו שרש, ושרש התשובה הוא ראש חדש^{קעא}, פי בראש חדש אמר הקדוש ברוך הוא הביאו עלי כפרה^{קעב} שמיעטתי את הירח, ולכן מקריבים בראש חודש

— ציונים והערות —

הרגלין שלה [כמובן בהמעשה של החיגר]. וזה בעצמו סוד אסתר [שהיא בחינת לבנה בחינת אסתר כמאמר רבותינו ז"ל (מגילה יג.)] שנלקחה לבית אחשוורוש. ועל כן בראש חודש שאז זמן תיקונה אז נמשך גם כן הארה מכל התיקונים הנ"ל, עד שאפילו אלו שהם מסטרא דמותא מתחרטין ומודין גם כן כמבואר שם.

ועיין בפרי עץ חיים דרוש להר' חיים וויטאל בענין פורים ומדבר מפגימות הלבנה גם כן ותבין. פרפראות לחכמה.

קעב. בראש חודש אמר הקדוש ברוך הוא הביאו עלי כפרה שמיעטתי את

קע. משה אמת. הנזכר בתורה שהוא מכניע את הע"ז. ותורתו אמת. הנזכר בתורה שהוא בחינת ידים ורגלים.

קעא. בראש חודש אמר הקדוש ברוך הוא הביאו עלי כפרה שמיעטתי את הירח. כי עיקר יניקת הקליפות הוא מבחינת מיעוט הירח, על ידי שאמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, שזה היה כמו בחינת גאווה בדקות גדול, ונאמר לה לכי ומעטי את עצמך כי מאן דאיהו רב איהו זעיר (זוהר ח"א קכב:) [ולכן כשהלבנה הגדילה עצמה כביכול, נענשה שתרד ותקטן]. וידוע שהם יונקין מבחינת

לקוטי י - ואלה המשפטים מוהר"ן פט

שעיר כמו שד"רשו רבותינו ז"ל קטג, וזה בחינת תשובה, שכביכול הקב"ה מבקש כפרה, ועושה תשובה על מיעוט הירח קטג, וְהַתְּשׁוּבָה הזאת נשתלשלה בכל הנבראים, בראש חדש, שכל הנבראים זוכים לחזור בתשובה בראש חודש, ובשביל זה גם קרח ועדתו מכרחים לאיזה חרטה בראש חדש, אבל התשובה אינה מועיל להם, פי עקר התשובה היא רק בעולם הזה, פי מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת [וכו'] (עבודה זרה ג.), וכמו כן מי שלא הכין את עצמו וחזר בתשובה

— ציונים והערות —

היא כפרה על שמיעטתי את הירח. ע"כ. וכ"ה בשבועות ט.

קעד. ראה ליקוטי תנינא סי' א: כי איך היינו מרימין פנינו לבקש כפרה מאתו יתברך, על כן עשה עמנו חסד וקבע יום הדין ראש השנה בראש חדש, שאז כביכול הוא יתברך בעצמו מבקש כפרה, בבחינת הביאו עלי כפרה, הנאמר בראש חדש, ועל כן אין לנו בושה ביום הדין לבקש כפרה, מאחר שהוא יתברך בעצמו מבקש אז כפרה, כנ"ל.

גם על ידי שהשם יתברך בעצמו כביכול בא לידי זה שיצטרך לומר: הביאו עלי כפרה הינו שעשה דבר שהצרך להתחרט עליו ולומר הביאו עלי וכו', על כן אין לנו בושה לבוא לפניו בחטאינו לבקש עליהם כפרה

הירח. וממיעוט הירח נמשך שרגליה [של המלכות שהיא כנגד הירח] יורדות מוות, וזו היא הסיבה שעל ידי הרחוקים דייקא נתעלה מלכותו ית' שירדה ונפלה בין הסט"א והעכו"ם [וכמבואר בביאור הליקוטים (אות ג)], ומובא בהערה בתחילת התורה].

ועל זה משתדל כביכול השם יתברך בעצמו, להתחרט ולשוב, באופן שמזה בעצמו, ישתלשל החרטה והתשובה בלב כל הנבראים כנ"ל. ע"פ ביאור הליקוטים (אות טז).

קעג. חולין ס: אמר הקדוש ברוך הוא, הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח. והיינו דאמר ר"ש בן לקיש, מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו לה' - אמר הקדוש ברוך הוא, שעיר זה

בעולם הזה [שנמשל לערב שבת], לא יועיל לו לחזור בתשובה בעולם הבא [שנמשל לשבת], וּנְמַצָּא בְּנֵדָאֵי לֹא נִפְטְרִין - בְּזֶה הַהוֹדָאָה שֶׁהֵן מִתְחַרְטִין וּמוֹדִין - מִדִּין גִּיהֵנוּם, וְעַל כֵּן מְהַדְרָא לְהוּ גִיהֵנוּם לְהֵכָא [-הגהינום מחזיר אותם לכאן] כִּי אֵין נִפְטְרִין בְּזֶה, וְאַף עַל פִּי כֵּן אֵין גִּיהֵנוּם בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ כְּמוֹ בְּשָׁאָר יָמִים (זהר תרומה קנ:), וְהַגִּיהֵנוּם שָׁל רֵאשׁ חֲדָשׁ הוּא אֵינוֹ אֶלָּא הַחֲרָטָה שֶׁמִּתְחַרְטִים וּמוֹדִים וּמִתְבַּיְשִׁין, זֶה בְּעֶצְמוֹ גִּיהֵנוּם שְׁלָהֶם, וְזֶהוּ דְדִיק 'מְהַדְרָא לְהוּ גִיהֵנוּם לְהֵכָא', דִּהֵינוּ מַה שֶׁמְהַדְרָא לְהוּ לְהֵכָא, וּמִהַדְרָא הֵינוּ שְׁחוּזָרִים וּמוֹדִים, הוּא בַעֲצוֹ הַגִּיהֵנוּם שְׁלָהֶם.

י. וְזֶה פֵרוּשׁ 'וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִׂים לִפְנֵיהֶם', כִּי אֵיתָא בְּמִכְלִילָתָא שְׁדוֹרְשִׁים מִתִּיבּוֹת 'אֲשֶׁר תִּשִׂים לִפְנֵיהֶם' שֶׁהָשׁוּוּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים שְׁבַתוֹרָה קע"ה, שֶׁהָאִשָּׁה שִׁיכַת גַּם כֵּן בְּכָל הַדִּינִים שֶׁבֵין אָדָם לְחֻבְרֵוֹ, וּבִפְנִימִיּוֹת, הַפֵּרוּשׁ הוּא, שֶׁלְכָל דִּינִים שְׁבַתוֹרָה הֵינוּ שְׁצָרִיף לְהַמְתִּיקָם, בְּשִׁבִיל זֶה צָרִיף לְהַשְׁוֹת קע"ו, הֵינוּ לִיחַד אֵת קִדְשָׁא בְרִיף הוּא וְשְׁכִינְתָּהּ שֶׁהוּא בְּחִינַת אִשָּׁה וְאִישׁ קע"ז, בְּחִינַת מְרַדְכֵי וְאַסְתֵּר.

— * ציונים והערות * —

כאור החמה. כי צריך לבטל בחינת מקבל, רק יהיו שניהם שוין, וזה עקר התקון בחינת והיה אור הלבנה כאור החמה. ע"פ ליקו"ה (הל' ערב הל' ב. שעל התורה הזאת).

קעז. עיין לעיל באות ד בהערה שם על ענין המה ואביהם, שנתבאר שם ענין האיש ואשה.

ולהתחרט עליהם, כי גם הוא יתברך עשה דבר שהצריך להתחרט עליו כנ"ל. קעה. דינים שבתורה. שההמתקה נשכת על ידי התורה שהיא בבחינת הידים והרגלים כנ"ל.

קעו. צריך להשוות היינו ליחד. שמנשאין הרגלין למעלה עד שהרגלין שוין להדין בבחינת והיה אור הלבנה

לקוטי י - ואלה המשפטים מוהר"ן צא

היינו שצריך להעלות את הרגלין ממקום נפילתם לסטרא אחרא, ועל ידי זה הם שווים כביכול לידים, שזה בחינת איש ואשה שהם מררכי ואסתר.

זה ביאור דברי חז"ל שדרשו מהפסוק הנ"ל, וכעת יבאר את הפסוק בעצמו:

וְזֶה פִּירוּשׁ 'וְאֵלֶּה', ודרשו חז"ל (בראשית רבה, נח פרשה ל) כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֵלֶּה' בא לומר שעכשיו הוא מוֹסִיף עַל הָרְאשׁוֹנִים, ולא למעט את הנאמר לפני זה, ומפרש רבינו בפנימיות שזה בְּחִינַת תּוֹסֶפֶת וְרִבּוּי שֶׁזֶה בְּחִינַת גְּאֻנָּה קט"ח שכביכול מוסיף ומרבה את עצמו, שהיא עֲבוּדָה זָרָה, והראיה שתוספת היא בחינת גאווה, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (דברים ז) 'לֹא מִרְבֶּכֶם חֲשַׁק ה' שֶׁפִּירוּשׁוֹ גְּאֻנָּה (ע"ש)

— ❖ ציונים והערות ❖ —

ובביאור הליקוטים (אות כה, כו) ביאר שהתוספת העיקרי הוא התורה שבנסתר [הטובה ונעימה מאד, בתוספות יותר מהתורה שבנגלה], שהיא היא, בגדולתו של היוצר בראשית, שנזכה בה לעתיד, בגמר התיקון, שהיא זה לעומת זה כנגד הגאווה. ובכוחה להעלות מהגאווה בעצמה, למדריגת הקדושה והתורה. וגם הוא כפשוטו שזה הולך על התורה שבנגלה, כי גם בהתורה שבנגלה נמצא מדריגת התוספות הנ"ל מכל הלכה אל חבירתה [כענין התוספות של התורה שבנסתר הנ"ל].

קצת. ואלה מוסיף על הראשונים בחינת תוספת וריבוי בחינת גאווה. ופשטות מאמר חז"ל הוא מורה על תוספת של חידושי הלכות, כי ענין זה של מוסיף על הראשונים יש בקדושה, וכן להיפך בסטרא אחרא חס ושלום, כי לא די שלא תיקן המעוות אף גם שהוא מתגאה גם כן כנ"ל, וההיפוך מזה הוא בחינת מוסיף על ענין ראשון דקדושה, היינו שהצדיקים מוסיפין קדושה בכל פעם, וכל מה שמשיגין ביותר הם ענוים ושפלים ביותר, ועל ידי זה מכירין גם העכו"ם את גדולת השם יתברך, שזה גם כן בחינת מוסיף על הראשונים. פרפראות לחכמה.

צב לקוטי י - ואלה המשפטים מוהר"ן

בפירש"י ובחולין פט), שה' בחר בכם רק בגלל שאינכם מתגאים, היינו שתוספת וריבוי היא מורה על גאווה, וְזֶה בְּחִינַת מה שנקטו חז"ל מוֹסִיף עַל הָרְאשׁוֹנִים, שתיבת הראשונים מרמזת שְהוּא בְּחִינַת הַמֶּן עִמְלֶק, כְּמוֹ שְפָתוֹב (במדבר כד) 'רְאשִׁית גוֹיִם עִמְלֶק' קעט.

וְתִקְוֵנוּ של הגאווה הוא על ידי 'הַמְשַׁפְּטִים' שזה בְּחִינַת קפ רוח קפא, כְּמוֹ שְפָתוֹב (ישעיה כח) 'וְלָרוּחַ מְשַׁפֵּט קפב [וְכוֹ] לְיוֹשֵׁב עַל-הַמְשַׁפֵּט

❖ ציונים והערות ❖

ונתת באמונה. ושם עקר המלחמה והברור, כי בכל עניני משא ומתן יש הרבה קדשות נפולות מאד שצריכין לבררם על ידי המשא ומתן, ועקר הברור על ידי אמונה, כמובא בדברי רבנו ז"ל במקום אחר (בסי' רפ) במאמר כי תצא למלחמה. ע"פ ליקו"ה (הל' ערב הל' ב).

קפא. המשפטים בחינת רוח. רצה לומר כי משפטי התורה הם בחינת רוח, כי בהתורה שם משכן הרוח שבידין ורגלין, שהם בחינת נגלה ונסתר כמבואר באות ז. מי הנחל.

קפב. וכל זה נעשה על ידי המשפטים בחינת רוח כמו שכתוב 'וְלָרוּחַ מְשַׁפֵּט'. כי שם מדבר מענין הגאווה כמו שכתוב (שם) הוי עטרת גאות שיכורי אפרים וכו' ברגלים תרמסנה וכו' ברגלים דייקא כנ"ל (ומזה תבין קצת גם ענין

ועוד הוסיף לבאר שזה לעומת זה על ידי תוספת בקדושה כד אתי יתרו הנ"ל שגם הוא, מוסיף ונתוסף על נפשות ישראל, על ידי זה נתתקן ונכנע התוספות והריבוי דסט"א.

קעט. עיין פסחים ה. בענין עשוי [שממנו יצא עמלק] שנקרא ראשון.

קפ. המשפטים בחינת רוח. י"ל כי כל עניני הדינים שבמשא ומתן הוא להאיר את האמונה 'כי מחמת שהאמונה היא בבחינת רגלין ושם נאחזים החיצונים בבחינת רגליה ירדות וכו', בבחינת זאת ירושלים בתוך הגוים שמתיה (יחזקאל ה, ה). ירושלים היא בחינת אמונה, הוא תמיד ביניהם, כמובא בדברי רבנו ז"ל בכמה מקומות (סי' לה. רפ ועוד). ובפרט האמונה שבמשא ומתן ששם עקר האמונה, כמו שאמרו (שבת לא.) נשאת

וְלַגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מַלְחָמָה קפג שְׁעָרָה' קפד, כִּי עַל יְדֵי הַרוּחַ נִתְפָּקֵן
הַגְּאוּה וְהַעֲבֹדֶת אֱלִילִים פּנ"ל.

אֲשֶׁר תְּשִׂים לְפָנֶיהֶם' קפה, הֵינּוּ הַשָּׁוֶה אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דֵּינִים
שְׁפִתוֹרָה, הֵינּוּ כְמוֹ שֶׁהַתְּבָאֵר לְעִיל שֶׁזֶה בְּחִינַת הַמִּתְקָת הַדֵּינִים,
כִּי כָּל זְמַן שֵׁשׁ עֲבֹדֶת אֱלִילִים בְּעוֹלָם אִזִּי יֵשׁ חֲרוֹן אַף וְדֵינִים
בְּעוֹלָם, וְעַל יְדֵי הַרוּחַ הַנִּ"ל נִתְיַחַד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתָהּ
וְנִמְתְּקִין הַדֵּינִים וְנִסְתַּלַּק חֲרוֹן אַף מִן הָעוֹלָם.

וְהֵנָּה, כָּלֵל הַדְּבָרִים אֵלֶּיךָ הֵם, שְׁעַל יְדֵי הַצְּדִיק שֶׁהוּא בְּחִינַת

— ציונים והערות —

קפג. ועיין מגילה טו., סנהדרין קיא.:
קפד. פירש רש"י: ולרוח משפט -
יהיה הקדוש ברוך הוא להורות משפט:
ליושב על המשפט ולגבורה - יהיה
לאותן שהם משיבי מלחמה מלחמתה
של תורה.

קפה. אשר תשים לפניהם. ופשוטו
הוא שהולך על משה רבינו ע"ה,
שצריך ללמד אותם את המשפטים.
כי כשמה רבינו בחינת הצדיק האמת
מאיר בחינת הרוח שלו שהוא בחינת
משפט, אל המתקרבים אליו שהם נגדו
בחינת רגלין, בחינת וכל העם אשר
ברגליך' כידוע, על ידי זה נתבטל
הגאוה והעבודה זרה ונעשה בחינת
יחוד קוב"ה ושכינתיה ונמתקין כל
הדינים. ע"פ פרפראות לחכמה.

השכרות של פורים). וסיים שם 'ביום
ההוא וכו' עטרת צבי לשאר עמו',
ודרשו רז"ל (סנהדרין קיא.): למשים
עצמו כשירים, היינו בחינת ענוה,
ולרוח משפט, כי כל זה נעשה על ידי
הרוח שהוא בחינת משפט כידוע.
פרפראות לחכמה.

ובמי הנחל ביאר: כי זה הפסוק פירשו
המפרשים ז"ל שהשם יתברך יהיה
לרוח משפט לחזקיהו שהוא צדיק
האמת שביטל העבודה זרה, שעל ידו
יכולים לזכות לכל התיקונים המב"פ.
וגם סוף הפסוק 'משיבי מלחמה שערה'
ופירש"י שקאי על אותם שהם משיבים
מלחמתה של תורה, שייך גם כן לזה,
כי בהתורה שם הרוח המבטל העבודה
זרה בחינת נגלה ונסתר שיש בהתורה.

הרוח, את־עַבְר אֶל אַחַר כְּפִירוֹת, וְעַל יְדֵי הָרוּחַ בָּאִים רְקוּדִין וְהַמְחָאֵת כַּף, כִּי עַל יְדֵי הַצְדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ נִתְעַלּוּ הַרְגְּלִין, וְנִתְגַּלָּה הָאֶרֶת הַיְדִים, וְנִתְרַבָּה הָאֲמוּנָה כַּמְבָאָר לְמַעְלָה.

וְעַל כֵּן כְּתִיב בְּיוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצְדִּיק (בראשית מא) 'וּבְלַעְדֵיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ', כִּי בְלַעְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצְדִּיק, אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת וּלְהָרִים הַיְדִים וְהַרְגְּלִים כַּנ"ל.

וְהִנֵּה, מִכָּל הַדְּבָרִים אֲתָה שׁוֹמֵעַ שֶׁנִּגְלָה הוּא בְּחִינַת יְדִים וְנִסְתָּר הוּא בְּחִינַת רַגְלִין, בְּחִינַת מְרַדְכֵי וְאַסְתָּר, וְאִף שֶׁנִּסְתָּר הוּא לְמַעְלָה מִנִּגְלָה, עִם כָּל זֶה הַתְּגַלּוֹת הַנִּגְלָה הוּא בְּמָקוֹם גְּבוּהָ, דְּהִינּוּ הַיְדִים, וְהַנִּסְתָּר בְּרַגְלִין, שֶׁהִיא לְמַטָּה מִיְדִים, וְהַעֲנִין עִמָּךְ, אִף הוּא עֲנִין שֶׁפְּתוּב בְּזֵהָר תַּנְאִים אַחֲזִיזָתָם הִיא בְּשׁוֹקִין [-בְּרַגְלִים], וְאַמּוֹרָאִים בְּיַדִּין, וְאִף שֶׁהַתַּנְאִים לְמַעְלָה מֵאַמּוֹרָאִים, מִכָּל מָקוֹם הֵם בְּמָקוֹם שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמָּקוֹם הָאַמּוֹרָאִים, וְכֵן נְבִיאִים וְכַתּוּבִים, שֶׁהַכַּתּוּבִים רוֹמְזִים לִידִים, וְהַנְּבִיאִים רוֹמְזִים לְרַגְלִין, וְכִבְר מְבָאָר עַל זֶה תִּירוּץ קפ"י (עֵיין בְּפִירוּשׁ שֶׁנִּדְפַס בְּסוֹף הַתִּיקוּנִים בְּדף י שֶׁם מְבוֹאָר עֲנִין זֶה).

— ציונים והערות —

יתברך, ופנימיות תורתו יתברך. ולכן התורה שבנסתר, והנביאים, והתנאים, הם דייקא בשוקין ורגלין, [למטה ממקום האמוראים, והכתובים, והתורה שבנגלה]. ע"פ ביאור הליקוטים (אות כג).

קפו. וכבר מבואר על זה תירוץ. כי אף על פי שרגליה של השכינה כביכול, יורדת בהסטרא דמותא והעבודה זרה, שיונקים ונאחזים מאתה. נמצא כנגד זה, בה לבד, כל מציאותו ושכינתו

[עוד ראה זה מצאתי מכתב יד רבנו, זכרוננו לברכה, בעצמו מענין התורה הנ"ל, וזהו:] ואלה המשפטים אשר תשים וכו' גאות מודעת זאת בכל הארץ ^{קפז} שהיא מדה מגנה וצריך לברח ממנה, אבל יש בני אדם שרודפים אחר כבוד ורוצים למלך ולהנהיג את העולם, ואומרים שיש לאל ידם לעשות פדיונות ולהתפלל תפלות, ועליהם נאמר 'השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחייה', כי זה ידוע שהקדוש ברוך הוא [מתאווה לתפלתן של צדיקים וצריך לילך אצלם שיתפללו עליו] עליהם, אבל בעלי גאווה אין הולכים אל צדיקים לבקשם שיתפללו עליהם, וגם אין מניחים שאר בני אדם שילכו אצל צדיקים שיתפללו עליהם, כי אמרו אלו בעלי גאווה שגם הם צדיקים ויכולים להתפלל ואין צדיק בארץ יותר מהם, ובזה הם נקראים בשם 'אבימלך', אבי לשון רצון, כמו 'ולא אבה ה' אלקיך' וכו'.

— ציונים והערות —

וגם בזה בעצמו מרמז מרחוק בלשונו הקדוש על אודות ירידתה, להתהפך חס ושלום לגאות דסטרא אחרא. אשר ממילא מבואר, שעל זה מוכרח על כל פנים להיות מודעת זאת בכל הארץ, שהיא מדה מגונה וכו'. ע"פ ביאור הליקוטים (אות לג).

קפז. מודעת זאת בכל הארץ. הוא מלשון הכתוב (ישעיה יב, ה) 'ומרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ', ובזה מבאר יותר אגב אורחא, למה שכתב תחלה על אודות גדולתו וגאותו יתברך, שעיקרה, היא להיות מודעת זאת בכל הארץ, ובכל הגוים, שגם הם ידעו מגאותו וגדולתו.